

Digitaliseret af | Digitised by



**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) Author(s):	Martensen, H.; af H. Martensen.
Titel Title:	<u>Prædikener</u>
Udgavebetegnelse Edition Statement:	2. Oplag.
Udgivet år og sted Publication time and place:	Kjøbenhavn : Forlagt af Universitetsboghandler C. A. Reitzel, 1847
Fysiske størrelse Physical extent:	[8], 263 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.





607

621-31

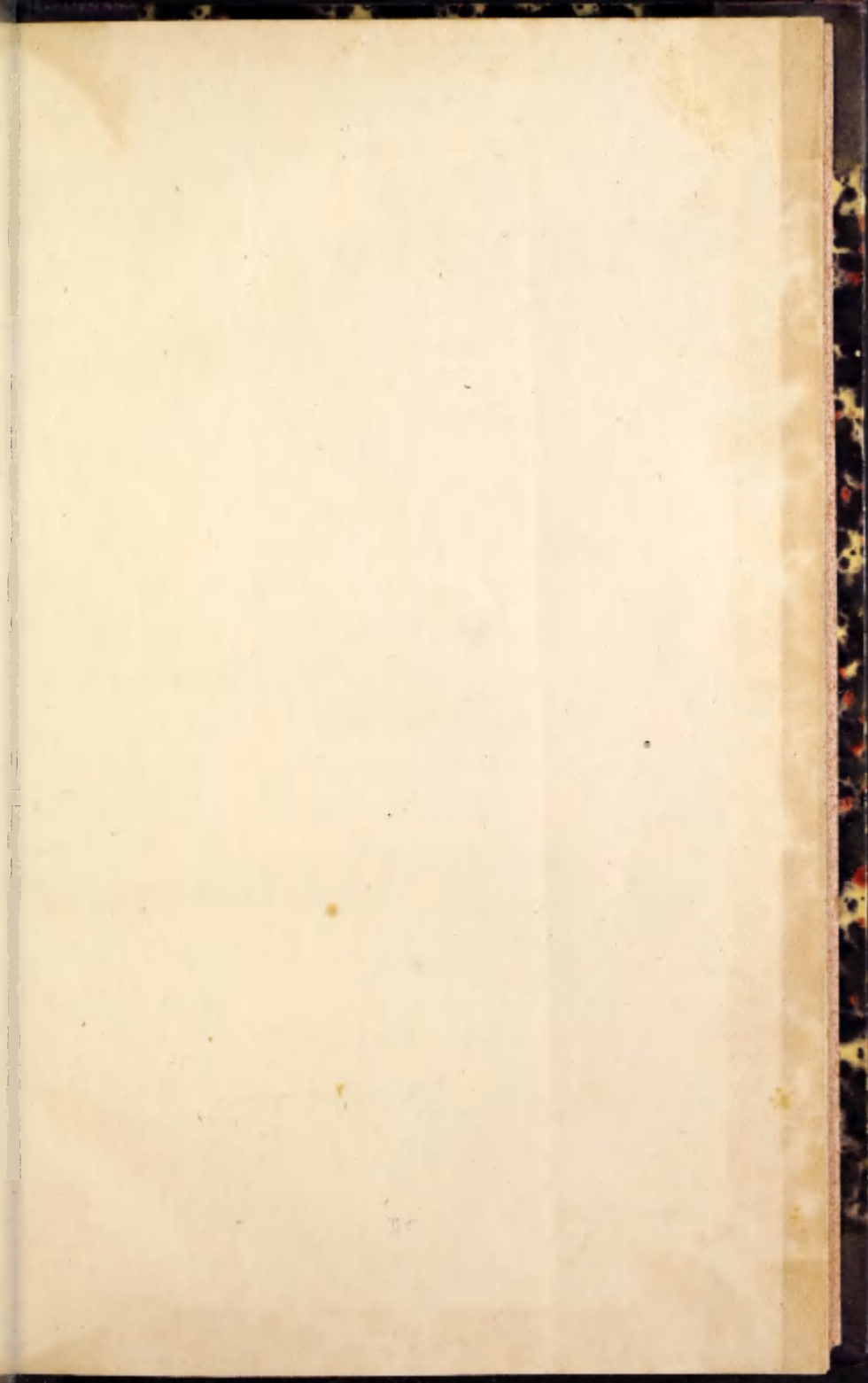
DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 68°



1 1 06 0 8 02894 0

+REX





מדת סוחר

הוצאת מוסד הרב קוק

תש"ח

Prædikener

af

Dr. S. Martensen

Professor i Theologien, Hofprædikant.

Andet Dlag.

Kjøbenhavn.

Forlagt af Universitetsboghandler C. A. Reibel.

Trykt i Bianco Luno's Bogtrykkeri.

1847.



Herzoglich

von Meiningen

1817

Vertrag

1817



Høiærværdige

Hof- og Slotspræst

J. S. Pauli

Ridder af Dannebrogen

tilegner Forfatteren

denne Samling af Prædikener

som Venkabstegn.

Photocopy

Book of the

1111111111

1111111111

1111111111

1111111111

1111111111

Forerindring

til første Dplag.

Det er ikke uden Grund blevet meget almindeligt, at de, som udgive Samlinger af Prædikener, tillige i en kortere eller længere Fortale fremsætte, hvorledes de have opfattet den christelige Prædikens Opgave, der, skjøndt een og den samme til alle Tider, dog vissefelig ogsaa paa mange Maader er betinget ved de særegne Tids-Vilkaar, under hvilke Evangeliet træder frem. Jo mere det gjælder om en Tidsalder, at de, som søge fælles Opbyggelse i de kirkelige Forsamlinger, ikke destomindre staae i et høist forskjelligt Forhold til Christendommen, staae paa høist forskjellige Trin — ikke af Dannelse, thi her ere Afstandene mere udjævnedes — men af religiøs Livsudvikling og Erfaring, desto større Opfordring bliver der for Prædikanten til at overveie sin Opgave. Og skjøndt det er meget let at indsee, at Ingen kan eller skal ville lægge

an paa at tilfredsstille Alle, er der dog god Grund til, at de, som nærmest have Anledning til Eftertanke herover, ved given Leilighed meddele deres Tanker om „den Kunst at prædike.“ Som Begynder i Kunsten maa jeg imidlertid opsette at udtale mig om Theorien, haabende, at Fremtiden vil give mig bedre Leilighed dertil. Hvad jeg fornemmelig har tilfattet ved den her meddeelte Række af Prædikener, til hvilken Art af religiøs og christelig Trang jeg fornemmelig har henvendt mig, til hvilken Art af Tilfredsstillelse jeg har søgt at føre, vil uden Vanskelighed kunne opdages af den opmærksomme Læser. Jeg tilføier kun det Ønske, at nærværende Samling maa blive betragtet under Synspunktet af „det Begyndende.“ Og skjøndt jeg ved andre Leiligheder, navnlig naar Talen er om Christendom og Kirke, bestrider den Sætning, at det første Led i en Udvikling nødvendigt maa være det ufuldkomneste, saa ønsker jeg dog oprigtigt, at denne Sætning maa blive anvendt, dersom jeg oftere udgiver christelige Prædikener.

Kjøbenhavn, i December 1846.

I n d h o l d.

I. Vidnesbyrdet om Kristus. (Tiltrødelsesprædiken) . . .	3.
II. Hvad er Sandhed?	23.
III. Hvo som beder, han bede i Troen	37.
IV. De Helliges Ihukommelse. (Allehelgensdag)	51.
V. Tidernes Tegn. (Anden Søndag i Advent)	67.
VI. Kom ihu at leve! (Nytårsdag)	81.
VII. Det er mig saare lidet at dømmes af en menne- skelig Dag	95.
VIII. Herrens Død. (Langfredag)	109.
IX. Mon de ere Faa, som blive salige? (Umindelig Bøds- og Bebedag)	125.
X. Glæde over Herren. (Himmelfartsdag)	139.
XI. Lad de Døde begrave deres Døde!	153.
XII. Maria Magdalene	169.
XIII. Tilbedelsen i Mand og Sandhed	185.
XIV. Kirkens Genhed	201.
XV. Det samme Sind være i Eder, som var i Christo Jesu.	217.
XVI. Et er Fernødent	233.
XVII. Herrens Betsignelse	249.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a title or header.

Section Header

Main body of faint, illegible text, appearing to be several paragraphs of a document.

Faint text at the bottom of the page, possibly a signature or footer.

I.

Bidnesbyrdet om Kristus.

(Tilrædelsesprediken.)

REINERZUGERTE ODER ERGÄNZUNG

kjender Christum at være kommen i Kjødet er af Gud. Og hver Mand, som ikke bekjender Jesum Christum at være kommen i Kjødet, er ikke af Gud; og denne er Antichristens Mand, om hvilken I hørte, at han kommer og han er allerede nu i Verden. Mine Børn! I ere af Gud og have overvundet dem; thi den, som er i Eder, er større, end den, der er i Verden.

Christelige Tilhørere! Idet jeg første Gang fremtræder i Eders Forsamling for at prædike Guds Ord iblandt Eder, har jeg valgt at komme til Eder med de foreløste hellige Ord af Apostelen Johannes. Thi hvorom skulde jeg hellere ville tale i denne Time, og hvorom skulde I hellere ville høre mig, end om den Bekjendelse, jeg trøster mig til at aflægge iblandt Eder, om det Vidnesbyrd, jeg vil føre, om den Mand, i hvilken jeg vil tale! Og hertil giver vor foreløste Text den rigeste, den frugtbarste Anledning, naar det kun maatte gives mig i nogen Maade, værdigen at udlægge den. Thi denne Text handler jo om Det, der er Summen og Kærnen i al vor Christendom. Naar Apostelen siger: Troer ikke enhver Mand, men prøver Manderne, om de ere af Gud, da er der intet Ord, hvilket en christelig Lærer hellere kunde ville lægge sig selv og sine Tilhørere paa Hjerte, end netop disse. Thi Alle maae vi dog erkjende, at de meest forskjelligartede Mander røre sig i Verden. Og ingenlunde kunne vi give dem Ret, der allerede prise sig salige, naar de have hævet sig over det lavere, sandfælsige Liv, og ere ankomne i Mandens

Verden, hvor de omgaaes og slyse med aandelige Ting, men endnu ikke have lært at gjøre Forskjel paa Aander. Den egentlige Forskjel, hvorpaa Alt kommer an i Livet, det er visseelig ikke blot Forskjellen mellem det aandelige Liv og det sandfælige, men det er Forskjellen mellem Aand og Aand, mellem Lys og Lys, mellem den sande og den falske, den ægte og den uægte Aandelighed. Vel maae vi indrømme, at det selv for det bedst bevæbnede Die er saare vanskeligt, i denne Stridens og Blandingens og Gjæringens Verden rettelig at prøve de forskjellige Aander, der røre sig udenom os og inden i os. Men hvor vanskelige at randsage end Aanderne monne være, Gæt er der dog, hvorved vi kunne prøve, hvad enhver Aand vil med Hensyn paa Guds Rige; Gæt er der dog, hvorved vi kunne bestemme, hvilken Indflydelse vi skulle tilføde Aanderne paa vore Sjæle, — dette nemlig, naar vi forelægge dem det Spørgsmaal: hvad tykkes Eder om Christo, hvis Son er han? Thi denne store Gudfrygtigheds Hemmelighed, at Gud er aabenbaret i Kjød, dette er den Grundsandhed, der ligesom i eet helligt Brændpuuct indbefatter al aandelig Sandhed, og Bekræftelsen eller Benægtelsen af denne Grundsandhed er et stort omfattende Ja, eller et stort ligesaa omfattende Nei, hvorved enhver Aand bliver aabenbaret i sin inderste Grund. Derfor blev der ogsaa sagt om Christo ved hans første Indtræden i Verden, at han skulde være Mange til Fald og til Dpreiøning, skulde være til et Tegn, der skulde modsiges, at mange Hjerters Tanker skulde blive

aabenbare^{*)}); og denne profetiske Røst er gaaet i Opfyldelse i Tidernes Løb, thi mange Hjerter og mange Aander ere blevne prøvede og domte ved dette Tegn. Og, chr. Tilh., ogsaa vore Hjerter og vore Tanker skulle blive aabnbarede, skulle prøves og dommes ved dette Tegn. Da nu saaledes Vidnesbyrdet om den i Kjødet komne Christus er Aandernes Skjelnemærke og Sandheds Prøvesteen, saa ville vi i nærværende Time stræbe at udtale hvad det er at bekjende den i Kjødet komne Christum.

At bekjende den i Kjødet komne Christum, dette, chr. Tilh., er for det første at bekjende Virkeligheden af vor Herres Jesu Christi herlige Aabenbarelse, bekjende Virkeligheden af den store Tanke, at Gud er bleven Menneffe, at det evige Ord, som i Begyndelsen var hos Gud og selv var Gud, blev Kjød og boede iblandt os, at dets Herlighed er bleven seet i denne Verden, seet som den Herlighed, der er den Genbaarnes af Faderen. Dette er ogsaa det Nærmeste hvad Apostelen vil indskjærpe Menighederne, og hvad vi, der ere Ordets Tjenere, skulle vidne for Menighederne efter Apostelens Forbillede. Thi til alle Tider ere der Aander i Verden, der forkaste Vidnesbyrdet om Guds Søns Aabenbarelse i Kjødet. De lære, at en saadan Fuldkommenhed, en saa fuldkommen Forening af Gud og Menneffe, som Evangeliet afbilder, er umulig i den virkelige Verden, at det Hele kun er at tage som en smuk,

*) Luk. 2, 34. 35.

en dybsindig Tanke, indfattet i Digtningens, i Indbildningskraftens Skinlegeme. Men, Chr. Tilh., om denne Aand, der nægter Virkeligheden af Guds Aabenbarelse, om denne Aand siger Apostelen os, at den er Antichristens Aand, der ikke er, ikke kan være af Gud. Og vi kunne fatte det, at den ikke kan være af Gud. Thi naar vi i vor Sjæls Alvor søge vor Gud og Skaber, naar vi sige med hiin store Kirkefader*): „Herre, Du har skabt os til Dig, og vort Hjerter er uroligt og det hviler ikke, førend det hviler i Dig, o Herre:“ da vide vi, at den Hvile, som vi søge, at dette Samfund, som vi skulle have med vor Gud og Skaber, ikke blot er et Samfund i Tanke og Forestilling og Billede, men i Liv og Virkelighed. Ja saaledes ere vi skabte, at vi ikke kunne finde Hvile, førend vi, som det hedder etsteds i vore hellige Bøger, blive deelagtige i den guddommelige Natur**), i Guds eget Liv, i den Salighed og Kjærlighed, i hvilken Gud selv lever. Saaledes ere vi skabte, at det ikke kan være os nok, at vi ere Guds Skabninger, naar vi ikke tillige blive Guds Børn. Men hvorledes skulle vi blive deelagtige i den guddommelige Natur, hvorledes skulle vi blive Guds Børn, naar den eenbaarne Søn ikke er, naar han ikke er, som er Midleren mellem Gud og Alskabningen, han, den Alskabningens Førstefødte, i hvem Guddomslyden boer legemligt! Er han ikke, er Kristus kun et Tankebillede, da er det ogsaa kun et Tankebillede, at vi

*) Augustinus.

**) 2 Pet. 1, 4.

ere Guds Børn! Thi Sjælen hviler først virkelig i sin Gud og Skaber, i ham, hvem Himlens Himle ikke rumme, naar den hviler i Christo, i hvem Gud har gjort sig fatelig, har gjort sig tilgængelig for os Menneſker! Det er tilviſſe en ſtor Tanke, Tanken om den guddommelige Alledødsnærværelſe, om den Gud, der opfylder Himlen og Jorden og Alt med ſin Kraft, ſit Liv og ſin Aande; men det er en ſtørre Tanke, Tanken om den ſalige Nærværelſe af ham, der vidner om ſig ſelv: hvo ſom har ſeet mig, har ſeet Faderen! Det er en ſtor Tanke, Tanken om Guds Alvidenhed, der gjenneſtrænger alle Skabninger, men det er en ſtørre Tanke, Tanken om Guds Wiſdom i vor Herre Jeſu Chriſti livſalige Tale, i hvilken han oplader Himmeriges Hemmeligheder, oplader Guds Dybheder for de Umyndige og Enfoldige. Det er en ſtor Tanke, Tanken om Guds Almagt, der omſpænder Alſkabningen med ſine evige Love, men det er en ſtørre Tanke og tillige en ſalig Tanke, Tanken om den guddommelige Majestæt, der har ſkjult ſig i Tjenerſkikkelfen, Tanken om den elſkende, den lidende, den ſelvopoffrende Magt, om den ſtille Storhed i den forraadte og forſkættede, men evige og uomſkiſtelige Kjærlighed! Og vort Hjerte er uroligt i Verden, og det hviler ikke, førend det hviler i ham, at vi kunne deeltagiggjøres i dette hellige og ſalige Liv, at vi ved ham kunne faae Magt til at blive Guds Børn! Og Alt Dette ſkulde være et Tankebillede, hvortil ingen Virkelighed ſvarer; og den Genbaarnes Herlighed, ſaa fuld af Naade og Sandhed, er ikke virkelig

bleven seet i denne Verden; og dette fuldkomne og salige Liv er ikke virkelig bleven ført herveden, og det er ikke sandt, hvad de troværdige Vidner berette: Vi have seet det med vore Dine, vi have hørt det med vore Dren, vi have berørt ham med vore Hænder!*) O, er dette kun et Skin, da er det Liv vi føre kun en Skintilsværelse, thi da mangle vi det, som er Livet i Livet! Er dette en Indbildning, da er den dybeste Forjættelse i Menneffets Bryst ogsaa en Indbildning. Thi den dybeste Forjættelse, der gaaer igiennem Menneffeslægten, er Forjættelsen om Livets Aabenbarelse, Forjættelsen om at Gud vil blive Menneffe, for at vi kunne blive Guds Børn! Idet jeg nævner Forjættelserne og Profetierne, da drages min Tanke ogsaa hen til Loven! Det er en høi og alvorlig Tanke, Tanken om en hellig Lovgiver, om en retfærdig Verdensstyrelse, om en hellig Verdensorden, hvis Love Ingen ustraffet overtræder! Jeg siger, det er en høi Tanke, men det er ingen salig Tanke. Men det er en høiere Tanke og tillige en salig Tanke, at Gud var i Christo og forligte Verden med sig selv, og at han ikke tilregnede dem Overtrædelserne og udsendte sine Sendebud i den ganske Verden, at de skulde prædike dette Evangelium, og gav dem Myndighed til at sige til Menneffene: Vi bede Eder i Christi Sted: Lader Eder forsjone med Gud!***) Er denne Forsoning kun et Skin, et Tankebillede, da er vel ogsaa Synden, da er vel ogsaa

*) Joh. 1, 1. **) 2 Cor. 5, 20.

Menneffets Glendighed kun et Skin, et Tankebillede! Ja, faaledes taler vistnok den Mand, der ikke vil bekjende Christum at være kommen i Kjødets! Thi dette skulle vi vel agte paa, at den Mand, der Intet vil vide om Christi Komme, den vil heller Intet vide om Synden og om Syndernes Bekjendelse; og den taler vel vidt og bredt om Gud, om hans altopfyldende Magt og hans Allestedsnærværelse, men den taler aldrig om hans Hellighed eller om Lovens Trubler og om Guds Straffedomme. Men vi, chr. Tilh., jaa mange som vi ere, der erkjende, at Synd og Død ikke er et blot Tankebillede, men en streng Virkelighed, i hvilken vi ere bundne og af hvilken vi trænge til at udfries, at forløses; erkjende, at Guds Hellighed, at Guds Lov og Dom ikke er en afmægtig Tankeffygge, men en levende Magt, ja en fortærende Ild: vi ville ogsaa troe paa Forsoningens Virkelighed. Vi ville sige med Luther: „Vi have ikke blot eu malet Synd og derfor kunne vi heller ikke lade os nøie med en malet Frelser! Men vi have en virkelig Synd og vi prise Gud, at vi ogsaa have en virkelig Frelser!“ Og derfor, skjøndt Jøderne søge Tegn og Græskerne søge Blisdom, ville vi vedblive at forkynde den i Kjødets komne Christum, ville vi vedblive at prædike den Korsfæstede Christum, og at vidne med den store Apostel: Jeg stammer mig ikke ved Christi Evangelium, thi det er en Guds Kraft til Salighed for hver den, som troer! *)

*) Rom. 1, 16.

At bekjende den i Kjødets komne Christum, dette, chr. Tilh., er fremdeles, at troe paa Virkeligheden af det Troens Samfund, hvis Hoved han er; er uadskilleligt fra den Bekjendelse: Jeg troer een, hellig, almindelig, christelig Kirke! Thi hvorledes kunne vi have Tro paa Virkeligheden af vor Herres Jesu Christi herlige Aabenbarelse, naar vi ikke have Tro paa Virkeligheden af det Samfund, der er hans aandelige Legeme i Verden, det Samfund, der i ham er eet Legeme og een Aand! Men ogsaa her staaer Aand imod Aand; thi den Aand, der ikke vil bekjende Christum at være kommen i Kjødets, der paastaar, at Christi Herlighed kun var tilsyneladende, og som nægter, at Gudsdomsfylde virkelig har boet i den ringe Tjenerskikkelse: denne Aand paastaar ogsaa, at hans Kirke kun fører en Skintilværelse i Verden, at dens indre Herlighed kun er indbildt og tilsyneladende. Men den Aand, der bekjender den i Kjødets komne Christum, denne Aand bevidner og beviser, at Kirken, om den end i Verdens Dine er uden Anseelse, dog er et levende, et virkeligt Guds Hus, bevidner, at den er Christi Fylde, hans Fylde, som opfylder Alt i Alt*), som der staaer skrevet: Jeg vil boe i dem og jeg vil vandre midt iblandt dem, siger Herren**). Denne Aand bevidner og beviser, at vi i vor Herres Jesu Christi Ord have et virkeligt Guds Ord, et Ord, der ikke blot er et Lære-Ord, men en Guds Kraft, en skabende, en for-

*) Eph. 1, 23.

***) 2 Cor. 6, 16.

løseude Livskraft, hvorfor det ogsaa nævnes en Sæd, der udstrøes i Menneskenes Hjerter, hvor det kan vore og bære Frugt, en Sæd, der ikke er mindre virkelig, end den Sæd, der udstrøes i Jorden af Menneskenes Hænder for vore legemlige Dine; og denne Aand bevidner og beviser, at vi i vor Herres Jesu Christi Sacramenter ikke blot have Skygger, Tegn og Sindbilleder paa hvad Verden kalder en smuk Tanke, men at vi formedelst disse annamme hans kraftige og naaderige Betsignelse og nyde hans salige Nær-værelse, en Nær-værelse, der ikke er mindre virkelig, end hans Nær-værelse for Menneskenes legemlige Dine, da han vandrede herneben. Og at nu denne Aand, der formedelst Christi Ord og Sacramenter kalder, forsamler, helliger og oplyser Menigheden paa den ganske Jordens Kreds, er virkeligere, mægtigere, større end nogen anden Aand i Verden, derpaa kunne vi ikke tvivle, naar vi have fornummet dens Virkninger i vort eget Hjerter; thi som Apostelen siger, det er Aanden selv der vidner, at Aanden er Sandhed *). Og i samme Maade som denne Aand boer i vort eget Indre, forviser os om Syndernes Forladelse og det evige Livs Haab, i samme Maade forvises vi mere og mere om Virkeligheden af vor Herres Jesu Christi herlige Aabenbarelse og om Virkeligheden af de Helliges Samfund, der er eet Legeme og een Aand i ham. Og da skal Du befinde, at det ikke er en Skintilværelse, men et evigt Liv, Du

*) 1 Joh. 5, 6.

allerede lever herneben i det Samfund, der er eet Legeme, een Aand, een Herre, een Tro, een Daab, een Gud og Alles Fader, som er over Alle og gjennem Alle og i Alle. Og da skal Du befinde, at det er en salig Bevidsthed, at kunne bekjende: Jeg troer een, hellig, almindelig, kristelig Kirke. Medens Verden omtumles og omdrives af ethvert Lærdoms Beir, veed du dig i Samfund med den hele Sky og Skare af Troens Vidner ligesfra Apostlenes Dage og indtil Luthers Dage, og ligesfra Luthers Dage og indtil vore Dage, der alle eenstemmigt og ligesom i eet helligt Chor have bekjendt og bevidnet den samme hellige Sandhed. Tiderne have skiftet, Sæder og Skikke have forandret sig, Tanken har skabt sig andre Former, Følelsen har antaget et andet Udtryk, Indbildningskraften andre Farver, men Grundbekjendelsen, Grundvidnesbyrdet er blevet det samme. Og naar du i Verden seer en Slægt, der lever uden Gud i Verden og har indvietet sit Liv til Forfrankeligheds Tjeneste, da veed du dig i Samfund med den ædleste, den udvalgte Deel af Menneskeslægten, med Menneskeslægten i Menneskeslægten, med alle Jesu sande Efterfølgere; veed dig i Samfund med alle de store og herlige Aander, der ere udgangne fra Gud og fra Christo, og som lysende Stjerner have skinnet i Tidernes Mørke; men veed dig ogsaa i Samfund med alle de stille Sjæle, der have baaret deres Kors i det Skjulte og have elsket den Herre Jesum i Uforfrankelighed. Og du tør tilegne dig dem Alle og sige: See, disse ere min Slægt, disse

ere min Fader og min Moder, disse ere min Søster og min Broder! Og denne Slægt er ikke uddød paa Jorden. vil aldrig uddøe paa Jorden, thi den er Jordens udbøllige Slægt; thi den Kjarlighed, der forener disse, er stærkere, er dybere, end nogen naturlig Kjarlighed, stærkere end Mandens Kjarlighed til Hustruen, stærkere end Mandens Kjarlighed til Fædrelandet, stærkere end den naturlige Mennefskjarlighed; thi den er hans Kjarlighed, vor Herres Jesu Christi Kjarlighed, der formalede den guddommelige Natur med den mennefskelige, der indhyllede sin Guddomsfylde i Tjenerskikkelsen, for at vi skulde blive Guds Børn. Den er hans Kjarlighed, der elskede Menigheden og hengav sig for den, at han kunde hellige den og rense den og fremstille den en herlig Menighed uden Plet og Rynke*), og som skjænkede den sin levendegjørende Aand! Og denne Aand, der skaber et saadant Livets og Sandhedens og Kjarlighedens Samfund i Herren, den er dog virkeligere, end enhver anden Aand, som er i Verden.

Jeg vil mig Intet vide iblandt Eder uden Jesum Christum og ham korsfæstet **). Saaledes taler Apostelen Paulus til den corinthiske Menighed, en Menighed der var grundet i et Folk, som i Oldtiden stod paa det høieste Trin af Dannelse, af verdslig Viisdom og skøn Kunst; og dersom den verdslige Viisdom, dersom den skønne Kunst, dersom det hvad Verden kalder Aand, kunde give Mennefsket

*) Eph 5, 27. **) 1 Cor. 2, 2.

det evige Liv, da havde dette Folk vistnok ikke havt nødtigt at omvende sig til Christi Evangelium. Men Apostelen vil sige, at Verdensaanderne, hvad de end kunne give Mennesket, dog ikke formaae at give det evige Liv, men at kun den hellige Aand formaaer dette, den hellige Aand med Christns viisdommen, med Forløsningsviisdommen, og derfor vil han i Menigheden Intet vide uden Christum alene. Og han vil, at Christns skal prædikes i Menigheden ikke i Skin, men i Virkelighed og Alvor, ikke i Ord, der kun klinge i Menneskenes Øren, men i Kraft! Og see, Chr. T., det er med denne Betragtning af det hellige Prædikeembede og med dette Forbillede, jeg i Dag kommer til Eder. Alt i længere Tid fører jeg en christelig Lærers Embede, et Embede, der er mig helligt og dyrebart, og over hvilket jeg i denne Time nedbeder den Høiestes Belsignelse, idet jeg nemlig har den Kaldelse at lære Christum, at ndlægge Troens Sandheder for mine yngre Brødre, som berede sig til det hellige Prædikeembede. Alt i længere Tid har jeg lært Christum, men først nu begynder jeg at prædike ham! Og da nu dette nye Embede ved Guds Naade og Kongens Tillid blev mig overdraget, da modtog jeg det med Glæde, fordi jeg haabede, at en saadan Forening af det christelige Prædikeembede og det christelige Læreembede skulde under Guds Belsignelse bære Frugt for mig selv og for Andre. Jeg overtager dette Embede ikke uden Frygt, og dyb Erkjendelse af Det, som fattes mig, men heller ikke uden Tro og Tillid og Forvisning. Thi jeg veed, at den Betskikkelse, jeg har modtaget

til at være Guds Ords Tjener, den er ikke blot efter menneskelig, men efter guddommelig Orden. Thi efterat jeg nu har modtaget den hellige Kirkes Indvielse, da fremtræder jeg ikke i mit eget eller i noget Menneskes Navn, men i hans Navn, som er sin Kirkes Herre; og ligesom jeg veed mig forpligtet ikke blot til Mennesker, men til vor Herre Jesus Kristus selv, saaledes veed jeg ogsaa, at jeg tør stole paa hans Forjættelse, og at han endnu vil udruste sine Tjenere med Kraften fra det Høie, vil give dem Visdom og Mund til at forkynde hans Evangelium, naar vi søge ham under Ben og Paakaldelse. Og jeg kjender fra Barndommen af den hellige Skrift, som kan gjøre mig viis til Salighed formedelt Troen paa Jesum Christum, og jeg troer at den hellige Skrift ogsaa vil blive levende i min Tale formedelt Troen paa den samme Jesum Christum. Og med disse Forjættelser kommer jeg til Eder. Det Baand, der skal knytte mig til denne Menighed, er ikke det hellige Baand, der knytter Sjælesørgeren til Menigheden. Det er af mere almindelig Natur. Men det Baand, der forener Ordets Forkynder med Ordets Hørere, er ogsaa et helligt Baand, og derfor haaber og beder jeg til Gud, at et saadant ogsaa her maa vorde knyttet! Og jeg beder Menigheden, at den vil modtage mig med Velwillie og Tillid. Saa Meget ville I have erfaret af min Tale, at jeg ikke bringer Eder et andet Evangelium end det, som I have annammet af Eders Lærere, af de Mænd, der ere Ordets Tjenere ved denne Helligdom. Jeg agter det for en stor Betsignelse, der er vederfaret mig, at

jeg skal være en Medarbejder med disse Mænd, der saalænge have forkyndt Ordet med Betsignelse, Mænd, med hvilke jeg alt længe har været forbunden deels ved det inderligste Venfskab, deels ved Hengivenhedens og Grefrygtens Baand. Modtager min Hilsen, mine Brødre! Jeg veed, at fra denne Time vil det Baand, der hidtil har forenet os, knyttes fastere, jeg veed, at I tænke det Samme som jeg, at vi ville udføre vor Tjeneste under gjensidig Haandskræfning! Og isærdeleshed henvender jeg mig til Dem, høiarværdige Biskop*)! af hvis Haand jeg har modtaget Kirkens hellige Indvielse, for at udtrykke min Glæde over, at det er givet mig at skulle samvirke med Dem i Ordets Forkyndelse, med Dem, der fra mine tidligste Ungdomsaar har været mig et Forbillede, en Lærer, en Veileder! Ja, som De har været dette for saamange, baade i den ældre og i den yngre Slægt, saaledes har De ikke mindst været det for mig! Fra mine tidligste Ungdomsaar har jeg hørt Ordets Forkyndelse fra Deres Læber, fra dette Sted, hvor jeg nu selv taler! Og hvad det er, at forkynde den i Kjødet komne Kristus, hvad det er, at prædike den Korsfæstede som Guds Bliksdom og Guds Kraft, hvad det er, at aflægge Vidnesbyrd om Christi Aand som den Aand, der er større end alle andre Aander under Himlen, det har De indprentet mig

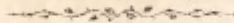
*) Biskop Winsten.

dybt og levende og uforglemmeligt! Det er mig til stor Bestyrkelse og til stor Bekræftelse i denne Time, at jeg veed, at jeg overtager dette Embede under Deres Bøn og Deres Velsignelse. Men lad mig offentligt i Menighedens Forsamling takke Dem for Alt, hvad De har været mig, for Alt hvad De er mig! Og for at jeg ikke blot skal tale i mit eget Navn, saa veed jeg, at jeg taler i Manges Navn, naar jeg her i Menighedens Midte beder Gud, at Deres Røst, der saa ofte har været os til Lærdom og Overbeviisning, til Bekræftelse af det indvortes Menneſte og til Glæde i Gud, at denne Røst end ofte, end længe maa lyde iblandt os fra dette Sted, til Christi Navns Forherligelse og til hans Kirkes Opbyggelse! — Og idet jeg nu har hilset mine nærmeste Medarbejdere, da hilser jeg ogsaa Alle Andre, som tjene ved denne Helligdom, vel ihukommende, at der ere mange Tjenester, men een Herre, og at Alt tjener til den ene Menigheds Opbyggelse!

Og nu vil jeg opleſte min Sjæl til den Aand, der helliger og oplyser alle christelige Menigheder og alle christelige Lærere paa den ganske Jordens Kreds! Ja du Aandernes Aand, som udgaaer fra Faderen og Sønnen, lær Du mig at grandſe Skrifterne, lær Du mig at randsage Guds og Menneſkets Dybheder, da vil jeg undervise Andre! Mind Du mig om Alt hvad vor Herre Jesus Kristus har talet til os, da vil jeg minde Andre derom! Og giv Du dit Vidnesbyrd, giv mig din Kraft, din Trøst, din

Fred i Sjælen, da vil jeg aflægge Vidnesbyrd og tale til
Trost og til Opbyggelse for Andre!

Dg saaledes være dette hellige Embede overtaget i
Faderens og i Sønnens og i den Hellig Aands Navn!
Amen.



II.

Hvad er Sandhed?

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

II

Handwritten title or section header, possibly "Handwritten Title" or similar, written in a cursive script.

Main body of faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Hvo som beder, skal faae, hvo som søger, skal finde, hvo som banker, for ham skal der oplades! Lær Du os da selv, Du Aandernes og Lysenes Fader! at bede, at søge, at spørge om Din Sandhed, at vi hos Dig maae finde Svaret! Amen.

Text. Joh. 18, 37—39.

Da sagde Pilatus til ham: er Du ikke dog en Konge? Jesus svarede: du siger det, at jeg er en Konge. Jeg er dertil fød og dertil kommen til Verden, at jeg skal vidne om Sandheden. Hver den, som er af Sandheden, hører min Røst. Pilatus sagde til ham: hvad er Sandhed? Og der han dette havde sagt, gif han igjen ud til Jøderne, og sagde til dem: Jeg finder slet ingen Skyld hos ham.

Naar Pilatus udtaler det Spørgsmaal til Herren: hvad er Sandhed? da maae vi visseelig sige, at dette Spørgsmaal, betragtet i og for sig selv, er det dybeste Spørgsmaal, der kan opstige af et Menneskebryst. Thi alle de Spørgsmaal, hvilke Menneskene forelagde Herren, som: hvad skal jeg gjøre for at arve det evige Liv? eller: er Du den,

som skal komme eller skulle vi vente en Anden? alle disse Spørgsmaal samle sig i dette ene: hvad er Sandhed? Og atter kunne vi sige, at det i Grunden var dette ene Spørgsmaal, hvilket Herreu vilde opvække i Menneffene, naar han selv spurgte dem: hvad tyktes Eder om Christo? eller: hvem sige Menneffene mig at være, og hvem sige I mig at være? Han vil selv, at Menneffene skulle spørge om Sandheden, paa det de af ham kunne annamme Svarets Fylde. Men skjøndt nu Menneffene spurgde og skjøndt den guddommelige Sandhed selv kom for at lade sig spørge, saa finde vi dog, at Mange bleve staaende ved det blotte Spørgsmaal uden at komme til Svaret. Pilatus var ikke den eneste, der blev staaende ved det blotte Spørgsmaal; der vare Andre, heelt forskjellige fra ham i aandelige Vilkaar, som ikke kom videre. Og vende vi os til vor egen Erfaring, da finde vi jo endnu trindtomkring i Christenheden mange saadanne ufrugtbare Spørgere. Hvor ofte høre vi ikke den Klage af mange Munde, at de forgjæves have spurgt efter Sandheden, uden at et tilfredsstillende Svar vendte tilbage til dem? Og hvor Mange ere der ikke, der vel vide at opregne Alt, hvad Menneffene sige Herren at være, men naar de selv skulle besvare Herrens Spørgsmaal: Og hvem sige I mig da at være? da udbryde de tvivlraadige: Ja, hvad er Sandhed! Lader os dvæle ved denne Betragtning. Lader os efter Guds Ords Anviisning overveie, hvorfor der ere saa Mange, som spørge: hvad er Sandhed? uden at finde Svaret.

Som der staaer skrevet: I bede og I faae ikke, fordi

J bede ilde*), saaledes kunne vi tilraabe. Mange: J spørge og faae intet Svar, fordi J spørge ilde! Thi dette er dog indlysende, at vilde vi have Svar paa det Spørgsmaal: hvad er Sandhed? da maa der være Sandhed i vort Spørgsmaal, da maa Spørgsmaalet selv være en Sandhed! Men kunne vi saaledes sige, at der er Sandhed i deres Spørgsmaal, der spørge som Pilatus? kunne vi kalde et Pilatusspørgsmaal en Sandhed? Pilatus spurgde som den, der ikke selv havde nogen Tro paa sit eget Spørgsmaal. Det Ord: hvad er Sandhed? var paa hans Læber kun et tomt, et ufrugtbart Ord, var kun at ligne med et visst Blad, hvori der ikke var Liv eller Friskhed, men som kun vidnede om, at Livets Kilde var udtørret i hans Indre! Og hvor Mange ligne ikke ham og spørge som han, fordi det store Spørgsmaal er bleven affumpet og sløvet i deres Sjæle, er bleven affumpet under denne Verdens Befymringer eller under denne Verdens falske Dannelse! De have erfaret, at der blandt Menneffene gives saa mange forskellige og stridende Meninger om det Guddommelige; de have allerede hemmeligt givet den Mening Indgang, at der om det Usynlige og Evige i Grunden Intet kan vides; og de udtale derfor det store Spørgsmaal i en mat Ligegyldighed, uden Liv og uden Aand! — Der ere Andre, om hvilke vi maae sige, at de vel i en vis Forstand spørge med Liv, ja selv med Aand, men dog maae vi sige, at der ikke er Sandhed

*) Jac. 4, 3.

i deres Spørgsmaal. Vi læse i Apostlernes Gjæringer om Athenienserne, at disse ikke gave sig af med Andet, end med at høre eller sige noget Nyt*). Og da derfor Apostelen Paulus kom til Athen for at prædike Evangelium iblandt dem, da stimlede de omkring ham paa Torvet for at høre en ny Besvarelse paa det Spørgsmaal: hvad er Sandhed? Men da de havde hørt ham, da sloge de Fleste det hen i Letfindighed og gave sig atter til at søge noget Nyt. Maae vi ikke sige, at der til alle Tider ere Mennesker, der have deres Forbillede i hine Athenienser, Mennesker, der selv i det Hellige kun søge en Nydelse, en aandelig Tidsfordriv, og som med samme Deeltagelse dvæle ved det Hellige og det Vanhellige, det Evige og det Forgængelige, fordi de i det Altsammen kun søge Afverlingen, kun søge det Nye, det Overraskende! Kunne vi sige, at der er Sandhed i en saadan Spørgen? Eller er der Sandhed i deres Spørgsmaal, for hvilke Sandheden kun gjælder som en Mynt, der er præget med Tidsaandens Billede og Indskrift? som, naar de spørge: hvad er Sandhed? kun ville vide, hvad der nuomstunder gjælder derfor blandt Menneskene; som derfor begjære, at lære den saa hurtigt som muligt, for ligesaa hurtigt atter at give den ud og saaledes at kjøbe sig Aldomst til at kaldes Tidens Sønner og Berdensaandens Ledfagere! — Der ere Andre, hvilke vi ikke kunne kalde letfindige, om hvilke vi maae sige, at de i en

*) Ap G. 17, 21.

vis Forstand spørge med Alvor, og dog maae vi ogsaa sige om dem, at der ikke er den rette Sandhed i deres Spørgsmaal. Hvor mange Tvivleshge ere der ikke, som gaae omkring med et sønderrevet Indre og beklage det som en Ulykke, som en Skjæbne, at de ikke kunne komme til Sandheds Erkjendelse? Visselig, vi nægte ikke, at der kan tvivles i Sandhedens Aand! Thi i den sande Tvivl slumrer den skjulte Tro, hviler jo den skjulte Forjættelse, at hvo som søger, skal finde! Men der ere Mange, paa hvilke vi kunne anvende Skriftens Ord, at de altid ville lære og aldrig kunne komme til Sandheds Erkjendelse*). De kunne ikke, fordi de ikke ville, ikke ville give sig ind under Sandhedens Lydighed og Tugt. De ville lære Alt, og høre Alt og prøve Alt, men de ville ikke anstille den Prøve, hvortil Herren selv opfordrer, naar han siger: Om Noget vil gjøre min Villie, han skal erfare, om Læren er af Gud eller om jeg taler af mig selv**). Og naar de nu ikke ville anstille denne Prøve, Gjerningens og Livets Prøve, og naar de nu desuagtet vedblive at beklage deres Tilstand som en Skjæbne, istedetfor at anklage deres eget seendragtige Hjerter: kunne vi da sige, at der er den rette Sandhed i deres Spørgen? — Lader os, chr. T., opsøge de sande Forbilleder! Lader os vende os fra Pilatus, fra Athenienserne, fra de daarlige Tvivlere til Herrens Disciple, til dem, om hvilke han selv vidnede, at de vare af Sandhed! Lader os see hen til en

*) 2 Tim. 3, 7. **) Joh. 7, 17.

Nathanael, en Israelit foruden Svin, lader os see hen til den Discipel, hvem Herren elskede! I disse Sjæle spirede det Spørgsmaal: hvad er Sandhed? som et Haabets Blomster, rigt paa hellige Anelser og Forjættelser; det indeslættede i sig den glade Forventning, den tillidsfulde Forvisning, at Sandhedskjærligheden maa finde sin Gjenstand. Lader os see hen til Apostelen Paulus! Gjennem hans Sjæl gif dette Spørgsmaal som et tveegget Sværd! Som et tveegget Sværd gif det ham igjennem Sjælen det Spørgsmaal: hvad tykkes Eder om Christo? da han drog hen paa Veien til Damascus, hvor han blev truffen af den himmelske Lynstraale. Men hvor forskjellige end Herrens Disciple vare efter deres Livs særegne Vilkaar og Førelser, dette var dog tilfælles for dem, at der hos dem kun var Spørgsmaal om den Sandhed, i hvilken de kunde finde det evige Liv. Og denne hellige Sandhed, som de søgte, den aandede allerede ud af selve deres Spørgsmaal! De gif ud fra Forjættelserne for at søge Messias. Og vi sigte til ethvert Menneffe, der søger Sandhed: Gjør du ligesaa! Og troer du end ikke de Forjættelser, som Profeterne have skrevet, saa tro dog de hellige Forjættelser i dit eget Bryst! Thi vil du gaae ud at søge uden nogen Forjættelse, da er det jo det Samme som at du forud lader Haabet fare! De gif ud fra Loven for at søge Evangeliet! Og vi sigte til ethvert Menneffe, der søger Sandhed: Gjør du ligesaa! Og troer du end ikke Loven, som Moses har skrevet, saa tro dog den hellige Lov i dit eget Bryst, tro dog Samvittighedens Vid-

nesbyrd! Thi vil du spørge uden Samvittighed, da er der jo intet Alvor i dit Spørgsmaal! Og dette er i en kort Sum Feilen hos alle Dem, der spørge ilde, at de ere uden Loven og Profeterne, eller med andre Ord, at de ere uden det rette Alvor i Samvittigheden og uden et friskt Haab i Hjertet! Men naar du spørger af Hjertets Fylde, og naar dit Spørgsmaal bæres af Loven og af Profeterne, da vidne vi trøstigt, at Du ogsaa vil finde Svarets Fylde, at Du vil komme derhen, hvor Du kan istemme Disciplenes glade Vidnesbyrd: Vi have fundet Messias!

Men at faa Mange forgjæves spørge: hvad er Sandhed? dette kommer tillige deraf, at de ikke ville modtage det Svar, som allerede er givet, ikke ville modtage Sandheden, som den er aabenbaret. Thi ikke forholder Sagen sig saaledes, at det kun er Mennesket, der søger Sandheden; det er meget mere Sandheden, der søger Mennesket. Allerede under den gamle Pagt høre vi, at Viisdommen gaaer omkring og søger efter dem, som ere den værd. Den staaer ved Beisfjellene og udgiver sin Røst: Kommer til mig, I, som begjære mig! Jeg er Moder til den skønne Kjærlighed og til Kundskab og Frygt og til det hellige Haab!*) Allerede under den gamle Pagt udtaler Viisdommen det dybe Ord til Mennesket: Giv mig dit Hjerte!**). Og denne Viisdom, der talede gennem Guds Benner og Profeter, denne Viisdom, der i sin inderste Grund er Gæt med Ordet

*) Sir. 24, 21. **) Sal. Ordsp. 23, 26.

fra Begyndelsen, aabenbarede sig i Tidens Fylde i Frelserens, i vor Herres Jesu Christi Skikkelse, talede med Menneffene Ansigt til Ansigt, som en Mand, der taler med sin Næste! I ham sagde Viisdommen atter: Kommer til mig! i ham sagde den atter: Giv mig dit Hjerte! Men i ham sagde Viisdommen ogsaa: Salig er Den, som ikke forarges over mig!*) Thi da nu Han stod midt iblandt dem vidnende: Jeg er Sandheden; da nu han var kommen, hvem de saa længe havde ventet, havde ventet med Utaalmodighed, med Smerte; da nu Viisdommens Skikkelse stod affløret for deres Blikke: da vilde de have ham heelt anderledes, end han var; da opfyldtes hvad allerede var forudsagt af Profeterne: Han kom til sine Egne, men hans Egne optog ham ikke! Snart var hans ringe Skikkelse til Anstød og snart hans Guddomsglorie; snart vare hans Træk dem for strenge og snart for milde; snart klang hans Tale dem for haardt og snart for blødt! Da maatte Viisdommen vel udbryde: Hvormed skal jeg sammenligne denne Slægt! den ligner de smaae Børn, der sidde paa Torvene og raabe til hverandre: Vi fløitede for Eder og I vilde ikke dansse, vi sang sørgeligt og I vilde ikke græde. Dog tilføjede han: Viisdommen retfærdiggjøres af sine Børn!**)

Men, Chr. Tilh, hvorfor møder vel Guds Viisdom saa stor Modsigelse i Verden, uden fordi denne Viisdom sammenføier, hvad Verden adskiller! Guds Viisdom sammen-

*) Matth. 11, 6. **) Matth. 11, 19

føier Betragtningen af Menneskets Høihed med Betragtningen af Menneskets Fald og Fornedrelse; Guds Wiisdom sammenføier Gud og Menneske i vor Herre Jesu Christo, sammenføier Retfærdighed og Naade i vor Herres Jesu Christi Kors! Guds Wiisdom sammenføier Lov og Evangelium, sammenføier Tugtens Aand og Frihedens Aand, medens Verden vil adskille alt Dette og altid kun vil have det Ene uden det Andet. Men vi vidne for ethvert Menneske, som søger Sandhed: Salig er den, som ikke vil adskille, hvad Gud har sammenføiet i Christo! Vi vidne det for ethvert Menneske, som søger Sandhed: Hver den, som er af Sandheden, hører hans Røst! Det er hans Røst, som lyder igjennem de skiftende Tider: Jeg er den Første og den Sidste og den Levende! og jeg var død, men see jeg lever i Eviigheders Eviighed! og jeg har Nøglerne til Døden og til de Dødes Rige, og alle de, som ere i Gravene, skulle høre min Røst! *). Det er hans Røst, der lyder fra Menighedens Forsamling: Kommer til mig og finder Hvile for Eders Sjæle! Det er hans Røst, der lyder i den eenfomme Time: See! jeg staaer for Døren og banker! Og dersom Noget vil høre min Røst og opslukke Døren, da vil jeg komme ind til ham og holde Nadværelse med ham! **). Og derfor bede vi med de hellige Profeter og Apostler: I Dag, naar I høre hans Røst, da forhærder ikke Eders Hjerter! ***).

*) Joh. Ab. 1, 18. Job. 5, 25.

) Joh. Ab. 3, 20. *) Hebr. 3, 7.

Wiisdommen retsfærdiggjøres af sine Børn, siger Herren. Men hvilke ere de Wiisdommens Børn, som Herren nævner, uden de, der rettelig spørge om Sandheden og lade sig finde af Sandheden! Og hvor retsfærdiggjøres Wiisdommen af sine Børn uden i det Troens Samfund, der afleder sit Liv fra Herren, uden i den hellige, almindelige Kirke! Om dette Samfund siger en af dets ældste Fædre*): Her standser det Spørgsmaal: hvad er Sandhed? Her hedder det ikke som i Hedenskabet: vi søge; men: vi have fundet; her hedder det ikke: vi spørge; men: vi troe, vi bekjende, bevidne den Sandhed, som er aabenbaret. Og denne Sandhed er ikke een for de Vise og een for de Uvise, den er et helligt Samfundsgode, fælleds for hele Menigheden, som Lyset, som Luften, som det daglige Brød! Men, Chr. Likh., idet vi istemme det glade: Vi have fundet! ville vi da sige, at den christelige Wiisdoms Børn i ingen Betydning skulle være søgende? Bisjelig ikke. Men vi skulle atter her sammensøte hvad Verden adskiller, vi skulle paa eengang være som de, der have fundet og som de, der søge! Som vi skulle holde fast ved det apostoliske Ord: een Herre, een Tro, een Daab, saaledes skulle vi ogsaa have det Maal for Die, som foresvæver Apostelen, naar han siger: Indtil vi Alle ere naaede til ham, som er Hovedet, indtil vi Alle ere komne til den fuldkomne Mand, til Troens og Erkjendelsens Eenhed!**). Ja, saalænge som vi endnu ikke ere

*) Tertullian. **) Eph. 4, 13.

komne til den fuldkomne Mand, og saalænge som Aandernes Kamp, saalænge som Kampen mellem Lysets og Mørkets Rige ikke er udkæmpet, saalænge skal der spørges, ja skal der strides om Sandheden, ikke blot udenfor, men inden i Christi Kirke. Der ere Troens Hemmeligheder, med Hensyn paa hvilke vi endnu maae sige: vi søge; der ere vigtige Afgjørelser i Livet, vigtige Vendepuncter i det firkelige og i det verdslige Liv, hvor Enhver med sin Samvittigheds hele Alvor skal spørge: hvad er Sandhed? Og lad mig endnu minde om dette Gne: Havde Luther i sin Tid ikke havt Mod til at udtale dette Spørgsmaal, til at udtale det med en saadan Kraft, at det som et tveegget Sværd gif igjennem hele Tidsalderens Hjerte: da var jo Kirkens Renselse og Gjenfødselse ikke bleven fuldbyrdet. Forsvandt nogensinde dette Spørgsmaal af vor Kirke, da vilde det være et Tegn paa, at Bogstavens Tjeneste atter var traadt istedetfor Aandens; forsvandt dette Spørgsmaal af den Enkeltes Liv, da vilde det være et Tegn paa, at den aandelige Væxt og Fremgang var standset! Og derfor, du Aandernes og Lysets Fader! derfor bede vi dig: Lad det ikke døe i vore Sjæle, det store Spørgsmaal: hvad er Sandhed? Lad det ikke døe under denne Verdens Betyrninger, lad Menneftesfrygt ikke nedbysse det i os, lad Sædvanens Magt ikke fløve det! Men giv Du os Aand til at spørge det rettelig, til at spørge det, ikke tvivlende, men i Troen! Lad os udtale det, ikke som et Tegn paa aandelig Forsagthed, ikke som et Tegn paa et sønderrevet Indre,

hvor Troens og Haabets Blomster ere salmede, men som
 et aandeligt Livstegn, et Tegn paa, at det endnu er Baar
 i vore Sjæle, et Tegn paa, at Haabet endnu lever og voxer
 derinde, det store Haab, at dit Rige kommer, dit Rige med
 Mandens evige Frugter, med Troens og Erkjendelsens
 Genhed! Giv Du os Mand til at bære os under din
 Bidsdom, naar Du viser os, at dine Tanker ikke ere vore
 Tanker! Men hvad Du end vil vise os, og hvilke Sand-
 heder Du end vil aflære for vort Blik, dette vide vi, at
 den Mand, som udgaaer fra Dig, den fører os altid nær-
 mere til vor Herre Jesum Christum; thi ligesom denne
 Mand udgaaer fra Christo, saaledes fører den til Christum.
 Ja dette: fra Christo og til Christum, dette er vort Løsen,
 naar vi i Christi Kirke spørge: hvad er Sandhed? Thi
 i Christo Jesu ere alle Kundskabens og Erkjendelsens Statte
 skjulte*); han er den Første og den Sidste, Begyndelsen og
 Enden. Amen!

*) Coll. 2, 3.

III.

Hvo som beder, han bede i Troen!

Die fünf Bücher des Hiob

Vor Fader, Du som er i Himlen! Til dig stræber Bønnen frem af vort Underste, stræber frem, ofte kun i usigelige Sukke! Giv Du os Kraft til at løsrive os fra Verden, Kraft til at løsrive os fra vore egne urolige Tanker, at vi ganske maae hvile i Dig. Thi Du har skabt os til Dig, og vort Hjerter er uroligt og det hviler ikke, førend det hviler i Dig, o Herre! Amen!

Text. Jacob 1, 5—9.

Men dersom Noget af Eder fattes Wiisdom, han bede af Gud, som giver Alle gjerne og behreder ikke, saa skal den gives ham. Men han bede i Troen, Intet tvivlende; thi Den, som tvivler, er ligesom en Havsbølge, der røres og drives af Veiret. Ikke tænke det Menneske, at han skal faae Noget af Herren: en trefindt Mand er han, ustadig i alle sine Veie.

Vi høre i vor forelæste Text en af de Grundtoner, der lyde gjennem den ganske hellige Skrift. Fra Først til Sidst baade i det Gamle og i det Nye Testamente høre vi den trøstelige Tale, at vor Gud er en Gud, til hvem der

kan bedes, høre vi den Forjættelse, at Bønnens Gud vil give gode og fuldkomne Gaver, vil give sin Hellig Aand, vil give Sig Selv til den Bedende; men høre vi ogsaa den indtrængende Formaning: Hvo som beder, han bede i Troen, Intet tvivlende! Og, Chr. Tilh., denne Formaning, der i Dag lyder til os igjennem en Apostels ærværdige Tale, den fortjener tilvisse alvorligt at lægges paa Hjerte af os. Thi skøndt vi, Gud være takket, kunne vidne, at Bønnens Aand dog er tilstede iblandt os, kunne vidne, at der baade fra Lonkammeret og fra Templet opstige bedende Tanker og bedende Ord til Himlen: dog tykkes det mig, som om den vise Apostel havde talet med særdeles Hensyn til os, der han sagde: Hvo som beder, han bede i Troen! Thi, Chr. Tilh., hiin Tvivler, som Apostelen omtaler, hiin tvefjendede Mand, hvis Tanker drages hid og did, og som er ustadig i sine Veie, see vi ham ikke ofte i disse Tider! Ja, see vi ham ikke stundom i vore egne Forsamlinger, ligesom allerede Apostelen saae ham i de Christnes Forsamlinger! Mange, naar de skulle bede, hensealde i adspredte Tanker; Mange, naar de skulle bede, ere uvisse i sig selv, om det ogsaa virkeligt nytter, og de udtale kun matte Onsker, istedetfor kraftige Bønner. Og Alle maae vi dog erkjende, at det saare ofte ikke har nogen ret Art med vore Bønner; maae erkjende, at vi trænge til, mere og mere at aflægge det gamle Menneske, som er den tvivlende, den tvefjendede og ustadige Mand, og at iføre det nye Menneske, som er den troende Mand, der ikke er ustadig i sine Veie,

men som er varagtig i Bønnen. Lader os derfor opmuntre os selv til Bønnen, idet vi efter Apostelens Anviisning foreholde os Billedet af den troende Mand, og efter Guds Ords Veiledning søge at udtale, hvad det er at bede i Troen!

Naar Apostelen formaner os til at bede i Troen, da vil han for det Første lægge os paa Hjerte, at det bør os at troe den Gudsfrygtigheds Hemmelighed, som er i Bønnen. Det er med Bønnen som med de hellige Sacramenter, at ville vi værdigt bruge den, da bør det os for det første at troe, at Gud er virkelig tilstede, bør det os at sige:

„For dit Nafn vil jeg træde,
Thi jeg troer, Du er tilstede!“

Dg vel vide vi, at Gud er allevegne, er den Gud, i hvem vi leve, røres og ere. Men vi vide ogsaa, at vi, aandelig talt, ere i Guds Verden som i et Tabernakel, hvori der er Det, som vi kunne kalde Forgaarden, hvor de verdslige Syssler ere, og hvor Sjælen er omgivet af verdslige Tanker og verdslige Billeder; og der er Det, som vi kunne kalde det Hellige, hvor Guds Ord er og Guds Ords Grandfæning og Hørelse, og hvor Sjælen er omgivet af hellige Tanker og hellige Billeder; og der er endelig det Allerhelligste, hvor Herren Selv er, hvor Herren Selv er det Lys, der omfinner Sjælen; og dette er i Bønnen og i de hellige Sacramenter. At bede, det er at gaae ind i vor Sjæls Allerhelligste, for at være alene med Herren og nyde hans salige Nærværelse. Thi dette er Bønnens Forjættelse,

at her vil Gud være tilstede ikke blot som Afslabningens Gud, ikke blot som den hele Menigheds Gud, men, som min Gud, som det enkelte Menneskes Gud, vil lade sit Ansigt lyse over mig, vil løfte sit Ansigt paa mig til at velsigne mig og bevare mig! Vel vide vi, at der i disse Tider ere Mange, der tvivlende spørge, om der ogsaa virkelig gives et saadant Allerhelligste, hvor den Gud, der lever og røres i det umaalige Verdensalt, vil være tilstede for et enkelt Menneske. Men alle sande Tilbedere, alle Tilbedere i Aand og Sandhed, ligesom de Troendes Fader indtil denne Dag, de vidne, at dette Allerhelligste virkelig er til, og at de selv have været der, og have sunnet den Høieste derinde! Men naar der ere saa Mange, der tvivle, da kommer det deraf, at det ikke er Nok, at Gud er tilstede, men det bør ogsaa os selv at være tilstede i Bønnen! Thi Bønnen er en hellig Erfaring, der kun kan gøres af dem, der selv ere tilstede. Og hvad er det da, at et Menneske er virkelig tilstede i Bønnen? Saameget er klart, at den Tvivlende ikke er tilstede! Thi var han tilstede, da maatte Tvivlen forstumme i Udfrygten, idet han følte sig omsuset af den Høiestes Nærhed; var han tilstede, da maatte Tvivlen forstumme i Tilliden, idet han følte et evigt Hjerter nærved sit Hjerter. Men nu er han udenfor i mangfoldige Betænkninger, af hvilke han omdrives lig Havets Bølger, og han kan ikke samle sin Sjæl til at gaae ind i det Gne. Der ere Andre, om hvilke der maa siges, at de ikke ere langt fra at bede, men som dog endnu ikke

bede virkelig. At bede, sige Mange, det er at samle Sindet til from Eftertanke, det er at henvende sin Tanke til Gud og de Ting, som høre til Guds Rige; og visseelig, vi ville høilig anprise den fromme Betragtning, men dog maae vi sige: at bede, det er Mere, end at at betragte; dog maae sige: et bedende Menneſte er Herren nærmere end et betragtende Menneſte. Thi viſnok er et betragtende Menneſte, der randsager Guds Herlighed ſom i et Speil, omſvøvet af lutter hellige Tanker; men i et bedende Menneſte have alle Tanker forvandlet ſig til en Strøm af hellige Gøleſer; i et bedende Menneſte har Tanken forvandlet ſig til Gjerning, til en indvortes, en uſynlig Gjerning; og han har gjennembrudt det ſidſte Forhæng, og er indtraadt for Herrens Aſyn, tiltaler ham Anſigt til Anſigt, anraaber ham, paakalder ham! Og førſt naar dette foregaaer i os, det være ſig, at vi i det ſtille Lønkammer indgaae til Herren og udbryde med David: Skab Du i mig et reent Hjerter og forny en ſtadig Aand i mig*), eller at i Menighedens Forſamling en Pſalme eller et gudeligt Ord eller den Bøn, ſom Herren har lært os, bliver levende i os, ikke blot ſom en Betragtning, men ſom en hjertelig Begjæring for den levende Guds Aſyn, førſt da ere vi virkelig tilſtede!

Dg dette hellige Møde mellem Gud og Menneſte, dette Møde, hvor Gud er tilſtede med ſin hellig Aands hele

*) Pf. 51, 12.

Fylde, og hvor Mennesket er tilstede med sin hele Trang, skulde dette Møde være ufrugtbart? Vi læse om Moses, at da han steg ned fra Bjerget, hvor han havde været i Bøn hos Gud, da skinnede hans Ansigt som Solen*). Saa nær havde Moses været Herren i Bønnen, at det aandelige Lys, der udstrømmede fra Herrens Nærværelse, endogsaa forklarede hans legemlige Skikkelse. Men hvad der her skee paa synlig Viis hos denne mægtige Bedder, det gjentager sig dog aandeligt, gjentager sig dog i et vist Maal og paa en vis Maade hos enhver oprigtig Bedende. Thi dette er Bønnens Betsignelse, at vi deri ligesom overskygges af den Høiestes Kraft, at et helligt, et himmelsk Lys indstrømmer i Sjælen. Der siges saa ofte, at Alt hvad der skeer, det vilde skee alligevel, ogsaa naar der ikke blev bedet!. Men sandelig, baade i den synlige og i den usynlige Verden er der saare Meget, som kun skeer for medelst Bønnen; og dersom Nogen begjærer at see Tegnet paa Bønnens Kraft, da vilde vi føre ham til Guds Riges, til Christi Kirkes Historie! Thi vel er det saa, at Verdenshistorien viser os, at der i Verden er skeet og udført saare Meget, som Verden har benndret og kaldet Stort og Herligt, og det er skeet uden Bøn og uden Paafaldelse! Men i Kirkens Historie er der aldrig skeet noget Stort uden Bønnen! Hvert Blad af Kirkens Historie stadfæster, at som Bønnen var, saaledes var ogsaa Betsignelsen, som

*) 2 Mos. 34, 29.

Bønnen var, saaledes var ogsaa Arbeidet, som Bønnen var, saaledes var ogsaa Daaden og Bedriften. Kirkens Historie stadfæster, at de Menigheder, der vare stærke og vedholdende i Bønnen, deres Skikkelse blev ogsaa aandeligt forklaret af Herrens Nærhed, og deres Ansigter skinne endnu som Solen gennem Tiderne! Fremkalder for Eders Grindring de første Christne, fremkalder for Eders Grindring Christi Menighed i Apostlenes Dage! Hvor er Herrens Bøn bedet inderligere, alvorligere, mere vedholdende, end blandt de første Christne! Og hvor er Herrens Bøn mere siensynligt gaaet i Opfyldelse! Hvor blev dog ikke den Bøn: Helliget worde dit Navn! siensynligt opfyldt iblandt dem, opfyldt, idet den Hellig Aand blev rigelig udgydt over dem med alle Guds Ords Betsigneiser! Og hvilken kraftig Tilkommelse af Guds Rige var der ikke i hine apostoliske Dage! hvilke Bedrifter bleve ikke udforte, hvilke Seiervindinger bleve ikke vundne, ja Verdens Skikkelse blev jo synligt forandret ved denne lille, bedende og stridende Menighed! Og det blev klarligt seet, at nu begyndte Guds Villie at stee paa Jorden som i Himlen; thi den Kjærlighed, som ikke er af Verden, men af Faderen, den forklarede Christus i dem, saa de ikke levede sig selv, men ham, som var død og opstanden for dem. Og skjøndt Kirken i hine Dage var uden Tilhold i Verden, var ligesom dens Herre, der ikke havde Det, hvortil han kunde helde sit Hoved, dog havde Menighederne det daglige Brød, og de annammede det med nøisom Glæde og i Hjertens Genfø-

dighed, og helligede det ved Bøn og Taffigelse. Men vel vidste de, at dette timelige Liv er ikke det største Gode, men at det største Onde det er et Hjerte, der ikke er forsonet med sin Gud, det er en Sjæl, der tynges af sin Skyld. Men den Bøn: Forlad os vor Skyld, den blev rigelig opfyldt paa dem. Thi den Korsfæstede boede formedelst Troen i deres Hjerter, og de havde megen Frimodighed for Gud og Menneffer. Og de bleve undergivne mangehaande Fristelser og Anfegtelser og Forfølgelser i Verden; men dog bleve de friede fra det Onde; thi en saadan Samvittighedens Ro, en saadan Herrens Glæde var der i dem, at deres Afsyn forflaredes i Døden! Og, chr. Tilh., alt Dette — vi vidne det i Herrens Navn — alt Dette var ikke sleet, dersom de ikke havde bedet! Og vi, naar vi saa ofte flage over, at den christelige Kraft og den christelige Størhed saa sjelden viser sig i vore Dage, flage over, at vi vel ere rige paa mangehaande Tanker, men fattige paa sand Sjælestyrke, paa aandelig Livsfylde og indvortes Varme; vi vidne det atter i Herrens Navn: alt Dette vilde være anderledes, dersom det stod sig bedre med vore Bønner!

Derfor lader os aflægge det gamle Menneffe, som er den tvivlende Mand, og lader os iføre det nye Menneffe, som er den troende Mand, der beder Intet tvivlende! Vel vide vi, at der i disse Tider ere Mange, der sige: da jeg var et Barn, da talede jeg som et Barn, da tænkte jeg som et Barn, da bad jeg; men da jeg blev Mand, da

aflagde jeg det Barnagtige, og nu beder jeg ikke mere! Men naar vi høre denne verdslige Tale, der lyder trindt omkring os, da lader os alvorligt spørge os selv, om da Menneffene nu ere blevne saa rige, at de hos sig selv kunne tage de Goder, hvorom Herren har lært os at bede. Thi kun Den, der var saa riig, kun han kunde synes at have Ret til at hense Bønnen til det Barnagtige! Men sandelig, han maatte være som en Gud paa Jorden. Thi han maatte jo have Himmeriges, maatte jo have Salighedsens hele Fylde i sit Bryst! Og han maatte være op- høiet over al jordisk Nødtørst, hvoraf de Dødelige paa saa mange Maader ere afhængige! Og ingen Brøde, ingen Skyld maatte heste ved hans rene Sjæl, og i sin Kjærligheds Fuldkommenhed behøvede han kun at tilgive sine fejlende Brødre, behøvede han kun at forlade de Andre deres Skyld! Og ved egen Kraft maatte han seirende kunne gennemgaae alle Fristelser og alle Anfægtelser; og ingen Ulykke, intet Skjæbnens Slag, og ingen Morkets Magter maatte kunne boie hans stærke Sjæl, eller formindste hans Kjærlighed til Gud og Menneffer! Ja! Den, der hos sig selv kunde tage Alt dette, han kunde maaskee synes at have Ret til at hense Bønnen til det Barnagtige! Og dog vide vi, at den Gnefte iblandt os, som virkelig eiede Alt dette, han bad, bad i de eenfomme Nætter, bad midt i Disciplenes Forsamling, thi han vilde Intet være af sig selv, men Alt af Faderen, vilde kun øse sit Liv og sin Tilværelse af den faderlige Kilde. Og nu vi, som maae

vidne: Jeg er saare fattig paa disse himmelske Goder, men jeg trænger høilig til dem, og jeg kan ikke leve dem foruden, og jeg kan ikke døe dem foruden: vi ville gribe Bønnens Forjættelse, ville gribe den Forjættelse, at Herren vil være stærk i de Svage! Og naar denne Verdens Aand, der pleier at nævne sig selv som Tidsaanden, vil lære os en anden Viisdom, da ville vi ikke annamme den. Thi Tidsaanden er at ligne med en tvesindet Mand, der er saare ustadig i sine Veie og som har vildledet Mange; men vor Herre Jesus Kristus er den fuldkomne Mand, der aldrig var ustadig i sine Veie og aldrig har vildledet Noget! Og ham, der er sin Menigheds evige Opperstepræst, ville vi bede, at han vil give os Bønnens Aand! Ak! der ere i disse Tider ikke blot dem, der rose sig af, at de ikke bede, men ogsaa dem, der klage over deres Uformuenhed til at bede, der klagende udbryde: Da jeg var et Barn, da bad jeg; men ak! nu beder jeg ikke mere! Men Du, Herre Jesu! lad Bønnens Aand komme til Gjennembrud i os Alle, at Forhængeet maa bryde, Forhængeet af de verdslige, de tvivlende Tanker, at vi maae indgaae i Helligdommen, og nyde din og Faderens salige Nærværelse, maae faae Kraft til at udaande himmelske Længsler af vort Hjerte, Kraft til at indaande den himmelske Trøst! Og maae der end stundom være de lange Forventningens Timer, forinden vi kunne indlades til Glæden i Helligdommens Inderste; maae der stundom end være den aandelige Bedrøvelses og den aandelige

Ansættelses Timer; dog give Du os at kunne sige med David: Hvi bruser du min Sjæl og hvi er du saa nedbøiet; hi efter Gud, du skal endnu takke ham! Jeg skal endnu indgaae for min Guds Alter, til min Ungdoms-glædes Gud, og takke Dig paa Harpe, o Gud, min Gud!*) Amen.

*) Ps. 42, 6. 43, 4.

The first part of the book is devoted to a general
 introduction of the subject, and to a description of the
 various methods which have been employed for the
 purpose of determining the true value of the
 quantity in question. The second part contains
 a detailed account of the experiments which have
 been made, and of the results which have been
 obtained. The third part is devoted to a
 discussion of the various theories which have
 been advanced to explain the phenomena
 observed, and to a comparison of the results
 obtained with the predictions of these theories.
 The fourth part contains a summary of the
 results, and a list of the references.

IV.

De Helliges Thukommelse.

(Allehelgensdag.)

Die Keltische Epik

Du vor faste Borg, vor Klippe og vor Skjold! Vore Fædre forlode sig paa Dig og bleve ikke beffjæmmede! Udsend da ogsaa til os dit Lys og din Sandhed, at vi maae forblive i Fædrenes Tro og formedelst denne have Samfund med alle dine Hellige! Amen!

Text. Math. 5, 1—13.

Men der han saae Folket, steg han op paa et Bjerg; og der han havde sat sig, gif hans Disciple til ham. Og han oplod sin Mund, lærte dem og sagde: Salige ere de Fattige i Aanden, thi Himmeriges Rige er deres. Salige ere de, som sørge, thi de skulle hufvales. Salige ere de Sagtmodige, thi de skulle arve Jorden. Salige ere de, som hungre og tørste efter Retfærdighed, thi de skulle mættes. Salige ere de Barmhertige, thi dem skal vederfares Barmhertighed. Salige ere de Rene af Hjertet, thi de skulle see Gud. Salige ere de Fredsommelige, thi de skulle kaldes Guds Børn. Salige ere de, som lide Forfølgelse for Retfærdigheds Skyld, thi Himmeriges Rige er deres. Salige ere I, naar man bespottes og forfølger Eder, og taler allehaande Ondt imod Eder for min Skyld, og lyver det. Glæder og fryder Eder; thi Eders Løn skal være megen i Himlen; thi saa have de forfulgt Profeterne, som vare for Eder.

Aarhundreder ere henrundne siden Herren lærte fra
 Bjerget om Salighedens Bei; men naar disse Ord paa
 denne Dag endnu lyde for vore Øren, da skulle de ikke
 blot sige os, at Salighedens Bei endnu er den samme,
 men de skulle tillige minde os om alle dem, som gjennem
 de fremfarne Tider have været vore Forgængere paa
 denne Bei, have stridt den gode Strid, fuldkommet
 Løbet og bevaret Troen. Thi denne Dag er indsat
 i Kirken til alle de hensovede Helliges Ihukommelse.
 Vel vide vi, at naar vi tale om He'gene og Alles
 helgensdag, da ere der Mange iblandt os, for hvilke dette
 ikke har nogen god Klang, fordi det minder dem om den
 romeriske Kirke, hvor der vises de Hellige en Dyrkelse og
 Tilbedelse som en Slags Halvguder. Og visselig, ogsaa
 vi ville Intet vide af Mennesketilbedelse, ville Intet vide af
 Halvguder, hverken i Kirken eller udenfor Kirken, thi saa-
 danne høre til Hedenstabet. Men dog ville vi ikke paa
 Grund af Bildfarelsen lade os afholde os fra at give Sand-
 heden Øren, ville ikke lade os afholde fra at hædre deres
 Ihukommelse, der have været Store i det Rige, som ikke er
 af denne Verden, have været, som Herren beskriver dem i
 Dagens Evangelium, Fattige i Anden, have tragtet
 efter Retfærdighed, have lidt Forsølgelser for Christi Skyld.
 Vi ville blive ved vor evangelisk lutherisk Bekjendelse; men
 saa ville vi ogsaa følge den Anviisning, som denne Be-
 kjendelse selv giver os, idet den lærer, at de Hellige vel
 ikke skulle tilbedes, men at deres Ihukommelse skal hædres i

Menighederne, og at de skulle fremstilles som Forbilleder i kristelig Tro og Levnet! Og saaledes ville vi da i nærværende Time dvæle ved denne Ihukommelse til vor Herre Jesu Christi Gæde og til vor egen Opbyggelse!

Vi ville ihukomme de Hellige til vor Herres Jesu Christi Gæde og til vor egen Opbyggelse. Thi, hr. Tilh., formaae vi at udholde den Tanke, at vor Herre Jesus Christus staaer ene i Verden, uden aandelig Slægt og Afkom, formaae vi at udholde den Tanke, at Sandheden er bleven aabenbaret, men at der ikke have været dem, der vilde give Sandheden Bidnessbyrd! Det er en gammel og dyb Tanke, at Gud skabte Verden til sin Gæde, og at han skabte Menneskene for at der skulde være Bidner om hans Herlighed. Men hvad der gjaelder om den første, det gjaelder ogsaa om den anden Stabelse; thi da Gud i Tideus Fylde aabenbarede sig i Sønnen, da vilde han ogsaa, at der skulde være en Slægt af nye Mennesker, der skulde være Biduer om den eenbaarne Søns Herlighed. Og derfor er Troen paa Christus uadskillelig fra den Bekjendelse: Jeg troer de Helliges Samsund! Jeg troer de Helliges Samsund, det vil ikke sige et Samsund af Mennesker, som allerede ere fuldkomne, men, som ere helligede ved Guds Ord og Guds Aand, og som tragte efter Helliggjørelsen; som derfor, uagtet al menneftelig Skrøbelighed, dog ere et Samsund af nye Mennesker i Verden, ere Forløsningens, ere den nye Stabelses Bidner. Og skjøndt nu dette Samsund ikke er saaledes, at man udvortes kan pege derpaa — thi de

Hellige ere omspredte i alle Egne af Christi store almindelige Kirke, ere omspredte blandt alle Folk, i alle Stænder, i alle Embeder — saa fattes det dog ikke paa saadanne, der have været i Verden som brændende og skinnende Lys, saadanne, i hvilke det evige Liv er kommet til synlig Aabenbarrelse allerede herneved. Fra Christus strækker sig gennem Tiderne en hellig Kjæde af Troens Vidner, i hvilke det Ord er blevet Kjød: Hvo som bekjender mig for Menneskene, ham vil jeg ogsaa bekjende for min Fader, som er i Himlen!*) Og ikke blot udgaaer den hellige Kjæde fra Christus. Thi længe før hans Komme til Verden havde han allerede sine Vidner i Verden. Under hele det Gamle Testamente strækker sig en udvalgt Skare af Sandhedens Vidner, der saae Forjættelserne langt borte, og hilse dem, og bekjendte sig at være Gjæster og Udlændinge paa Jorden**). Formedelt Troen drog Abraham ud af sit Folk og boede i Forjættelsens Land og vidnede i Aanden om Christi Dag! Formedelt Troen agtede Moses Christi Forsmædelse for større Rigdom end Egyptens Herlighed, thi han holdt fast ved den Uynlige, som om han saae ham. Og disse følges af en heel Sky og Skare af Forjættelsens Vidner, der Alle ere døde i Troen. Og naar vi ihufomme disse Vidner, baade dem, der ere gangne forud for Kristus, og dem, som ere fulgte efter ham, disse Vidner, der ikke ere Faa, men Mange, Mange som de Stjerner, hvilke Abraham

*) Matth. 10, 32. **) Hebr. 11.

faae i Forjættelsens Nat, da maae vi vel med Glæde udbryde, at Jesus Christus er en Herre til Gud Faders Ære! Thi naar vi saaledes see Herren i Midten af sine Vidner, da erkjende vi, at Faderen igjennem Tiderne har slettet en Straalefrands om hans Tinding, som om Ingen Andens. Ja da skeer der os, hvad der forðum skete Disciplene, der de vare med ham paa Betragtningens Bjerg; da forklares han for os, idet vi ikke blot see Moses og Elias hos ham, men ogsaa dem, der vare de Største i det Rige, hvor den Mindste ere større end Moses og Elias; da høre vi Faderens Røst, der vidner gjennem Tiderne: denne er min Søn den Elskelige, i hvem jeg haver Velbehagelighed! og vi udbryde med Disciplene: Herre! her er godt at være! her ville vi bygge Pauluner! Og, hr. Tilh., tænker Eder de hellige Skikkelser bort af Tiderne, tænker først ham bort, som staaer i Midten, og som er Hovedet, og dernæst de Andre; og jeg spørger Eder: hvad vilde I see i Tiderne? Et Rige vilde I see af Dødeligheds, af Forkrænkeligheds Vidner, fordi Udødeligheds Vidner fattedes! Et Livets Gjæstebud vilde I see, hvor Gjæsterne snart vilde finde Alt usmageligt, fordi de fattedes, der med Rette ere nævuede som Jordens Salt! En Skjønhed vilde I see, indviet til Forkrænkeligheds Tjeneste, fordi den manglede Hellighedens Indvielse; og en Viisdom, der sluttede sin Tale med de Ord, at der skeer intet Nyt under Solen, men at det er Forsængelighed Altsammen! Alt Dette er bleven seet i Hedenkastets Dage, og alt Dette sees endnu paa Jorden,

overalt, hvor der fattes Tro paa de Helliges Samsund. Men lader os, Chr. Tilh., holde os til det Lys, der udstraaler gennem Tiderne fra Forklarelsens Bjerg, lader os holde os ikke til Dødeligheds, men til Udødeligheds Vidner, og prise Jesum Christ, der formedelst disse har bragt Liv og Usforfrænkighed for Lyset!

Men idet vi i Dag fremkalde for vor Grindring den hele Skare af Udødeligheds Vidner, da ville vi isærdeleshed ihufomme dem, der vare Herrens Apostle og første Disciple, disse den nye Stabelses Førstegrøde. De nævne sig selv som Opstandelsens Vidner, og de ere det, ikke blot fordi de bleve værdigede at see deres Herre og Mester opstanden fra de Døde, men fordi de ere de første, de forbilledlige Vidner om Opstandelsens Kraft. De vare Menneker som vi, af samme syndige og skrøbelige Mennekenatur som vi; men hvad Christus formaaer at danne af det skrøbelige Leer, og hvad den mennekelige Natur formaaer ved Christi Aand, det kunne vi ingensteds erkjende klarere, end paa disse. Thi paa disse Opstandelsens Vidner gif de salige Forjættelser øiensynligt i Opfyldelse, hvilke vi have hørt i Dagens Evangelium, i Herrens Tale fra Bjerget. Paa disse blev øiensynligt opfyldt, hvad Herren sagde: Salige ere de Rene af Hjertet, thi de skulle see Gud! Thi formedelst den Aand, som blev udgydt over dem, saae de Gud i Christo, i deres Herre og Mester. Og som de saae ham, saaledes afbildede de ham i Vidnesbyrdet, i Ordet, i hellige Skrifter, ja malede ham med Farver, hvilke Sand-

hedens hellige Aand gav dem; og de overantvordede dette Sandhedens Grundbillede til Menighederne, at det skulde forblive i Kirken indtil Dagens Ende. Paa disse blev øiensynligt opfyldt, hvad Herren sagde: Salige ere de Sagtmodige, thi de skulle arve Jorden! Thi uden Sværds-
 slag, alene ved Ordet og Aanden have de indtaget Riger! Formedelt Troen droge de omkring blandt hedenske Folkeslag, og hvor de kom, der kom de som Verdens Lys og som Jordens Salt! Og paa disse blev øiensynligt opfyldt, hvad Herren sagde: Salige ere I, naar I lide Forfølgelser for min Skyld! Thi formedelt Vidnesbyrdet om den korsfæstede og opstandne Frelser bleve de udstødte af Synagoger, bleve i Lænker stillede for Konger og Tyrster, lede Flere af dem Martyrdøden. Men allerede herne-
 den vare de salige formedelt Troen, glædede sig i Herren altid og vidnede: Vi vide, at vi allerede ere overgangne fra Døden til Livet! Der gives, chr. Tilh., mangeslags Storhed i Verden, men fremkalder disse Skikkelser for Eders Betragtning, og jeg spørger, om I ikke ville sige: Opbyggelig er kun den hellige Storhed! Vi beundre dem, der ere store ved Viisdom og Kundskab, men en helt anden Følelse griber os, en Følelse, som ikke er af Verden, naar vi see Opstandelsens Vidner at optræde i Verden med Korsfets Viisdom, retfærdiggjørende Sandheden ved Aandens og Kraftens Bevisning! Vi beundre dem, som formaae at frembringe Skjønhedsværker, der udtrykke Aandens Seier over Stoffet; men fremkalder for Eders Betragtning en

Paulus, der i sit eget Liv fremstiller Aandens Seier over Kjødets; fremkalder for Eder en Johannes, der i sit eget Liv fremstiller Sjælens hellige Skjønhed; og jeg spørger Eder, om I her ikke gribes af en heelt anden Følelse, en Følelse, i hvilken I prise — ikke Naturen eller Kunsten — men Eders Fader, som er i Himlen! — Næst efter disse skulde vi i Dag ihufomme de Vidner, ved hvilke Gud har udført sin Kirkes Renselse og Fornyelse, da dens Skikkelse gjennem Tidernes Løb var bleven forvansket, da man ikke længere holdt fast ved Apostlenes Vidnesbyrd, da Pavedømmet var blevet en Udelæggelsens Bederstyggelighed i Kirken. Og hvilket Navn skulde jeg her hellere nævne, end det, hvilket jeg veed, I nu alle forvente, nemlig Luthers Navn. Han var et stort Opstandelsens Vidne, et brændende og skinnende Lys i Guds Kirke. Paa ham kunne vi anvende Herrens Ord: Du er mig et udvalgt Redskab!*) . Thi vel have der været Mange i Verden større end han i verdslig Videnskab og Kunst, men siden Apostlenes Dage er der Ingen, der har sørt et saadant Vidnesbyrd i Aandens og Kraftens Beviisning! Vi ville ihufomme ham til vor Herres Jesu Christi Ære, thi efter Herrens Forbillede rensede han Templet, uddrev Afsladskrammerne, omstyrtede deres Borde og Stole og vidnede imod dem: Dette Huus er et Bedehuus! I have gjort det til en Røverkule!**). Dog ikke blot derfor ville vi ihufomme ham, men fornemmelig, fordi

*) Ap. G. 9, 15.

**) Matth. 21, 13.

vi kunne anvende paa denne trofaste Discipel, hvad der er sagt om hans Herre og Mester: Og der han saae Folket, da ynkedes han over dem, thi de vare som Faar fornden Hyrde! *). Han uddrev ikke blot Afladsstrømmerne, han sønderrev ikke blot det Klædebon, hvormed Overtroen drev sit Gjøglespil; men han opstod som en Hyrde iblandt Folket og lærte dem Salighedens Vej. Ja som Herren forstum lærte fra Bjerget, saaledes lærte denne Discipel efter sin Herres Forbillede, priste alle dem salige, som hungrede og tørstede efter Retfærdighed, udlagde Skrifterne for dem, prædikede Retfærdiggjørelsen af Troen og de andre dyrebare apostoliske Grundlærdomme. Og derfor er hans Ihukommelse saa opbyggelig iblandt os, thi formedelt Troens Kraft har han været en Veileder til Salighed for Mange. Og hvad de end monne sige, der nuomstunder kalde sig Lysets Benner, men som anprise en heelt anden Vej til Salighed: Vi ville holde os til Luthers Udlæggelse af Dagens Evangelium, vi ville holde os til Lysen, der udfinner fra Luthers faste Borg. Vi have mindet om dem, som fremfor alle Andre bør ihukømmes, fordi de ere de store Grundvidner i Kirken, Kirkens Piller og Støtter. Men i ingen Tidsalder har det i Kirken fattedes paa saadanne, der vare Sandhedens Redskaber og Vidner; og jeg kan her sige med den hellige Forfatter af Brevet til Hebræerne: Tiden vilde fattes mig, dersom jeg her skulde

*) Matth. 9, 36.

opregne alle dem, som formedelst Troen have indtaget Riger, have tragtet efter Retfærdighed, have erholdt Forjættelser! Vi ville ihukomme dem Alle i vor stille Tanke, Kjendte og Ukjendte, Alle, som under Livets forskjellige Bilkaar og Stillinger have været Ubdødeligheds, have været Christi Opstandelses Bidner paa Jorden. Og da denne Dag er indsat til alle de Helliges Ihukommelse, saa ville vi iblandt Ubdødeligheds Bidner ogsaa ihukomme de hellige Qvinder, dem, hvis Prydelser ikke have været i Haarfletninger eller i gyldne Smykker, men i en stille og sagtmodig Aands uforfrænkkelige Væsen, hvilket er saare kosteligt for Gud! Saaledes, siger Apostelen Petrus, saaledes smykkede sig fordem de hellige Qvinder, der haabede paa Gud *). Saaledes smykkede sig vor Herres Jesu Christi Moder, den hellige Maria. Saaledes smykkede sig de hellige Qvinder, der hiin store Paasfemorgen bleve Opstandelsens Bidner ved Herrens Grav. Dette Smykke have kristelige Qvinder baaret i hedenske Huse; i dette have de vundet Hjerter for Guds Rige, have, ikke ved Ord eller Prædiken, men uden Ord, blot ved deres hellige Omgængelse vidnet om Kristus **); og i dette Smykke have Flere iblandt dem bestegnet Martyrbaalet, hvor de fik Raade til, med Heltemod at bevise, at de haabede paa Gud og paa de Dødes Opstandelse. Og saa ville vi da ogsaa iblandt Sandhedens Bidner ihukomme de kristelige Mødre, som have indplantet Troen i Børnenes

*) 1 Pet. 3, 3. 4.

**) 1 Pet. 3, 1.

Hjertes, have under Bantroens og Fordærvelfsens Tider vogtet den hellige Ild, have fredet om de Spirer, paa hvilke Kirkens Fremtid beroede. Vi ville ihukomme dem med alle de Hellige, Mænd og Qvinder; vi ville flette dem Krandsen, den usynlige Krands af vort Hjertes bedste Følelser, Taknemmelighedens og Kiærlighedens Følelser; og vi ville sige os selv: Salige ere de som døe i Herren! Ja, siger Anden, de skulle hvile af deres Møie, og deres Gjerninger følge dem *)!

De vare Mennesker som vi, samme menneskelige Vilkaar undergivne, som vi; og dog — hvor langt ere vi ikke fra at ligne hine Fortidens Herlige! Men derfor have vi villet fornye deres Ihukommelse iblandt os, at det Ord maatte oplives i os, hvormed Apostelen forðum tiltalede Menighederne: Vorder mine Efterfølgere, Brødre **)! Vel kunne og skulle vi ikke ligne dem i Alt; og Apostelen siger selv: Tragter ikke efter høie Ting men holder Eder i det Lave ***). Men Gæt er der dog, hvori vi skulle ligne alle de Hellige, nemlig i sand Christendom; thi denne bør det os Alle at have. Deri skulle vi ligne dem Alle, at vi, som der er skrevet om de første Menigheder, holde fast ved Apostlernes Lærdom, og ved Samfundet, og ved Brødet's Brydelse og ved Bønnerne ****)! Og naar Apostelen siger: Holder Eder i det Lave, da vil han derved just

*) Job. Nab. 14, 13. **) 1 Cor. 11, 1.

) Rom. 12, 16 *) Ap. G. 2, 42.

formane os til at tragte efter de Naadegaver, som ere de ypperste, de Naadegaver, der give alle andre Gaver deres Værd, og som ikke ere skjænkede en enkelt Tidsalder eller enkelte Udvalgte, men som skulle blive gennem hele Kirken, skulle tilhøre baade den Største og den Mindste i Guds Rige. Og hvilke ere de ypperste Naadegaver uden disse Tre: Tro, Haab og Kjærlighed! Formedelst disse Gaver ere vi deelagtige i de Helliges Samsund, have vi Arvelod med alle de Hellige. See! de tiltale os i Dag formedelst Aanden, de Fortidens Herlige, Apostle, Hyrder og Lærere, Helte og Martyrer, Fædre og Mødre, Unglinger og Somfruer, Alle, som nu ere smykkede med Livets uforvisnelige Krone; de bede og besværgе os formedelst Aanden: Staaer faste i Troen! bortkaster ikke Haabet! lader Kjærligheden ikke udslukkes! De bede og besværgе os formedelst Aanden: lader Eder ikke overvinde af Verden! anseer ikke de synlige Ting, men de usynlige, thi de synlige Ting ere timelige, men de usynlige ere evige! Men gennem dem alle taler hans Røst, den store Overhyrdes Røst til enhver af os formedelst Aanden; og han formaner og spørger: Kunne I drikke min Kalk og kunne I døbes med min Daab*)? Kunne I drikke den Smerternes Kalk, kunne I døbes med den Lidelsernes Daab, hvilken min Fader har bestiftet for Eder? Kunne I bestaae i den Livets Prove, som Eder er bestemt? Og vi ville svare i Troen: Vi kunne det, o

*) Marc. 10, 39

Herre! naar Du selv vil være stærk i de Svage! Vel ere vi ikke at ligne med hine Hellige og Udvalgte, men dog har Du jo ogsaa givet os det evige Livs Forjættelser, har selv forbundet Dig med os, da vi, medens vi endnu vare Børn, bleve døbte med den Daab, hvilken Du har indsat til Syndernes Forladelse og til det evige Livs Haab! Derfor ville Du ogsaa i Naade ansee os, Dine ringe Tjenere, at ogsaa vi maae fuldkomne Løbet saaledes, at vi kunne komme til de Dødes Opstandelse med alle de Hellige! — Saaledes, Chr. T., ville vi bede, og fatte et godt Haab, at han, som begyndte den gode Gjerning i os, han vil ogsaa fuldende den indtil vor Herres Jesu Christi Dag! Og ligesom Disciplene fordem nedstege fra Betragtningens Bjerg til Livets Gjerning og Arbeide, saaledes ville ogsaa vi fra Betragtningens Time vende tilbage, Enhver til sin beskaffede Kreds og Gjerning i Livet; men vi ville sige os selv: Jeg troer de Helliges Samfund; vi ville foreholde os Apostelens Formaning: Tragter efter de ypperste Naadegaver*)! Vi ville gjentage for os selv: Saa bliver da Tro, Haab og Kjærlighed, disse Tre! Men Kjærligheden er det Ypperste**)! Amen!

*) 1 Cor. 12, 31.

**) 1 Cor. 13, 13.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in approximately 20 horizontal lines across the page.

V.

Lidernes Tegm.

(Anden Søndag i Advent.)

Til os komme dit Rige! Vel vide vi, o Herre, at dit Rige kommer med uundgaaelig Nødvendighed! Men derom bede vi, at det maa komme til os, ikke til Fald, men til Opreisning, ikke til Dom, men til Frelse og Liv og Glæde i den Hellig Aand! Amen.

Luc. 21, 25—37.

Dg der skal skee Tegn i Sol og Maane og Stjerner; og paa Jorden skulle Folkene ængstes i Fortvivlelse, naar Havet og Bølgerne bruse, naar Menneskene forsmægte af Frygt og de Ting's Forventelse, som skulle komme over Jorderige; thi Himlens Kræfter skulle rores. Dg da skulle de see Menneskens Søn at komme i Skyen med megen Kraft og Herlighed. Men naar disse Ting begynde at skee, da seer op, og opløfter Eders Hoveder, efterdi Eders Forløsning stunder til. Dg han sagde dem en Bignelse: seer Tigentræet og alle Træer; naar de springe ud, da skønne I af Eder selv, at Sommeren nu er nær. Ligesaa og I, naar I see disse Ting at skee, da kjende I, at Guds Rige er nær. Sandedlig siger jeg Eder, at denne Slægt skal ikke forjaae, førend det skeer Altsammen. Himmelen og Jorden skulle forjaae, men mine Ord skulle ingenlunde forjaae. Men vogter Eder, at Eders Hjærter ikke nogen Tid besværes med Traadserie og Drukkenskab, og

med Sorrig for Næring, og denne Dag skal komme pludselig over Eder. Thi den skal komme som en Snare over alle dem, som boe paa den ganske Jord. Derfor vaager og beder til enhver Tid, at I kunne agtes værdige til at undflye alle disse Ting, som skee skulle, og til at bestaae for Menneskens Søn!

I den Sammenhæng, hvoraf vor Text er tagen, læse vi, at da vor Herre Jesus Christus engang gik ud af Jerusalems Tempel, da vare der nogle af Disciplene, der beundrede Tempels Pragt og udbrode: Hvilke Bygninger! hvilke skønne Stene! hvilke Klenodier! Men Herren svarede og sagde: Sandelig jeg siger Eder, de Dage skulle komme, da der ikke skal lades Steen paa Steen tilbage. Men Disciplene spurgde: Mester! naar og hvorledes skal dette skee? Da talede Herren den store Profetie, hvoraf vor forelæste Text er tagen. Da oprullede han Guds Riges Fremtid for deres Blik, og lod dem ligesom i eet Diekast skue ud over alle de kommende Tider. Og Synet begyndte med Jerusalem og med den Dom, der skulde udgaae over Jerusalem, og endte i de sidste, de fjerneste Tider, endte i den yderste Dag og i alle Tings Fuldbendelse! Men i det begejstrede Syn svandt de udvortes Afstande, det Nærmere og det Fjernere sammensmeltede i Beskuelsen, thi i dette Syn vare tusinde Aar som een Dag. Sikker, chr. Tilh., føler ogsaa Enhver, som hører eller som læser denne Text, at deri er Noget ligesom Overvældende for den menneskelige Tanke, Noget, som Ingen af os fuldelig formaaer at

rumme! Men dog kunne vi forstaae dette, at denne høie Profetie staaer i den nøieste Forbindelse med den eenfoldige Bøn, hvilken vi daglig bede, den Bøn: Tilkomme dit Rige! Dog kunne vi forstaae dette, at skøndt denne Profetie først fuldstændigt gaaer i Opfyldelse i Guds Riges sidste og endelige Tilkommelse, saa gaaer den dog i et vist Maal i Opfyldelse gjennem alle Tider. Der er en Tilkommelse af Guds Rige, der gaaer igjennem alle Tider; fra Tid til Tid udgaaer der en Guds Dom over Alt, hvad der vil forhindre dette Riges Tilkommelse; fra Tid til Tid kommer Guds Rige nærmere. Og derfor skulle de Christne til enhver Tid agte paa Tidernes Tegn for at forstke, hvilken Tid det nu er i Guds Rige, forstke, hvorledes Tiden viser sig, naar den betragtes i Profetiens Lys. Og derfor, chr. Tilh., maae ogsaa vi i et vist Maal kunne anvende denne Profetie paa os selv og paa vore Tider. Ogsaa i vore Tider bedes der jo: Tilkomme Dit Rige! ogsaa i vore Tider er der jo Meget, som vil forhindre Guds Riges Tilkommelse! ogsaa i vore Tider er der jo Meget, som skal dømmes efter Guds Ord! Lader os gjøre denne Anvendelse af vor Tert. Lader os — ikke for at fremsøre konstige Udlægninger, men til vor Troes Bekræftelse, spørge: hvorledes vi skulle anvende denne Profetie paa os selv og vore Tider?

Profetien udtaler Dom over Alt det, som vil forhindre Opfyldelsen af den Bøn: Tilkomme dit Rige! Og læse vi den hele Sammenhæng, da skildres i store Træk det Syns-
dighedens Rige, der vil forhindre Hellighedens Rige i

dets Fremgang. Og flere af disse Træk formaae vi dog visseelig at gjenkjende i det Liv, der rører sig trindt omkring os. Som et af de Tegn, der bebude en forestaaende Dom, nævner Herren, at der i Folfenes Liv skal vise sig en stor Eiegeghdighed for det evige Liv, en verdslig Fryghed, hvori der ikke er nogen Herrens Frygt. Det skal være, siger han, som i Noæ Dage, hvor de kun aade og drak, kjøbte og solgte, plantede Agre og byggede Huse*)! Bistnok vil dette Træk i en vis almindelig Betydning kunne findes i enhver Tid; men dømmer selv, chr. T., om det ikke findes i disse Tider i en mere end blot almindelig Betydning. Det nævnes ofte som et Tidens Tegn, at vor Tidsalder gjør saa store Fremsskridt i de Bestræbelse og Opfindelser, der gaae ud paa at gjøre os Naturen underdanig, at beherske og bruge hele den synlige Verden. Men maa det ikke ogsaa nævnes som et Tidens Tegn, at der ere saa Mange af Nutidens Mennesker, hos hvilke Forestillingerne om det Usynlige Dag for Dag ere blevne mere matte og uvirksomme; at der ere saa Mange, hos hvilke der ikke findes nogen Overbeviisning om de Ting, som ikke sees og som kun arbeide og haabe paa, at denne Verdens Rige vil komme! — Lad mig nævne et andet Tegn! der skulde, siger Herren, være falske Profeter, og Mange skulde forføres**)! Og er det ikke saa, at der ogsaa i vore Tider ved Siden af en fuldkommen Eiegeghdighed for det Usynlige og Lande-

*) Luc. 17, 26. **) Matth. 24, 11.

lige findes en falsk Aandelighed, en Aandelighed, der strider mod den Bøn: Helliget worde dit Navn! strider mod denne Bøn, fordi den tager det Hellige forfængeligt, udbreder Meninger, der gaae ud paa at borttage alt dybere Alvor baade af Læren og Livet. Dog Alt hvad vi kunde sige om dette og andre Tidens Tegne, det kunne vi Altsammen indbefatte i eet mærkeligt Tegn, hvilket Herren nævner, idet han siger: Og fordi Uretfærdigheden er bleven megen, skal Kjærligheden blive kold hos Mange*)! Ingen Christen vil dog kunne kalde det en Overdrivelse, naar vi sige, at dette Ord ogsaa nu har sin Anvendelse. Thi visseelig, der er i disse Tider udviist megen Uretfærdighed mod vor Herre Kristus. Ikke blot Egegyldighedens Uretfærdighed er udviist imod ham; ikke blot den Uretfærdighed, der forvansker hans Evangelium, men Fjendskabets og Hadets aabenbare Uretfærdighed er udviist imod ham, udviist af dem, der dog vandre paa den aandelige Jordbund, som han har skabt, der dog iudaade den Aandens Livsluft, som han har fremkaldt. Dertil er det kommet, at Herren aandeligt har maattet tilraabe sine Modstandere, ligesom han fordem i bogstavelig Forstand tilraabde dem: Mange gode Gjerninger viste jeg Eder af min Fader, for hvilken af dem vilde I stene mig**)? — Og denne Uretfærdighedens og Fornægtelens Aand er paa mange Maader ligesom en Saurdei trængt ind i Massen, og Tvivl ere opkomne hos Mange, og

*) Matth. 24, 12. **) Job. 10, 32.

Kjærligheden er bleven kold hos Mange. Ja dette er det sørgeligste Tegn, at der ere Mange, hvis Hjerte dog forhen slog varmt for Herren, men til hvilke Herren nu maa sige, som han fordem sagde til hiin Menighed: dette haver jeg imod Dig, at Du haver forladt din første Kjærlighed! *). Jeg behøver ikke, Chr. Tilh., videre at udføre, at hvad her er sagt om det guddommelige Forhold, om Kjærligheden til Herren, det gjælder ogsaa i fuldt Maal om de menneskelige Forhold, om den Kjærlighed, hvilken Menneskene indbyrdes skulle have til hverandre. Thi dette er jo den daglige Klage, hvilken vi ideligt høre, at Kjærligheden nuomstunder er bleven kold hos Mange, og at der heller ikke i de menneskelige Forhold findes nogen ret Tro og Tillid og Ures frygt. Og, Chr. Tilh., naar vi nu under al denne Mangel af Kjærlighed see, at der iblandt Menneskene føres en heftig Strid om alle de høieste og vigtigste Anliggender, naar vi høre den store Mangfoldighed af stridende Meninger, af modsigende Røstier, høre dem som et brusende Hav, som en Lyd af mange Bænder: maae vi da ikke sige, at der ere Tegn nok, der vise hen paa, at der forestaaer en Dom, en Renselse, en ny Tilkommelse af Guds Rige! Og at der maa see en Renselse, en Fornyelse, en Gjenfødsel af det aandelige Liv, dette erkjendes nuomstunder saa godt som af Alle, der betragte Tiderne efter Guds Ord. Ligesom fordem i Israël i Nødens Tid Mange ventede, at de store Pro-

*) Joh. Nab. 2, 4.

feter fra Fortidens Dage atter vilde fremtræde til at rense og forbedre Tiderne, saaledes ere der nuomstunder Mange, der vente, at et Eignende vil skee. Og ligesom fordem i Israël i Fordærvsens Tid Mange ventede, at Profeten Elias skulde vende tilbage fra de Dødes Rige, for at gjenoprette Alt, saaledes ere der nuomstunder Mange, der vente, at Luther maa komme igjen og bringe Alt i Orden. Dog, Chr. Tilh., om dette skal fuldbyrdes ved Gen eller ved Mange, om Storm, Ild, og Jordstjælv ogsaa dennegang maa gaae forud, forinden Herren kan komme i de sagte Vinde og trøste Sjælene; om Tiden er nærmere eller fjernere, og hvad saadanne Spørgsmaal mere ere: vi vide det ikke. Men dette kuune vi forstaae, at der ere Tegn nok, der vise, at der i Menneftenes Forhold til Guds Rige maa forventes et Nyt, en Renselse, en Dom, en ny Opfyldelse af den Bøn: Tilkomme dit Rige!

Baager, beder, at I kunne bestaae for Menneftens Søn! Profetien udtaler ikke blot Dom, men ogsaa Formaning. Thi ingenlunde skulle vi saaledes agte paa Tidernes Tegn, at vi kun forholde os som ørkesløse Tilskuere! Ingenlunde skulle vi forholde os uvirkomme, indtil Guds Rige kommer med udbortes Anseelse; men vi skulle lægge det Ord paa Hjerte, hvilket Herren siger i den samme profetiske Tale: Guds Rige er inden i Eder! Den nye Tilkommelse af Guds Rige, hvilken vi forvente, den er ikke som et synligt Jerusalem, der fuldfærdigt skal neddale fra Skyerne, men Guds Rige maa først og fremmest komme

indenfra, af Hjerternes, af Sjælens Dyb. Den nye Tempelbygning, som skal opføres, den er ikke som en udvortes Bygning, at vi maaskee langveisfra hiinsides Havet skulde hente de Stene, hvoraf Bygningen skal opføres, eller at vi maaskee ikke besad Midlerne til dens Opførelse. Thi vi selv ere, som Apostelen siger, de levende Stene, der skulle indsættes i den Bygning, hvor Jesus Christus er Hovedhjørnestenen, og Midlerne, hvorved denne Bygning sammenføies, nemlig Herrens Ord og Herrens Indstiftelser, disse Midler besidde vi jo, Gud være lovet, endnu. Derfor skulle vi ikke staae ledige paa Torvet og vente paa de Arbeidere, som skulle komme; men vi skulle selv lægge Haand paa Tempelbygningen. Og vi kunne strax lægge Haand derpaa, idet vi i os selv fornye den faste Billie til Guds Rige. Thi Guds Rige er først og fremmest et Billiens Rige! Og derfor skulle vi ogsaa selv lægge Haand paa Templets Renselse, idet vi tage Herrens Formaning til Hjerte: Hvi dømme I ikke paa Eder selv hvad Ret er! *). Thi der, hvor Herren formaner os til at agte, ikke paa Veir og Bind, men paa Tidernes Tegn, der formaner han os ogsaa til at forske, hvorledes det staaer sig med Guds Riges Tilfommelse i os selv, forske, om der ikke i vort eget Indre ere saadanne Tegn, der tyde hen paa en forestaaende Dom, dersom vi ikke forekomme denne ved selv at dømme! Lader os derfor, saavidt vi formaae det, selv

*) Luc 12, 57.

dømme de fjendtlige Magter, som stride mod den Bøn: Tilkomme dit Rige! Lader os dømme de verdslige Begjæringer og Bekymringer og andet Saadant, som besværer det indvortes Menneske. Lader os forske, om der ikke i vort eget Indre ere falske Profeter, falske Lærdomme, falske Indbildninger, disse Løgnprofeter, der raabe Fred! Fred! og der er ingen Fred! Og dertil formaner Profetien, at vi spørge, hvorledes det staaer sig med Kjærligheden i os selv, paa det at ikke den hellige Ild skal udslukkes og vi omsider maaskee i vort eget Indre skulle see en Odelæggelsens Verderstyggelighed staaende paa et helligt Sted! Og fremfor Alt formaner den os til at prøve os selv, om vi staae i Troen! Dertil opfordre ogsaa Tiderne, at vi i os selv have det, som er Fast og Ubevægeligt under alle Tings Bevægelse, have en Tro, der er Mere end en Følelse, Mere end en Stemning, Mere end en svævende Forestilling! Thi dette, chr. Tilh., er ogsaa et Tidens Tegn, at der ere Mange, hvis Tro kun er en løs Stemning, en ubestemt Tro, en Tro uden Bekendelse! Men jeg spørger Eder, dersom der nu kom en stor Afgjørelsens Time, dersom det Ord blev opfyldt, hvilket Herren sagde i Profetien: Der skulle høres Jordstjælv og Rystelser trindtomkring; og dersom Vindene blæste og Bandskyllene kom, vilde da Eders løse og ubestemte Tro kunne være Eder Klippen! Det er en kostelig Ting, at Hjertet befæstes i Raaden!*) siger

*) Hebr. 13, 9.

en apostolisk Mand Lader os derfor ophæve den uafgjorte, don tvivlende Tilstand, hvori saa Mange af os endnu befinde sig i Henseende til de Ting, som høre til Guds Rige, at det maa blive afgjort, hvad der er Sandhed for os; at det maa blive afgjort, hvad Kristus, hvad hans Kirke er for os Lader os vaage og bede, at vi ikke skulle være som Rør, der omdrives af Vinden, ikke som Menneffer, der gaae i bløde Klæder, men som de, der have et fast profetisk Ord, der dømmer alle Tidsaander, som Herren siger: Himmel og Jord skal forgaae, men mine Ord skulle ikke forgaae!

Profetien udtaler ikke blot Dom og Formaning, men ogsaa Trøst. Disse trende Stykker, Dom, Formaning og Trøst, ere altid sammensøiede i Profetien og bør ogsaa være det i Udlægningen. Og skulde vi ikke i disse Tidens Tegne ogsaa kunne see Trøstens Tegn! Der gives Tidaldere i Kirkens Historie, over hvilke Herrens Aand åenssynligt har svævet med sine Betsignelser, Tidaldere, der kunne benævnes som Aar velbehagelige for Herren: og vissefelig vi vide, hvor langt det er fra, at vor Tidsalder kan henregnes blandt saadanne. Men dog er det ikke saaledes, at denne Tid sorgjæves skulde udbryde: Har Du da slet ingen Betsignelse til mig, du Tidernes Herre og Fader? Dog har ogsaa denne Tid sin særegne Betsignelse, sin særegne Kaldelse fra Herren, denne nemlig: at berede Herren Bei! Gjennem mange Sjæle i denne Tid gaaer der dog et stort: Tilkomme dit Rige! Trindtomkring i Landene

see vi dog, at der ere Sandhedens Vidner, der ligesom
 hiin Røff i Orken, ligesom hiin Johannes, ere Forløbere
 for Guds Riges Tilfommelse, og som vidne: Vi døbe med
 Vand, men de skulle komme, der døbe med Ild. Trindt-
 omkring i Menighederne ere der dog dem, som troe Vid-
 nesbyrdet, og Mange, som endnu ikke troe, begynde dog at
 spørge om de Ting, som høre til Guds Rige, begynde dog
 at føle, at det borgelige Samfund ikke kan være dem Nok,
 men at de ogsaa have Trang til et høiere Borgerkab.
 Og nu den Strid, som atter begynder at røre sig iblandt
 Menneskene om Kirke og Kirkesamfund, den er dog altid
 bedre end den døde Ligeegyldighed. Saaledes kunne vi da
 sige, at der vidnes, der troes, der spørges, der strides; og
 gjennem alt Dette beredes der Bei for Guds Rige. Men,
 chr. Tilh., dette er den egentlige Trøst, at det ikke er svage,
 menneskelige Kræfter, der skulle berede Guds Rige Bei,
 men at dette Rige bereder sig selv Bei. Vi Alle, saa
 Mange som vi ere, der i nogen Maade kunne tilegne os
 Herrens Ord: Guds Rige er inden i Eder, vi vide jo
 dog, hvor saare Lidet vi selv have gjort for Guds Riges
 Tilfommelse i os, og dog har dette Rige paa mange Maader
 beredet sig Bei i os! Og hvad der gjælder om det enkelte
 Menneskehjerte, det gjælder ogsaa om Slægten, at Guds
 Rige bereder sig selv Bei i Folkenes Hjerter. Det bereder
 sig Bei ved at vore i Stilhed, og det gaaer som Herren
 siger i Lignelsen, at Menneskene sove, men dog vorer Sæden,
 den gode Sæd, som Herren har saaet, vorer, Menneskene

vide ei selv hvorledes; og først sees der kun Græs, derefter
 Ar, omfæder fuldt Korn i Aret*). Det bereder sig Bei
 ved at vore en stille Bært i det Skjulte, men ogsaa ved
 at stride sig frem i det Aabenbare! Det bereder sig Bei
 ved det mægtige Ord, der farer fra Østen til Vesten som
 Lynet, medens dets Modstandere ere som Træer! Det be-
 reder sig Bei ved det Ord, der er som en Hammer, der
 knuser Klipper, men ogsaa kan ligned med en frugtbar Tor-
 deuregu, der fornyer Jordens Skikkelse og kalder Blomster
 frem af Jordens Skjød. Det bereder sig Bei, ikke blot
 ved Ordet, men ved de Skjæbner, de Forsøgelses og Prø-
 velses, der beskiftes over Menneskene. Veie og Maader ere
 forskellige, men dette vide vi, at det er Kjærlighedens og
 Fredens Rige, der kommer igjennem dem alle, kommer
 ogsaa igjennem Stormen! Og derfor ville vi vedblive at
 bede: Tilkomme dit Rige! ville vedblive at bede det i den
 faste Forvisning, at hverken det Nærværende eller det Til-
 kommende, hverken Liv eller Død, hverken Fyrstendømmer
 eller Magter eller nogen Stabning kan stille os fra den
 Guds Kjærlighed, som er i Christo Jesu vor Herre! Amen.

*) Marc. 4, 26—29.

VI.

Kom ihu at leve!

(Nytaarsdag.)

Paa Aarets første Morgen opløste vi vore Hierter til dig, du Lysenes Fader, hos hvem der ikke er Forandring eller Skygge af Omskiftelse!

Du tændte de sunklende Lys paa den udstrakte Besæftning til et Bidnesbyrd om din evige Magt og Guddommelighed! Du tændte Samvittighedens Lys i vor Sjæl til et Bidnesbyrd, at før skulde din Himmelhvælving falde sammen, førend din Hellighed og Retfærdighed skulde forandres eller omskiftes! Du tændte dit Evangeliums Lys til et Bidnesbyrd, at der i din Kiærlighed og Naade er ikke Forandring eller Skygge af Omskiftelse!

Lysenes Fader! oplad du selv vort Døie for de evige Bidnesbyrd, at vi maae faae Wiisdom til at forstaae Livet, Wiisdom til at leve, leve et uforfrankeligt Liv midt under Verdens Forandring og Omskiftelse!

Text. Luc. 12, 16—22.

Men han talde en Bignelse til dem, og sagde: Der var en riig Mand, hvis Land havde baaret vel. Og han tænkte ved sig selv og sagde: hvad skal jeg gjøre? thi jeg haver ikke Rum,

hvorudi jeg kan samle mine Frugter. Og han *sagde: dette vil jeg gjøre: jeg vil nedbryde mine Lader, og bygge dem større: jeg vil samle derudi alt det, som mig er voret, og alt mit Gods; og jeg vil sige til min Sjæl: Sjæl! du haver meget Godt til mange Aar; giv dig til Ro, æd, drikk, vær glad. Men Gud sagde til ham: Du Daare, i denne Nat kræves din Sjæl af dig; men hvem skal det tilhøre, som du haver beredt? Saaledes den, som samler sig Skatte, og er ikke riig i Gud.

Det kunde synes, chr. Tilh., som om vor foreløste Text vilde prædike os den Formaning: Kom ihu, at du skal døe! Men forstaae vi den ret, da prædiker den os en dybere Formaning, den Formaning: Kom ihu at leve! Thi hvad Herren dadler hos hiiu Daare, der døde midt under sine Livsplaner, det er dog, at han forstod sig saa slet paa Livets sande Blisdom, forstod saa slet, hvad det egentligt, hvad det i Aand og Sandhed er at leve! Det Afstrækkende i denne Historie ligger jo ingenlunde deri, at et Menneske døer i sit Livs Midte, men at et Menneske døer uden nogenfinde i Sandhed at have levet. Den Blisdom, som Herren knytter til denne Historie, er den Blisdom at vorde riig i Gud, at gribe det evige Liv, allerede her at leve et Liv, hvorover Dmskiftelsen ikke har Magt. Og, chr. Tilh., denne Herrens Leveblisdom, den har dog en særegen Betydning for os i nærværende Time. See! vi have forsamlet os paa Aarets første Morgen; og have vi end forsamlet os i Følelsen af Tak og Glæde over

Livet, dog er vor Nytaarsstemning uadskillelig fra Følelsen af de menneskelige Tings Usikkerhed. Skue vi tilbage, da viser Erindringen os Omskiftelsens Billede og prædiker paa mange Maader den Sandhed for os, at Afslabningen er underlagt Forkrænkelse! Og foran os ligger den uvisse, den ubekjendte Fremtid, der endnu ligesom er indhyllet i en uigjennemtrængelig Morgentaage! Og vi vide ikke hvad der vil lade sig tilskyne, naar Taagen efterhaanden adspredes! Kun dette vide vi, at der i vor Fremtid og i vor Fremtids Skjæbner er saare Meget, som ikke staaer i vor Magt. Men Gæt er der dog, som staaer i vor Magt, at søge den Livets Viisdom, der kan frigjøre os fra Skjæbnens, fra Omskiftelsens Magt, kan lære os at leve et uforkrænkeligt Liv midt i Forkrænkeligheden. Og det er dette, vor foreløste Text vil lægge os paa Hjerte. Denne Text tilraaber os paa Aarets første Morgen: Glemmer ikke at leve, hvad der i Sandhed kan kaldes at leve! Glemmer det ikke over de verdslige Anliggender, over Fremtidens Planer! Og derfor ville vi paa Nytaarsmorgen udtale vor Hilsen til hverandre med de Ord: Kom ihu at leve!

Hvor ofte, chr. Tilh., kunne vi dog hos os selv opdage en Lighed med hiin uforstandige Mand, som vor foreløste Text afbilder os! Ikke blot naar vi tragte efter at kunne give os til Ro og nyde denne Verdens Goder, kunne vi opdage denne Lighed; men ogsaa naar vi tragte efter at virke, at udrette noget Godt og Gavnligt i Verden.

Thi, Chr. Tilh., dersom vi i nærværende Time vilde sige til os selv: See, saa meget have vi allerede udrettet, Enhver i sin Kreds, saa mange Frugter see vi allerede af vor Virksomhed; og nu ville vi lægge nye Planer og udføre disse eller hine Værker, og da ville vi glæde os i Bevidstheden om Alt det, som vi have udrettet; dersom vi talede saaledes: vilde vi da ikke i eu vis Naade ligue hiin uforstandige Mand! Thi vi havde dog kun spurgt om Livets uvisse Frugter, om Gjerninger og Værker, disse synlige Frugter, der ligesom kunne samles i Kæder og Forraadskammere, men vi havde ikke spurgt om den visse, den evige Frugt, der skal modnes i det indvortes Menneste, havde ikke spurgt, hvad vi da selv vare blevne under alt vort Arbeide og al vor Udretten. Thi at leve det er ikke blot at udrette Noget, men at blive til Noget, ikke hvad Verdens Talebrug kalder saaledes, men hvad Guds Ord kalder saaledes. Vi læse om vor Herre Jesus Christus, at han fra sin Barndom af voksede og tog til i Viisdom og Naade*); og om det største Tidsrum af hans Liv vide vi saa godt som Intet uden dette Gne. I det største Tidsrum af hans Liv har han, efter Verdens Talebrug, Intet udrettet, men er kun voret en stille, en ubemærket Vært. Men hvor betydningsfuldt er ikke dette Gne! Thi her have vi Ordet: At vore og tage til i Viisdom og Naade, det er at leve! Thi Viisdom, den sande Viisdom, den

*) Luc. 2, 52.

er jo Livets Dje, er jo Synet for det Ushnlige og Evige, og Naade er jo Livets Kraft, den ushnlige Kraft, som kommer ovenfra og giver Naring og Bært, stifter Samfund mellem Sjælen og de himmelske Magter, stifter Samfund mellem Sjælen og dens Gud, og smykker Sjælen med de fuldkomne, de uforvisnelige Gaver, smykker den med indvortes Ungdom og Skjønhed! Vel vide vi, at denne Bært gaaer ikke for sig som Liliernes Bært paa Marken, men at Livet er ogsaa et Arbeide og en Strid; men det er ikke blot et Arbeide og en Strid for dette eller hiint udvortes Formaal, men en Strid for at bevare og forsvare det indvortes Liv, for at bevare og forsvare det skjulte Udødelighedsmenneske i vort eget Bryst, at han maa vore derinde og blive stærk i Aanden. Og skeer kun dette, voxer kun Udødelighedsmennesket i vort Bryst, da vide vi, at om der end er saare Meget, som er os uvist i Livet, Livet selv, det sande Liv er os dog ikke uvist; og om der end er saare Meget, som flaaer os feil i Livet, Livet selv kan ikke flaae os feil, naar Gud giver Bilsdom og Naade! Og da lad den kun strømme, Tidens ustandselige Strøm! thi da skal hverken dens hastige og flygtige Gang, eller dens langsomme og eensformige Gang, da skal hverken det Tilkommende eller det Forbigangne kunne hindre os i at leve!

Vore vi kun i Bilsdom og Naade, hvilken Magt skulde da vel Tiden og Tidens Omstiftelser have over os! Vel vide vi, at vor Ungdom og vor Ungdoms Krandsfe

umærkeligt skulde forsvinde i Tidens Strøm! Vel vide vi, at hvert Aar umærkeligt fører os nærmere henimod Alderdommen! Men den, som forfærdes over dette, den, som kalder Alderdommen sørgelig, har ikke fattet, hvad det er at være i Blisdom og Naade! Thi Blisdom eller Synet for det Uhyrlige og Evige, og Naade eller den Livets Fred, som overgaaer al Forstand, den Livets Fred, i hvilken vi ere forsonede med vor Gud og med Verden og med os selv, dette er dog visseelig en Gave, som Lysenes Fader ret egentlig har tiltænkt Alderdommen! Lad mig minde Eder om et af Julens Evangelier! Vi kjende Alle Billedet af hiin Olding, der i Templet tog Jesusbarnet paa sine Arme, sigende: Nu lade du din Tjener fare hen i Fred! thi mine Dine have seet din Frelse! Og naar vi betragte dette Billede, maae vi da ikke eenstemmigt udbryde: Det var — at leve! Og stadfæstes her ikke det apostoliske Ord: at om end det udbortes Menneske fortæres, saa fornyes dog det indvortes Menneske Dag for Dag! Og om end den udbortes Ungdom tager af, saa tager den indvortes Ungdom til. Derfor siger ogsaa en gammel Lærer, som var riig paa Blisdom og Naade: Barnet i Modersliv er gammelt nok til at døe; men jeg vil sørge, dersom jeg imorgen ikke er yngre, end i Dag!*). Og, Chr. Tilh., have vi kun Aandens indvortes Ungdom, da lad den salme den Ungdom, som kun hører Forgængeligheden til! da lad

*) Mester Eckart.

dem graane de ungdommelige Loffer! thi vi vore i Biisdom og Naade! — Vi have nævnet Alderdommen og dens indvortes Herlighed! Men vel kjende vi den strenge Lov, der siger til os: I blive ikke Alle gamle! og vi maae erkjende det, at her gjælder Ordet, at der skeer intet Nytt under Solen, men at det, som fordum er skeet, det vil atter ssee, at Mange borttages i Livets Midte eller i Ungdommens friske Blomster! Men, chr. Tilh., beroer da Livets Bærd ene og alene paa Livets Længde? Der have dog været mange kortlevende Mennesker, hvis Liv har et evigt Bærd, hvis Liv har været ligesom en Lysaaftenbærelse fra det evige Rige, fordi der heri har været sammentrængt en Rigdom af evigt Liv! Og iblandt disse kortlevende Mennesker, hvem skulde jeg hellere nævne end ham, som er vor Troes Begynder og Fuldender, vor Herre Jesus Christus selv! Hvor kort var dog hans Liv og hvor langt kortere endnu den Tid, der var givet ham til at virke. Og dog var denne korte Tid lang nok til Livets, til det evige Livs hele og udeelte Aftenbærelse, dog var denne korte Tid lang nok til at være Tidens Fylde. Og have vi kun ham, vore vi kun hans Biisdom og Naade i os, kunne vi kun sige med Apostelen: Jeg jager derefter, om jeg dog kunde gribe det, eftersom jeg selv er greben af Christo! da Fader i Himlen, — hvis det er din Villie — da lad den fjendtlige Død standse os midt i Løbet og affjære Livets Traad, borttage os i Livets Midte eller i Ungdommens friske Blomster: vi have ikke levet forgjæves! Og naar et

Menneskes evige Liv synes at begravnes i Tidens Bølger, da — for at jeg skal tale med en anden gammel Lærer, der var riig paa Wiisdom og Naade*), — er det som en Stjerne, der gaaer ned i Oceanet; men denne Nedgang er kun tilsyneladende, er kun for Verden; thi i Virkeligheden er det en Opgang i Christo! — Vi have nævnet Livets Korthed og Tidens Flygtighed! Men vel vide vi, at der ogsaa lyder en modsat Klage i Verden! Thi ligesom der ere Mange, der klage over, at de saasnart skulle skilles fra deene Sol, saaledes ere der Andre, ikke blot Gamle, men ogsaa Unge, der klage over, at denne Sol har skinnet alt for længe over deres Dage! Vi ville nu ikke dvæle ved denne tungfindige Klage, men derom ville vi minde, at vi dog alle kjende Timer, om hvilke vi ønske, at de maatte forkortes. Der ere Sorgens Timer, der ere Smerternes og Lidelsesernes Timer! Da klage vi ikke over Tidens Flygtighed, men over dens langsomme og eensformige Gang! da ere der vel dem, der stundom kunne mene, at Solen skinner for længe over deres Sorger, at Stjernerne lyse for længe over deres Bekymringer! Men, chr. Tilh., dog kunne vi ogsaa i saadanne Timer vore i Wiisdom og Naade! Dog skulle vi ogsaa i saadanne Timer sige til os selv: Kom ihu at leve! Og lader os atter see hen til ham, som er vor Troes Begynder og Fulbender! Vi læse

*) Ignatius.

om ham, at han aldrig var alene, men at Faderen var altid hos ham!*) Og derfor havde de lange Timer ingen Magt over ham. Aldrig har han klaget over, at Faderens beskaffede Tid var ham for lang, at den himmelske Faders Sol nogen Dag skinnede ham for længe; selv ikke dengang, da den skinnede over hans Kors, selv ikke dengang, da han udbød i Menneffenaturens Beeklage, selv ikke dengang var det Utaalmodighedens Klage, der hørtes! Og ligesaa lidet finde vi, at han nogenstunde har istemt Mængdens Klage over Livets Korthed og Tidens Flygtighed! Thi da Faderen stedse var hos ham, saa var ogsaa Evigheden stedse hos ham, eller rettere sagt, den var i ham. Og have vi kun ham, er han kun hos os med Faderen og med Aandens evige Lys, og med de himmelske Magter, som altid ledsage ham: da lad den kun lyde trindt omkring os den verdslige Klage, at dette Liv er idel Forsængelighed og at det kun er Noie og Aandsfortærelse: vi kjende dog det i Livet, som ikke er forsængeligt; vi kjende ham, som har lært os at forvandle Tid til Evighed.

Dette, Chr. Tilh., er altsaa Summen af vor Tale, at vore vi kun i Bidsdom og Naade, da skal hverken Tidens flygtige Gang eller dens langsomme Gang, da skal hverken det Tilkommende eller det Forbigangne kunne hindre os i at leve! Thi hvad skulle vi frygte af Fremtiden,

*) Joh. 16, 32.

aldenstund vi vide, at Jesus Christus er den Samme, igaar og idag og i al Evighed!*) og hvorledes skulde Fortiden kunne hindre os i at leve, aldenstund vi have det Ord: See det Gamle er Forgangent! Alt er blevet Nyt!**). Dette apostoliske Ord, der ligesom er udsprunget af Juleevangeliets Hjerter, dette Ord skal ogsaa lyde til Trost i nærværende Time! Thi saavist som Alt er indsluttet under Synd, saavist er der ogsaa i vort Liv Noget fra den forbigangne Tid, noget Gammelt, som vi ikke ønske at tage over med os i det Nye, men som vi ønske at kunne begrave i Glemselens Floder. Og vel kjende vi den Lov, der siger os: I ønske forgiæves! det Liv, som eengang er levet, kan ikke leves om igjen, og Gjort kan ikke vorde Ugjort, og Sfeet kan ikke vorde Usfeet. Men Gud være lovet! i Christi Rige, i det Rige, der aabenbaredes ved Juleevangeliet, kan Sfeet dog vorde Usfeet, kan Gjort dog vorde Ugjort. Thi i dette Rige kan jo et Menneske, som er gammelt, fødes paa ny, kan jo Synderen erklæres retfærdig, kan Kiærlighed skjule Syndernes Mangfoldighed; i dette Rige kan den spildte, den tabte Tid tilbagevindes, tilbagevindes i det ydmyge Arbeide, der lader sig noie med Guds Naade. Og vel kjende vi den Lov, der minder os om, at hiint Gamle, der vil forstyrre vor Fremvært i Biidom og Naade, det forsvinder ikke paa eengang, og at det ikke er

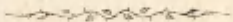
*) Hebr. 13, 8.

**) 2 Cor. 5, 17.

gjort med een Beslutning! Men dog have vi jo den Forjættelse, at det nye, det evige Rige mere og mere skal seire i os over det gamle Syndighedens og Verdslighedens Rige. Og Pantet herpaa have vi jo i det salige Juleevangelium, have vi jo i alle de gode Gaver, hvilke vi allerede have modtaget fra Lysenes Fader, saa vi trøstigt kunne sige: Hidtil haver Herren hjulpet! Han vil ogsaa hjælpe fremdeles!

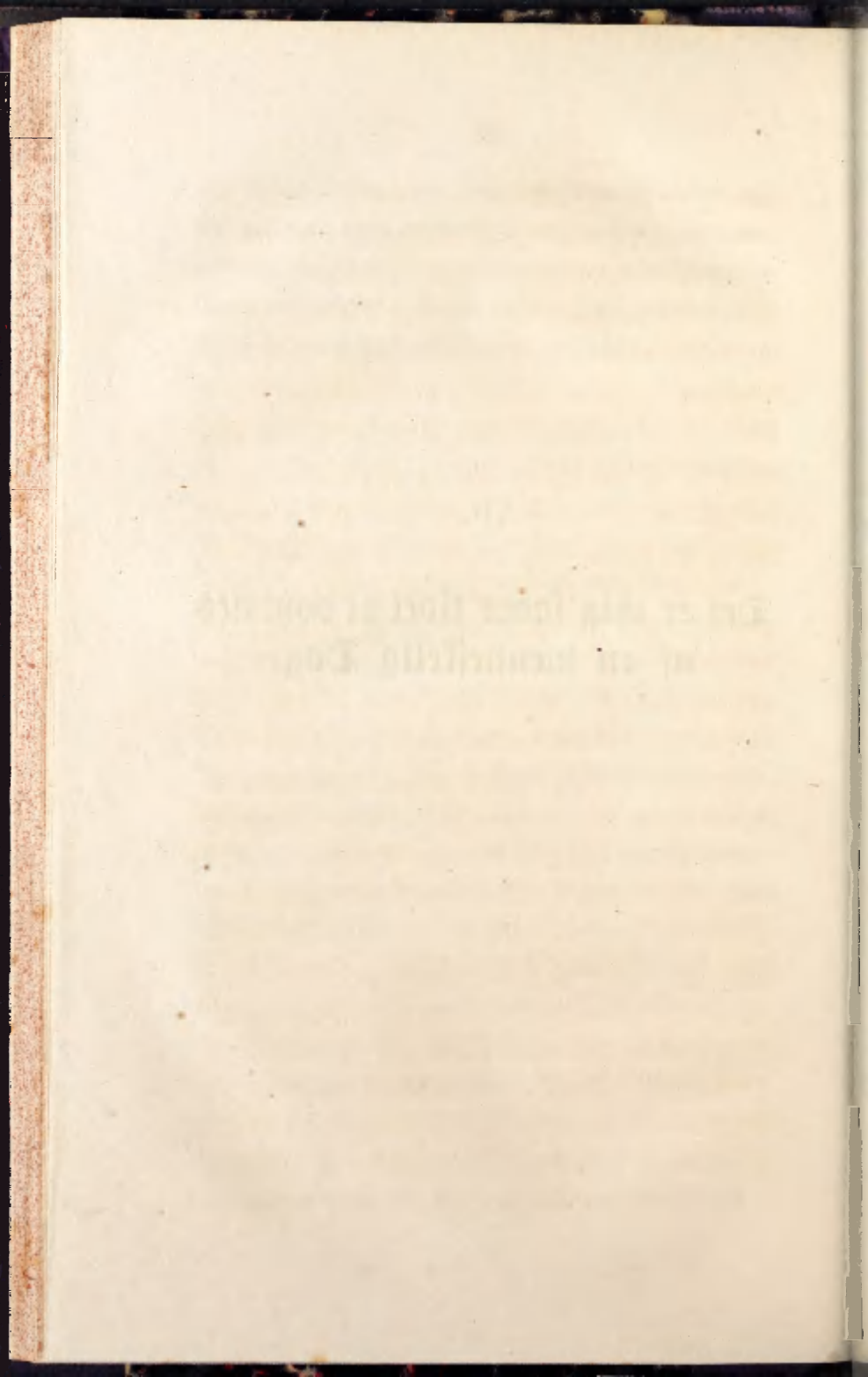
Dg saaledes, chr. Tilh., kunde vi vedblive at tale om Fortid og Fremtid, om Tidens flygtige Gang og om Tidens langsomme Gang, om Sorg og om Glæde, om Ungdom og om Alderdom; men Summen af det Altsammen vil altid blive dette: Har jeg kun Dig, da spørger jeg ikke om Himlen eller om Jorden! Lader os derfor paa Aarets første Morgen fornye vort Samsfund med ham, i hvem vi have Livet! Dg maatte denne Time være os Alle en Fornnyelsens Time, en Fornnyelse til Fremvært i Viisdom og Naade, en Fornnyelse til den gode Strid, at vi Alle maae vore og stride saaledes, at det mere og mere kan kjendes paa os: See, det Gamle er Forgangent, Alt er blevet Ny! Dg idet vi fornye vort Samsfund med Herren og med de himmelske Magter, som altid ledsage ham, da lader os ogsaa fornye vort Samsfund med hverandre! Af, vi vide dog ikke hvorlænge vi have hverandre! Derfor, vi, som leve, lader os da ogsaa virkelig leve med hverandre, Mand med Hustru, Forældre med Børn, Ven med Ven!

Og Lyfenes Fader, han, som giver Juul og Nytaar, og som kan give langt overflødige end vi kunne bede eller forstaae, han rodfæste og grundfæste os i Kjærligheden og bevare vore Hjerter i Christo Jesu. Ham tilkommer Ære og Priis fra Ewigbed til Ewigbed. Amen!



VII.

Det er mig saare lidet at dømmes
af en menneskelig Dag.



Bi vide det, o Herre! at dine Tanker ikke ere vore Tanker og at dine Domme ikke ere vore Domme og at dine Veie ikke ere vore Veie! Men oplys Du os ved dit Ord og din Aand, at dine Tanker ogsaa maae vorde vore Tanker, og at dine Domme ogsaa maae vorde vore Domme og at dine Veie ogsaa maae vorde vore Veie! Amen!

Text. 1 Cor. 4, 1—5.

Saaledes agte hvert Menneſke os ſom Chriſti Tjenere og Huusholdere over Guds Hemmeligheder. I Dyrigt udkræves af en Huusholder, at han maa findes tro. Men mig er det ſaare lidet at dømmes af Eder eller af en menneſkelig Dag; ja jeg dømmet mig end ikke ſelv. Vel veed jeg Intet med mig ſelv, dog er jeg dermed ikke retfærdiggjort; men Herren er den, ſom mig dømmet. Derfor dømmet ikke Noget før Tiden, indtil Herren kommer, ſom og ſkal ſere for Lyſet det, ſom er ſkjult i Mørket, og aabenbare Hjerternes Raad; da ſkal hver vederfares ſin Lov af Gud.

„Det er mig ſaare lidet at dømmes af en menneſkelig Dag!“ Apoſtelen udtaler nærmest dette Ord med Henſyn

paa sit særegne personlige Forhold til Menighederne, med Hensyn paa sin Embedsførelse, der paa mange Maader blev angreben af hans Modstandere. Men Enhver føler tilviisfø, at dette Udsagn ogsaa har en almindelig Betydning for enhver Christen, at det levende udtrykker en Tanke, der er uadskillelig fra den christelige Betragtning af Livet, uadskillelig fra den Stemning, hvori en Christen skal leve sit Liv i Verden. Ikke blot med Hensyn paa vore Handlinger og vore særegne personlige Forhold, maae vi som Christne kunne udtale dette Ord som vort eget, men ogsaa med Hensyn paa vore Overbeviisninger, vor Betragtning af Livets vigtigste Anliggender. Vi leve i en Tid, hvor der trindtomkring os holdes Dom over Gjerninger og Personer, over Tanker og Indretninger, over Lærdomme og Overbeviisninger; og heri ligger en særegen Opfordring for os til at fremdrage dette apostoliske Ord og lægge det paa Hjerte. Men naar vi nu, omgivne af Tidens dømmende Røster, fremdrage det gamle Ord: „det er mig saare lidet at dømmes af en menneskelig Dag“: da gjøre vi det visføelig ikke, fordi vi i en falsk Selvtillid ville sætte os ud over Meennesfenes Domme. Tilviisfø skulle vi med Opmærksomhed lytte til disse, om vi maasfø gennem Meennesfenes Røst kunde fornemme Guds Røst. Men vi ville lægge det gamle Ord paa Hjerte, paa det vi ikke over de mange Domme, vi høre, skulle glemme den ene, den høieste Dom, paa det vi ikke over det Omstifselige og Bevægelige skulle tabe det Faste og Ubevægelige af Sigte. Og det er

i denne Mening vi vilde tage det apostoliske Ord for os, at det maae veilede os i at gjøre Forskjel paa Domme.

Naar en Christen siger: det er mig saare lidet at dømmes af en menneskelig Dag, da siger han dette, ligesom Apostelen i vor forelæste Text, med Henblikket paa hiin store Dag, da Herren selv skal komme at dømme Levende og Døde. Vel vide vi, at naar vi tale om den yderste Dag og om Herrens Gjenkomst, da ere der Mange, der mene, at det er en forældet Forestilling fra Barndommens og Umyndighedens Tider, og at den myndige Menneskehed nu kan dømme sig selv, og at Menneskene nu have Nok i de Domme, hvilke de holde over sig selv og over hverandre. Men, hr. Tilh., skulle vi virkelig mene, at vi kunne finde den fuldkomne Retfærdighedsaaabenbarelse, at vi kunne finde en sidste, en affluttende Dom over os selv, over vore Overbeviisninger, paa de Dommedage, hvilke Verden anpriser, men hvilke Skriften alle sammenfatter under Navnet „en menneskelig Dag.“ Lader os kaste et Blik paa Det, vi efter Skriftens Anviisning maae betegne som en menneskelig Dag. Skulle vi med Hensyn paa vore Overbeviisninger maaskee kunne hvile i Tidsaandens Dom, i Det, vi kalde den almindelige Mening, og hvortil vi saa ofte henvises som til en Guds Dom? Bistnok maae vi sige, at Tidsaanden kan være en Skikkelse af Evighedens Aand; men i sig selv er Tidsaanden en tvetydig Aand, der snart tjener Afguderne og snart den sande Gud. Og, hvad der kaldes den almindelige Stemme, kan tilvisse være en Guds Røst

og den har ofte været det; men hvor ofte har ikke denne Stemme udraabt sit: Korsfæst! over Sandhedens Vidner, hvor ofte har den ikke brudt Staven over dem, der ikke vilde erkjende Afgudernes Storhed, og som ikke vilde istemme Mængdens forvirrede Raab: "Stor er de Ephesiens Diana"! *). Og naar vi nu ikke kunne hvile i denne Dom, skulle vi da maaskee kunne tilfredsstilles ved den Tale, der siger til os: Ikke den enkelte Tids Aand, ikke Døgnets omstiftelige Mening, men Verdenshistorien er Verdensdommen! Der er tilvisse Wiisdom i denne Tale. Tilvisse er der i Verdenshistorien en Ildprøve, hvilken Alt maa gjenneengaae, hvad Menneskene have bygget og grundet; og der er tilvisse en Guds Dom i de Skjæbner, der bestikkes over Folkene saavelsom over den Enkelte. Men dog maae vi sige, at det kun er halvsandt, at Verdenshistorien er Verdensdommen. Thi i Begivenhedernes Gang vedbliver dog steds Magt at staae imod Magt, og Tegn imod Tegn, og Dom imod Dom. Og lader os see hen til de glimrende Navne, der ere skrevne i Historiens Bog, fordi de have udført kraftige Gjerninger eller gjort sig Aanderne underdanige. Tor vi sige, at alle disse Navne, der glimre i Historiens Bog, ogsaa ere skrevne i Livets Bog? Og tor vi det ikke, da maa en Christen dog sige: Det er mig alt for lidet at dømmes af en saadan Dag! Hvad vi kalde Verdenshistorien, er dog ingenlunde den hele Menneske-

*) Ap. G. 19, 28.

historie. Det menneskelige Hjerter har dog ogsaa en indvortes, en forborgne Historie, med usynlige Udviklinger og Tildragelser, der ikke ere mindre vigtige end Historiens udvortes Begivenheder, med usynlige Kampe, usynlige Seiervindinger og Tab, der ikke ere mindre følgerige end hine paa den synlige Skueplads; thi det menneskelige Hjertes hemmelige Historie er i sin inderste Betydning Guds Riges forborgne Historie, det Riges Historie, hvor der kun er Spørgsmaal om at vinde eller tabe — ikke Lande eller andre Verdensbesiddelser, — men Hjertet selv. Men naar vi da ikke kunne hvile i hiin Dom, skulde vi da maaffee kunne tilfredsstilles ved den Tale, der siger til os: Ikke i noget Udvortes, men i dit eget Indre skal du finde Guds Dom; ikke i Verdensbegivenhedernes Storme og Jordstjælv, men i Samvittighedens stille Susen, i den fromme Tølelser sagte Vinde skal Du finde Herren og hans dømmende Røst! Hvo vil ikke anerkjende den store Sandhed i denne Tale! Thi naar Samvittighedens Røst lyder reent og uden at være blandet med Skin og Selvbedrag, da er den tilvisse Herrens egen Røst. Men hvad siger den store Apostel i vor foreløste Text? „Jeg dommer mig ikke engang selv; thi vel veed jeg Intet med mig selv, men jeg er derfor ikke retfærdiggjort!“ Thi, hvo har giennemskuet sit eget Hjertes Afgrund og hvo veed Alt, hvad der boer i Dybet af hans egen Sjæl! Hvo iblandt os formaaer at opfylde det Ord: Kend dig Selv! Og hvorledes skulde vi kunne domme en fuldkommen Dom over os

selv, aldenstuud vi vide med os selv, at Tankerne i os ofte have anklaget og forsvaret hverandre, uden at vi dog kom til en fast Afgjørelse! Og, naar vi da saaledes see, at enhver menneskelig Dom er et Stykke, maae vi da ikke sige, at alle disse Brudstykker af en Dommedag, alle disse ufuldendte Domme, alle disse Domme, der ere uden Afslutning, de vise alle hen til en sidste, en fuldkommen Dom, da Herren selv skal komme og drage det Skjulte for Lyset og aabenbare Hjerternes Raad, da hele den Verden, som nu er usynlig, skal blive synlig! De første Christne levede i en saa stærk og kraftig Forventning af denne Dag, at de stedse forestillede sig den som nærførestaaende. Skulle vi maaskee forestille os Herrens Dag i et uendeligt Fjerne, i en taaget Fremtid, der Intet har med Nærvaerelsen at gjøre? Visseelig ikke! I Aanden, i Sjælens indre Syner skal den stedse foresvæve os som nærførestaaende, den store Dag, da alle Hjerter skulle blive synlige, da alle Ting skulle aabenbares i Sandhedens og Retfærdighedens eget, ublandede Lys, da vi skulle aflægge Reguskab ikke blot for vore Gjerninger, men for vor Tro, for vore Overbeviisninger, for vort Forhold til de Aander og Magter og Kræfter, af hvilke vi have ladet os paavirke her i Tiden. Og naar denne Dag staaer for Sjælens Dø, da skal en Christen kunne sige med Apostelen: Det er mig saare lidet at dømmes af en menneskelig Dag, thi Herren er Den, som mig dømmer!

Men det er ikke blot med Henblikket paa den Dom,

som skal komme, at en Christen udtaler dette Ord, men ogsaa med den Guds Dom for Die, som allerede er i Verden. Thi der er allerede den Dom i Verden, som er Mere end Tidsaandens Dom, Mere end den almindelige Mening, Mere end Folkets Røst! Der er allerede den Dom i Verden, som er Mere end hvad der kaldes Verdenshistoriens Dom, fordi den først rettelig tyder og fortolker Verdenshistoriens Dom; og som er Mere end det enkelte Menneffes saa ofte feilende Samvittighed: nemlig Guds Ords Dom. Himmel og Jord skal forgaae, siger Herren, men mine Ord skulle ikke forgaae! Det Ord jeg haver talet, siger Herren, det skal dømme Eder paa den yderste Dag. Han talede i Billedsprog til sine Apostler og sagde til dem: Naar Menneffenes Son sidder paa sin Herligheds Stol, da skulle ogsaa I sidde paa tolv Stole og dømme de tolv Israels Stammer*). Er dette Ord ikke allerede gaaet i Dpfyldelse, naar vi tage det aandeligt! Thi sidde Apostlene ikke paa deres Dommerstole og dømme det aandelige Israel eller Christenheden, og derigjennem den hele Verden; dømme den ved det Ord, de have talet, ved de Skrifter, de have overleveret os, ved den Aand, der ledsager Ordet og Skriften! Og naar jeg seer hen til dette ærværdige Chor af Dommere, der sidde paa Stole, som ingen Verdensmagt har opreist og som ingen Verdensmagt kan omstyrte, seer dem med Herren selv i deres Midte at

*) Matth. 19, 28.

holde Dom over Tiderne, over Folk og Tungemaal og Slægter, over Aander og over Sjæle; da siger jeg atter: det er mig saare lidet at dømmes af en menneskelig Dag! Thi her er det Ord, hvori vi skulle hvile som i det sidste Ord i Sagen, det sidste, fordi det i Sandhed er det første, udsprunget af Evighedens Hjerte, af Livets og Lysets Bæld. Og først naar vor Tanke og vort Forfæt er beseglet med dette Ord, og med den Aand, der ledsager Ordet, Guds egen Aand, der vidner med vor Aand, først da have vi den sidste Forvisning, til hvilken vi kunne komme herneden, førend Herren selv kommer. Vel kan der siges, at der er Meget, hvorom der i Livet skal dømmes, og hvorom Guds Ord ikke umiddelbart giver os Besked; men vi tale her om aandelige Ting, og enhver aandelig Dom maa dog ville see det Timelige i Evighedens Lys, maa dog have sin inderste Grund i en Bestuelse af Livet i dets Heelhed. Men dette Ord viser os Livet i Evighedens Speil, viser os Sandhedens og Retfærdighedens evige Grundbilleder, hvorefter det virkelige Liv skal dannes, evige Grundbilleder, om hvilke Herren siger til os, som han fordem sagde til Moses, der han skulde berede Tabernaklet*): „Gjør det Altsammen efter den Tegnelse, som jeg viste Dig paa Bjerget!“ Og derfor skulle vi under Livets Strid, hvor skuffende Skikkelser saa ofte forvirre Synet, see op til Livets rene Grundbilleder, hvilke vor Herre Jesus

*) Hebr. 8, 5.

Christus viste os paa Betragningens hellige Bjerg, see op til Sandhedens Grundstiftelse i ham, i hvem Ordet blev Kjøb; og under Verdens Fristelser og under Tidens Syndighed, hvor Forskjellen mellem Ret og Uret saa ofte synes at blive ukjendelig, hvor Lys og Mørke saa ofte synes umærkeligt at gaae over i hinanden, skulle vi gaae tilbage til Retfærdighedens evige Grundtanke, til de retvise Domme, der foreholdes os i Guds Ord, og vi skulle hvile deri som i et sidste Ord. Og naar min Tanke og mit Forsæt har Grund i dette Ord, da vil jeg sige: Det er mig kun lidet at dømmes af et menneskeligt Ord!

Naar vi jaaledes, chr. Tilh., i Ydmyghed og Grefrygt fra Menneskenes Domme see op til Herrens Dom, da ville vi ogsaa mere og mere bringe vor egne Domme i Samklang med Herrens Domme. Thi vi lære da at dømme vore Domme under Herrens Frygt, men Herrens Frygt er Begyndelse til Blisdom. See vi hen til alle de løse og letfærdige Domme, der dømmes i disse Tider, baade om guddommelige og menneskelige Ting, see vi hen til, hvorledes Roes og Dadel nuomstunder uddeles, og betænke vi, hvilken Dom der maae udgaae, naar alle disse Domme atter skulle dømmes: maa vi da ikke sige, at alt Dette vilde være anderledes, dersom Menneskene vilde rense deres Tanker ved at see op til Herrens Domme, ved at besinde Retfærdighedens Grundtanke i Guds Ord! Sandelig jeg siger eder, siger Herren, at Menneskene paa Dommens Dag skulle aflægge Regnskab for hvert unyttigt

Ord de have talet^{*)}). For hvert unyttigt Ord! det vil sige, for saadanne Ord, der ere uden indre Sandhed og Alvor, for al løs Tale, som er uden Rod i Menneffets eget Indre og som derfor ogsaa maa blive uden Frugt. Og maae vi ikke sige, at disse Tider ere fulde af unyttige Ord baade om guddommelige og menneffelige Ting! Men vilde de unyttige Ord ikke formindskes i Verden, dersom Menneffene i deres Tale om aandelige Ting mere havde Herrens Taler for Die! Og hvor langt nærmere vilde vi ikke komme til Maalet i vore fælleds Anliggender, dersom vi Alle, baade Høie og Lave, vare levende gjennemtrængte af det Ord: det er mig saare lidet at dømmes af en menneffelig Dag! Vilde da ikke de falske Hensyn, vilde da ikke den urene Menneffefrygt mere og mere forsvinde; vilde vi da ikke see sand Frimodighed forenet med Grefrygt og Herrens Frygt! Ikke blot vilde da vore Domme mere og mere bringes i Samklang med Herrens Domme, men ogsaa vore Bete med Herrens Beie! Lader os høre Apostelen i vor forelæste Text! Der kræves af en Huusholder, siger han, at han er tro! Og ere vi ikke Alle Guds Huusholdere over betroede Goder, og kræves der ikke Trofskab af os Alle? Men den rette Trofskab den lære vi kun, naar vi fra Menneffenes Domme see op til Herrens Domme! See vi hen til disse Tider, maae vi da ikke sige, at hvad der fattes saa mange af Nutidens Menneffer, det er, at de ikke ville

*) Matth. 12, 36.

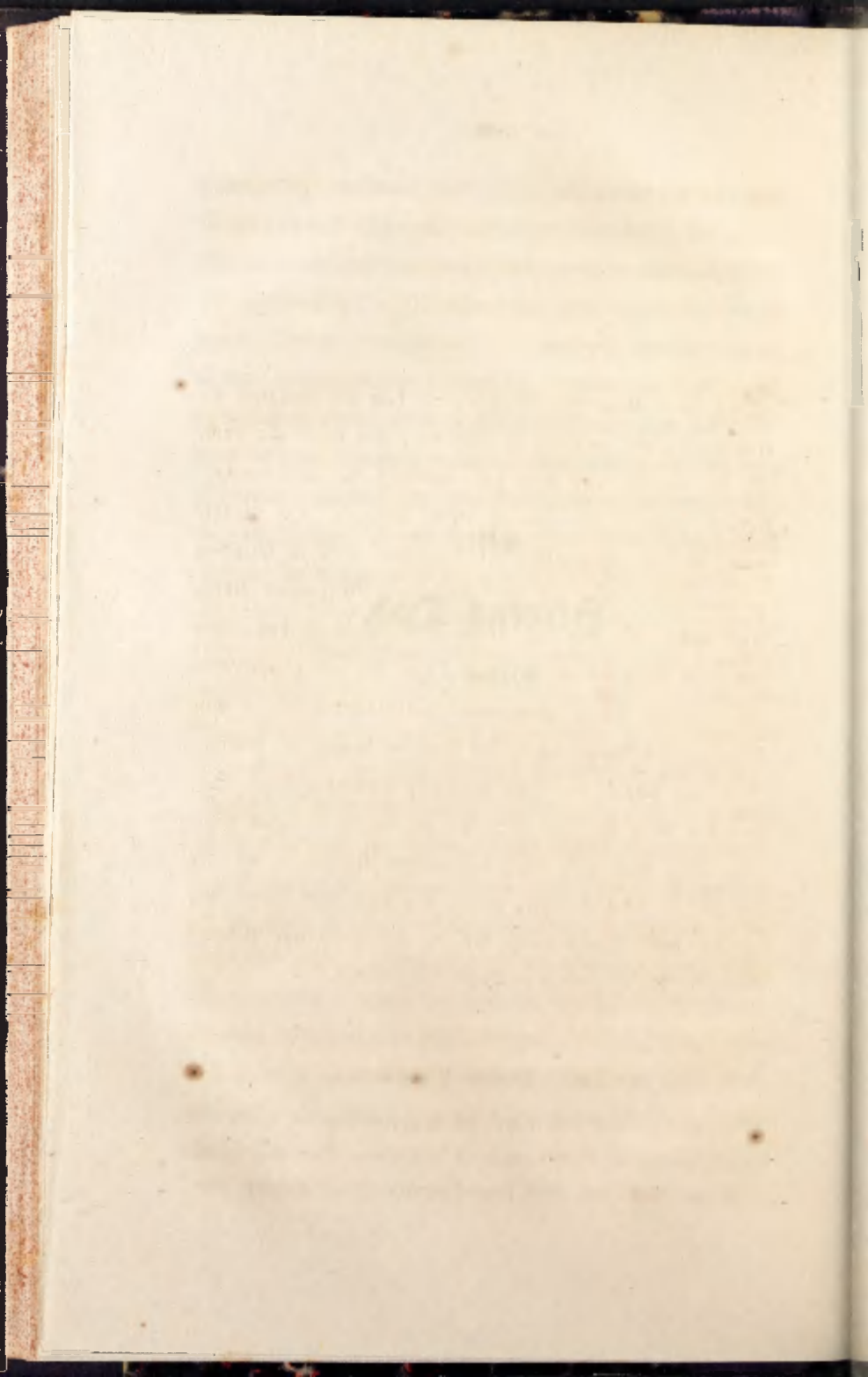
være tro over Lidet, men at de tragte efter høie Ting, fordi de kun vilde ansees paa en menneskelig Dag! Thi agtede de det for Lidet at dømmes af en menneskelig Dag, da vilde de tilviisje erkjende, hvor stort det er at være tro over Lidet, da vilde de ikke ligesom kappes om at trænge sig ind i de store Huusholdninger, forinden de have udviist deres Troskab i de mindre! Men hvad enten vi ere satte over Meget eller over Lidet, da lader os Alle fra Menneskenes Dom see op til Herrens Dom; og hvad enten vi bestaae med Gode eller med Bændere for Menneskenes Dom, da lader os sige os selv: Der kommer en Dag efter denne, da Det, som nu er usynligt, skal blive synligt! Og hvor langt herligere er det dog ikke for den tro Huusholder at dømmes af Herren, end at dømmes af Menneskene? Thi Menneskene kunne dog i det Høieste kun dømme om, hvad der er udrettet, men ikke om, hvad der er stræbt og villet, hvad der er levet og lidt i det indre Menneske. Men Alt hvad vi maatte betragte som tabt, dersom vi kun havde en menneskelig Dag at holde os til, det er ikke tabt, men er kun skjult, for at aabenbares paa hiin Dag, da den Verden, som nu er usynlig, skal blive synlig! Ingen Tanke, der var tænkt i Sandhedens Aand, er gaaet tabt, om det end synes saa i Verden, men den vil atter blive synlig i hiint Rige. Der ihukommes den usynlige Strid, der blev stridt i Fristelsens og i Ansægtelsens Timer; og der ræktes Krandsen til de usynlige Seiervindinger, der vandtes over Verden og over os selv, men som vare uden Vidner i

Verden. I Verden ere mange Krands, der baade kunne og skulle tiltrække den ædlere Stræben; men alle falme de dog for den ene, den nforvisnelige Krands, der er henlagt for alle dem, der have stridt den gode Strid, maaskee ukjendte og nnævne, maaskee uden at have vundet en eneste Krands i Verden, men kjendte af Gud, kjendte af den usynlige Kampdommer. Saa lader os da med Frygt og Haab, til vor Opmuntring og til vor Ydmygelse, indprente os selv den Tanke: Der kommer en Dag efter denne, da den Verden, som nu er usynlig, skal blive synlig! Amen.

VIII.

Serrens Død.

(Langfredag.).



Saa haver Gud elsket Verden, at han har hengivet sin eenbaarne Søn, paa det at hver den, som troer paa ham, ikke skal fortabes men have det evige Liv! Ja! al Barmhjerlighedens Fader! saa har du elsket Verden! Og vi formaae ikke at gennemskue det Rigdoms Dyb af Viisdom og Kundskab, som Du har indfattet i Golgathas Kors, dette Kors, der var det meest Foragtede i Verden, men som blev Naadens og Frelsens Tegn for den ganske Verden; formaae ikke at gennemskue den Hemmelighed, i hvilken, som din Apostel siger, selv Englene begjære at indfige! Men dog staaer det klart for hvert troende Hjerte: Saa har Du elsket Verden! Giv Du os da, at vi ogsaa maae elske Dig, maae elske ham, som hengav sig for os og døde for os; at det Ord ogsaa maae blive vort Livs Løsen, som det har været Livets Løsen for saa mange trofaste Vidner: Den Korsfæstede er min Kjærlighed! Amen.

Text. Matth. 27, 45—57.

Men fra den sjette Time blev et Mørke over det ganske Land indtil den niende Time. Men ved den niende Time raabte Jesus med høi Røst: Eli! Eli! Lama Sabachtani? det er: min Gud!

min Gud! hvi haver Du forladt mig? Men Nogle af dem, som der stode, da de hørte det, sagde: Han kalder paa Elias. Og strax løb Een af dem og tog en Svamp og fyldte den med Gddike, og stak den paa et Rør og gav ham at drikke. Men de Andre sagde: hold! lad os see, om Elias kommer og vil frelse ham. Men Jesus raabte atter med stor Røst, og udgav Manden. Og see, Forhængen i Templet splittedes i to, fra det Øverste til det Nederste; og Jorden skjælv og Klipperne revnede; og Gravene oplødes og mange af de hensovede Helliges Legemer opstode; og de gik ud af Gravene efter hans Opstandelse og kom ind i den hellige Stad og aabenbaredes for Mange. Men Høvedsmanden og de, som vare med ham og bevogtede Jesum, der de saae det Jordskjælv og hvad der skete, frygtede de saare og sagde: Sandelig denne var Guds Søn. Men der vare mange Qvinder, som langt fra saae det an, hvilke havde fulgt Jesum fra Galilæa og tjent ham. Iblandt disse vare Marie Magdalena, og Maria, Jacobi og Jose Moders og Bebedæi Sønners Moder.

Det er en Sorgens, en Smerternes Dag, paa hvilken Ordets Tjener fremtræder i Menighedens Forsamling for at forkynde Evangelium! En Sorgens, en Smerternes Dag! Propheten Jeremias udbryder under sine store Lidelser, da Jerusalems, da hele Folkets Nød var lagt paa hans Sjæl: Hvor er en Smerte som min Smerte *)! Men christelige Menighed! dette Ord blev dog først fuldkommen opfyldt paa denne Dag, blev opfyldt paa din Herre og Frelser!

*) Begrædels. 1, 12.

Thi opløste vi vore Bine til det Kors, der bærer den lidende og døende Frelser, da føle vi, at han er Den, som i Ordets hele Fylde kan sige: Hvor er en Smerte som min Smerte! Og ville vi tale paa menneskelig Viis, maae vi da ikke sige, at vi høre den samme Klage ved Korsets Fod! Stille vi os ved Siden af Disciplene, ved Siden af den Johannes, som den foregaaende Aften, i Nadværen havde hvilet ved Herrens Bryst, og som nu seer sin Kjarlighed korsfæstet; stille vi os ved Siden af de fromme Qvinder, der havde fulgt Herren fra Galilæa, og om hvilke vi læse, at de stode i Traastand og betragtede det Forsærdelige; stille vi os ved Siden af Herrens Moder, af Maria, hende, paa hvem det nu blev opfyldt, hvad en profetisk Røst havde varslet hende: Et Sværd skal gaae igjennem din Sjæl!: maae vi da ikke sige, at vi ogsaa her høre det, høre det ogsaa uden Ord: Hvor er en Smerte, som min Smerte! Og, chr. I., ogsaa Kirken, ogsaa hele den troende Menighed maa jo deeltage i den dybe aandelige Sorg, der formedelst Herrens Død opkom i Hines Hjerter! Saaledes er denne Dag en Sorgens Dag. Og dog er det et Evangelium, som her skal forkyndes! Thi aldrig fremtræde Ordets Tjenere paa dette Sted, uden at de bringe Menigheden et Evangelium, et Glædens Budskab. Og visseelig et stort Evangelium, en stor Glæde have vi i Dag at forkynde! Men Ingen fatter dette Evangelium, Ingen troer dette Evangelium, Ingen glæder sig over dette Evangelium, uden den, hvis Hjerte er saaledes beredt, at han i

Anden kan stille sig ved Siden af de Sørgende under Korset! Thi det Evangelium, vi have at bringe, er ret egentlig at nævne som de Sørgendes Evangelium. Der ville da ogsaa vi stille os, under Korset ved Disciplenes Side, som klage: De have forsfæstet vor Kjærlighed! Vi ville ned-sænke os i Smerternes Betragtning; og da ville vi høre Evangeliet om Herrens Død!

De have forsfæstet vor Kjærlighed! Saaledes klagede hine første Disciple, da de saae Herren og med ham deres Lyksalighedshaab at blegne paa Korset! Et lyst Haabets Billede havde foresvævet dem, et Haab om et Messiasrige, et Himmeriges Rige paa Jorden, hvor Retfærdighed og Sandhed skulde fremtræde i synlig Seiersglands, og skabe en Fredens, en Lyksalighedens Tilstand paa Jorden! Og see, nu var han naglet til Korset, hvem de i Anden allerede havde seet som Herlighedens Konge! Nu sluktes Lyset i det Dø, hvori de havde seet Guds Herligheds Straale, nu forstummede de Læber, der havde talet de deilige, de henrivende Ord, og han der havde hjulpet Andre, der han gif omkring og gjorde vel, han var nu selv hjælpeløs, forladt! De forstode dengang ikke, hvad Herren havde sagt dem, at dersom Hvedekornet ikke falder i Jorden og døer, da bliver det alene, men dersom det døer, da bærer det megen Frugt*! De forstode dengang ikke, at skulde Andens Frugt opgaae i dem selv, da maatte deres naturlige

*) Joh. 12, 24.

Hjerte først lære at afdøe fra sit jordiske Lyksalighedshaab! Dg, chr. Menighed! dette er den første Smerte, den første Laugfredagsmerte, som ogsaa skal gaae igjennem vor Sjæl, at vi under Herrens Kors skulle lære at tage Afked med det jordiske Messiasrige, skulle lære at sige: Bedre salig end lykkelig! Thi af Naturen trakte vi dog Alle efter et jordisk Messiasrige, det vil sige, et Guds Rige, der ikke blot skal gjøre os salige, men hvoraf vi ogsaa fordre, at det skal gjøre os lykkelige i denne Verden. Af Naturen trakte vi Alle snarere efter Lyksalighed end efter Salighed! Dg vi vide jo, at naar dette Haab skuffes, naar et uventet Skjæbnens Slag nedslaaer en eller anden af vore jordiske Lyksaligheder, naar Døden skiller os ved en Kjærlighed, da udbryde vi saa ofte: Hvor er en Smerte som min Smerte! D! lader os dog træde hen til Korsset og stille os ved Disciplenes Side! Lader os her samle alle vore jordiske Klager, og lader os udaande dem alle i den ene Klage: Herren er bleven korsfæstet! Dg lader os af denne Smerte eengang for alle lære ikke at have vor Skat i denne Verden, ikke at sætte vort Hjerte i nogen Lyksalighedens Tilstand, der kan findes under denne Sol! Thi naar han, det Ædleste og Herligste, der er aabenbaret herneliden, maatte tages fra Disciplene, naar selv han maatte gaae under i denne Verden; naar ogsaa hans jordiske Skikkelse, stjødnt den var fuld af Naade og Sandhed, maatte hengives i Døden, i Korssets Død: hvor er da nu Det i Verden, hvorpaa vi virkelig turde bygge et jordisk Lyksaligheds Haab?

Men formaae vi at udvide vort Hjerte til at deeltage i Disciplenes Smerte over Herrens Død, da vilde vi ogsaa mere og mere med Disciplene lære ikke at ansee de syulige Ting, men de usyulige, lære at sætte vort Hjerte i det Rige, som ikke er af denne Verden, det Rige, hvis Kræfter vel røre sig i det Forborgne, i Hjertets skjulte Menneſte, men som aldrig herveden kan aabenbares i sin fulde Glands. Da lære vi, ikke mere at undres over, at selv den aandelige Storhed og Glands saa ofte i Midten af sin Bane rammes af Dødens Piiil, at det Gode, det Herlige misfjendes og mishandles: thi vi leve jo i den Verden, hvor Herren er bleven korsfæstet!

Den Verden, hvor Herren er bleven korsfæstet! Af denne Tanke udspringer en anden, en ny Smerte, langt dybere end den over det brudte Lyksalighedsſhaab! Thi var ikke Herrens Korsfæstelse et Bærk af Synden? Og var ikke denne Korsfæstelse et Bærk af den ganske Verdens Synd? Viſſelig, det var ikke blot Enkelte, der korsfæstede Herren, ikke Judas, ikke de Ypperſtepræſter, ikke Pilatus! I diſſe Enkelte kom den almindelige Fordærvelfe kun til sin høieſte Aabenbarelfse. Men det verdslige Hjerte, hvoraf, som Herren ſiger, de onde Tanker komme, det verdslige Hjerte, der, som Apostelen Johannes ſiger, tragter efter Dienſlyſt og Rjødets Lyſt og det hoffærdige Levnet, dette Hjerte var jo ogsaa oprindeligt i de Disciple, der ſtode grædende under Korſet, og ſom dog ſaa ofte ved deres Bantro, ved deres Hjerters Seendragtighed havde lagt ham et Kors

paa Sjælen, medens han vandrede med dem. Og dette Hjerte, der er i os Alle, er den egentlige Kilde til alle Herrens Lidelser, den egentlige Grund til hans Korsfæstelse. Vel vide vi, at der ere dem, som ville lære os at formindste Smerten over denne Korsfæstelse ved at forvandle den til et rørende Optrin af det borgerlige Liv, til en Hverdagshistorie, idet de kun ville ansee Herren som en stor Menneskehedens Lærer, der maatte bukke under for sin Tids Fordomme! Men vi ville dog ikke dølgge Sandheden for os selv, ville ikke undvige den haarde Tanke, at han, den Guds eenbaarne Søn, den Alfabningens Førstefødte, Menneskeslægtenes Krone og ædleste Blomst, at han kom til sine Egne, men hans Egne optog ham ikke, men havde kun et Kors at give ham! Og da ville vi ikke undre os over, hvad vi høre i vor foreløste Text, at da den Alfabningens Førstefødte bleguede paa Korset, da gif der en Forsærdelse gjennem selve Naturen, at Himlen fortuede og Jorden skjaly, at Klipper revuede og Grave aabuede sig! Og da ville vi ved Tanken om Herrens Død lade os oppække til at bekkende vore Synder under Korset! Thi dette er Smerten, at det Ord: I Jerusalems Døttre! Græder ikke over mig, men græder over Eder selv, det er ikke blot et Ord, der passer paa svundne Tider, men har sin særegne Anvendelse paa ethvert Menneskehjerte, der ikke vil skye at bestragte sig selv i Speilet af den lidende og døende Frelser! O, men lader os ikke skye at see os selv i Speilet af den lidende og døende Frelser, thi kun da formaae vi ogsaa at

skue ind i Evangeliets, i Naadens og Sandhedens Dyb-
heder! Det er tilvisse en dyb Sorg, naar et Menneſte ſkal
tage Afſked med ſit jordiske Lyſjalighedſhaab, naar et Men-
neſte ſkal begrave ſin Kjærlighed. Det er tilvisse en ædel
Sorg, naar et menneſkeligt Hjerte henſynker i Medfølelſen
med ham, der leed Korſets unævnelige Dvaler! men en
langt alvorligere Sorg, men ogſaa langt koſteligere for Her-
ren, er det dog, naar et menneſkeligt Hjerte lader ſig op-
vække til at ſørge over ſine Synder, lader ſig opvække til
under Korſet at bede: Forlad os vor Skyld! Ja! naar et
Menneſte ſtaaer i denne Bøn, da føler han førſt rettelig, hvad
det vil ſige: Bedre ſalig end lykkelig! Og derfor er denne
Sorg ſaa koſtelig for Herren, langt koſteligere, end al vor
Medſynk, end al vor Medlidenehed med hans ſtore Lidelſer!
Ja om end hele Skarer af Retfærdige, der ikke havde Om-
vendelſe behov, vilde henſynke i Medlidenehedens Klager ved
den Helliges uretfærdige Død; om end hele Chor af Ret-
færdige, der ikke havde Omvendelſe behov, forkyndte hans
Død i rørende Klagesange, i Klage-toner ſaa ſmeltende, at
den ganſte Verden lyttede; langt koſteligere er det dog for
Herren, naar een bodefærdig Sjæl, naar een Maria Mag-
dalene udbryder under hans Kors i Angerens og Syndes-
bekjendelſens ſtille Klage, udbryder i Sorg over ſig ſelv og
ſin egen Glendighed: Hvor er en Smerte ſom min Smerte!

Et Evangelium ſkal her forkyndes, og dog ſynes
Langfredagsklagen ikke at ville ſaae Ende; thi lytte vi til
hans Røſt, der er paa Korſet, da høre vi den forførdelige

Klage: Min Gud, min Gud! hvi haver du forladt mig! Og dog — forstaae vi rettelig denne Frelserens Klage, da fornemme vi herigjennem Evangeliet, det Evangelium, der var forjættet i det Gamle Testamente, hvor det hedder: Han er hengiven for vore Overtrædelser og knuset for vore Misgjerninger; Straffen er lagt paa ham, at vi skulde have Fred! *). Thi hvo tør nægte, at Synder kræve Forsoning, hvo tør nægte den dybeste Trang i Menneskets Hjerter, den dybeste Trang i alle Religioner, Trangen til en forsonet Gud! Men dette er det dybe, det uudgrundelige Kjærligheds-evangelium, at den Død, der dommer og fordømmer Synden, den er bleven til Syndernes Forladelse og Forsoning! Han klagede paa Korset: Min Gud! min Gud! hvi haver du forladt mig? Visstelig, han vidste ogsaa i denne Time, at Faderen ikke havde ladet ham alene; men dette er hans uudgrundelige Kjærlighed, at han i denne Time ganske nedsankede sig i vor Nød og Glendighed. I denne Time følte han den hele Vægt af Verdens Synd og Skyld; i denne Time vare alle Retfærdighedens Straffedomme over vor Slægt lagte paa hans Sjæl! Da griber han Psalmistens Klagesang, den 22de Davids Psalme, føler, at dette Ord først fuldelig er bleven opfyldt paa ham selv, at alle de Helliges Lidelser ere sammentrængte i den Kalk, hvilken han nu maa tomme! Men dette er Evangeliet, at denne hans hellige Smerte over Synden, den Smerte, ved

*) Ef. 53, 5.

hvilken han udloffer Syndsbejdelsen af vort Bryst, at denne hans Kjærlighedslidelse, i hvilken han meddeler os de himmelske Smærter, det er den rene Offerduft, der opstiger til Himlen til en Forsoning for Verdens Synd. Og med klare Ord forkyndte han selv dette Evangelium paa det Sidste, der han udbød: Det er fuldbragt! Da var det fyldestgjørende Offer bragt, bragt af ham, der ikke blot er Guds eenbaarne Son, men som ved sin Mennekselidelse saaledes forenede sig med den menneskelige Slægt, at han med Rette kan nævnes som Mennekselidelsens Hjerte, som derfor kunde føle, kunde lide, kunde opoffre sig i hele Mennekselidelsens Navn, i hele Mennekselidelsens Sted! Fra nu af er Forsoningen stiftet; og ligesom i Mennekselidelsens Begyndelse den uskyldige Abels Blod raabte til Himlen om Retfærdighedens Hævn over Broden, saaledes raaber nu Herrens Blod til Himlen om Naade og Forbarmelse for de Skyldige! Ja, af dette Blod er der opstegen en Haabets Morgenrøde for den ganske Jord! Og nu ville vi ikke uudre os over, hvad vi høre i vor foreløste Text, at da Herren udgjød sit Blod paa Korset, da brast Forhængen i Templet, thi nu var det gamle Testamente ophævet med sine mangehaande Offeringer, der dog ikke kunde rense Samvittigheden. Nu vare Offerpræsterne og Leviterne affskaffede, og Ypperstepræstens Tjeneste var ophævet, thi nu kunde Enhver formedelst Troen indgaae i det Allerhelligste*)

*) Hebr 10, 19.

Ja, christelige Menighed! Dette er vort Evangelium, at Kristus er bleven vor Retfærdighed formedelst Troen! Jeg søger Ord for at udtrykke den dybe Hemmelighed, der er i Troens Retfærdighed, og jeg finder dem hos vor store Kirkefader. Saa dyb er Foreningen mellem Kristus og den troende Sjæl, siger han, at Kristus siger: Jeg er denne Synder, det er, hans Synd og Skyld tilhører mig; og Synderen atter formedelst Troen tør sige: Jeg er Kristus, det vil sige, hans Fortjeneste, hans Lidelse og Død tilhører mig! Vel vide vi, at dette Evangelium er Jøder en Forargelse og Græker en Daarlighed! Men chr. Tilh., hvad betyder det, at Phariseerne og de Skriftkloge sige, at de ikke forstaae Korsets Evangelium? Maria Magdalene forstaaer det dog, og den bodfærdige Røver forstaaer det, og den angrende Petrus forstaaer det, og med dem alle Sjæle, der virkelig sørge over deres Synder! Hvad betyder det, at de hedenske Bise sige, at de ikke forstaae Korsets Evangelium? Paulus forstaaer det, den Paulus, der var oplært ved Gamaliels Fodder og som paa Veien til Damascus blev truffen af den Lynstraale, der førte ham ind i Omvendelsens Smerter; og med ham forstaae Alle det, som søge Wiisdom til Salighed! Ja dette er vort Evangelium, at Hvedekornet faldt i Jorden og døde, men det blev ikke ene, men bar megen Frugt. Riget er grundet, Menigheden er stiftet, Menigheden af dem, til hvilke det endnu i Dag lyder: Vide I ikke, I som ere døbte, at I Alle ere døbte

til Herrens Død! *) hvor det endnu lyder: Saa ofte som I æde dette Brød og drikke denne Kalk, da forkynder Herrens Død, indtil han kommer! **). Og skjøndt vi vel vide, at der ere Mange, der ikke agte den Naade, som os er vederfarede, dog vide vi, at blandt alle Folk og Tungemaal og Slægter, blandt Viise og Uviise, har Herren dog en Menighed af sande Troende, der Intet ville vide til Sælighed uden den forsfæstede Christum! Hvedekornet faldt i Jorden og døde, men det blev ikke alene, men bar megen Frugt, vil vedblive at bære Frugt i Evigheders Evighed.

Dg da vi have et saadant Evangelium, skulde vi da ikke ville lade os gennemtrænge af de hellige Smerter! See, ogsaa i Dag vil han opvække Syndsbekjendelsen i os; ogsaa i Dag vil han foreholde os Dødens alvorlige Tanke! D! det maa dog være frygteligt eensomt i Døden, naar et Menneske døer en gudforladt Død! Dg selv om han ikke døer forskudt af det menneskelige Samfund, men omringet af elskende Mennesker, det maa dog være frygteligt eensomt, at døe uden Frelser! Men ogsaa i Dag tilsiger den lidende og døende Frelser Enhver den, som troer, at han vil ikke lade ham alene i Døden, men vil give ham Magt til at sige: Fader! i dine Hænder befaler jeg min Aand! Skulde vi da ikke af ham ville lære at sige: Bedre salig end lykkelig! lære det, aldenstund vi vide, at naar vi optages i hans Lidelsers og Døds Samfund, da optages vi

*) Rom. 6, 3.

**) 1 Cor. 11, 26.

ogfaa i hans Livsømfund, da have vi allerede her det evige Liv i det Rige, der vel aldrig hernefen kan aabensbares i fin fulde Glæde, men hvis Kræfter dog røre sig i det Forborgne, i Hjertets skjulte Menneffe, det Rige, fom er Retfærdighed og Fred og Glæde i den Hellig Land, hvor han, der lignede sig selv med Hvedekornet, endnu bryder Brødet, figende: Dette er mit Legeme, fom hengives for Eder; hvor han, der lignede sig selv med Wiinstoffen, endnu rækker os Kalken, figende: Dette er mit Blod! drifter Alle deraf! da blive I i mig, og jeg i Eder; hvor han, der nævnede sig selv fom Opstandelsen og Livet, styrker og nærer det indvortes Menneffe i os, at der ogsaa i os opvoxer et Opstandelsesmenneffe efter hans Billede og Lignelse! O! maatte vi dog Alle mere og mere blive deelagtige i denne Salighed! Maatte ogsaa de blive deelagtige deri, der endnu agte Herren for faa Lidet værd, at de ligegyldige kunne gaae forbi hans Kors, fom om denne Begivenhed var dem selv uvedkommende! Ogsaa disse tilraaber i Dag den lidende og døende Frelser: Lader Eder forsones med Gud!*) og vi bede dem i Christi Sted, ikke at flye Indtrykket af hans Død! Men os selv ville vi lægge den Formaning paa Hjerte, fom Apostelen Johannes skriver til Menighederne: Lader os elske ham, thi han haver elsket os først!**). Og hermed, chr. Tilh., ville vi slutte, thi naar vi kun af Hjertet siqe dette, da er hermed Alt

*) 2 Cor. 5, 20.

**) 1 Joh 4, 19.

sagt, hvad der paa denne Dag er at sige! See! det er den Discipel der taler, der hiin første Langfredag stod under Korset ved Siden af Herrens Moder, den Discipel, der hvilede ved Herrens Bryst i Madveren; det er denne Discipel, der ogsaa i Dag taler Formaning til Menighederne, den Formaning, som aldrig skal uddøe i Herrens Menighed: Lader os elske ham, thi han elskede os først! Amen.

IX.

Mon de ere Gaa, som blive salige?

(Almindelig Bods- og Bededag.)

Herre vor Gud! Du som vil boe hos dem, som ere sønderknuuste i Aanden! opvæk Du selv i os en sand Beskyrmring for vor Sjæls Frelse! Og naar vi da ydmyge os for Dig, da lad ogsaa dit Ansigt lyse for os, Du, som vil opreise de Faldne, Du, som ikke vil sønderbryde det knækkede Rør, og ikke vil udslukke den ryggende Tænde! Amen!

Text. Luc. 13, 22—28.

Og han gik gennem Stæder og Byer og lærte, og tog Veien til Jerusaleem. Men En sagde til ham: Herre! mon de ere Faa, som blive salige? da sagde han til dem: Stræber alvorligen at indgaae gennem den snevre Port; thi Mange, siger jeg Eder, skulle søge at komme ind og skulle ikke kunne. Efterat Huusbonden er staaet op og haver tillukt Døren, og I da komme til at staae udenfor og banke paa Døren, og sige: Herre, Herre, lad op for os! da skal han svare og sige til Eder: Jeg kjender Eder ikke, hveden I ere. Da skulle I begynde at sige: Vi aade og drak for dine Dine, og Du lærte paa vore Gader. Og han skal svare: Jeg siger Eder, jeg kjender Eder ikke, hveden I ere; viger fra mig Alle I, som gjøre Uret!

Mon de ere Faa, som blive salige? Den, der første Gang udtalte dette Spørgsmaal, har sikkert ikke spurgt letfærdigt, ikke af Nysgjerrighed, men fordi han følte, at denne Sag i saa høi Grad angik ham selv. Og dette Spørgsmaal, udtalt i denne Aand og Stemning, tykkes mig ret at egne sig for vor Betragtning paa denne Dag, der er indsat som en almindelig Bøds- og Bededag i Folket. Vel kunde det synes forunderligt, at der blandt de christelige Festedage er en Dag, som er indsat til, at der paa denne skal lyde en Bødsprædiken midt i Christenheden, skal lyde en Omvendelsesprædiken midt iblandt dem, som ere døbte, og hvilke Evangeliets Betsignelser allerede ere tilregnede! Men vi vide jo, hvad allerede Johannes den Døber tilraabte Skarerne, der flokkedes til hans Daab: Mener ikke, at kunne sige til Eder selv: Vi have Abraham til Fader! Og i vor foreløste Text høre vi jo Herrens Ord: Mange skulle søge at komme ind og skulle ikke kunne; og om de end sige, vi aad og drak jo for dine Dine, og Du lærte paa vore Gader, dog vil han sige til dem: Jeg kjender Eder ikke! Atter og atter trænge vi dog til at paamine os selv om Alvorlighed i vor Christendom! Derfor passer det sig saare vel, at der i Kirkeaaaret ogsaa er een Dag, der udtrykkeligt vil minde om dette, en stille og alvorlig Dag, der afbryder den verdenslige Uro og Travlsked, for paa en særegen Maade at stemme Menneskene til at betænke Saliggjorelsens snevre Vej. Saaledes ville da ogsaa vi nytte den stille og

alvorlige Dag, ville fordybe os i denne Dags Spørgsmaal:
 Mon de ere Jaa, som blive salige?

Mon de ere Jaa, som blive salige? Vi ville begynde vor Betragtning, idet vi ligesom skue trindtomkring os, fæste Diet paa den Tid, i hvilken vi leve, og betænke dens aandelige Vilkaar og Forfatning! Og da maae vi sige med Herren: Det er saare vanskeligt for en Rig at indgaae i Guds Rige! En Rig kalde vi denne Tid, fordi den er rig paa verdslig Dannelse, rig paa mangehaande Tanker og Betænkninger. En Rig kalde vi den, fordi den besidder mange Kundskabens og Erkjendelsens Skatte, hvilke den fik i Arv fra sine Fædre. Men dette er Vanskeligheden for denne Tid, at den med al sin Dannelse dog er saa tungnem til at forstaae de Ting, som høre Guds Aand til, de Ting, der ikke ville fattes med Forstanden alene, men som først ville fattes med Hjertet. Lad mig forklare dette ved et Forbillede af den hellige Skrift! Da Apostelen Paulus stod paa Torvet i Athen og prædikede Bod og Omvendelse, da sagde han, at nu burde Uvidenhedens Tider ophøre! Uvidenhedens Tider! Saaledes talde han til et Folk, der i Oldtiden stod paa Dannelsens høieste Trin, et Folk, hvis Vise, hvis Digtere og Kunstnere vi have saa Meget at takke, et Folk, der i borgerligt Liv og borgerlig Frihed havde havet sig til en Høide, som endnu er Gienstand for vor Beundring. Og til dette Folk sagde Apostelen, at de henlevede i Uvidenhedens Tider! Hvor maa dog ikke dette Udtryk have stødt mange af hans Tilhørere!

Og dog nægtede Apostelen jo ingenlunde, at de virkelig vidste Meget. Men dette var Uvidenheden, at de vel vidste at sige med Poeterne: Vi ere af Guds Slægt*), men ikke vidste, at Alt er indesluttet under Synd, Intet vidste om den menneskelige Naturs Fordærvelse, ikke kjendte nogen høiere Retfærdighed, end den, der viser sig i det borgerlige Livs Dyder. Dette var Uvidenheden, at de Intet vidste om Det, hvad Diet ikke har seet, og hvad Dret ikke har hørt, og som ikke er opkommet i noget Menneskes Hjerte, Intet vidste om den Livets inderste Hemmelighed, der stiller Vise og Uvise paa lige Trin, stiller en Mikodemus paa lige Trin med en stakkels samaritanisk Qvinde, den Hemmelighed: det bør Guder at fødes paany! Det var denne Hemmelighed, Apostelen vilde meddele dem, den Hemmelighed, at det burde dem at blive nye Mennesker. Men vi vide, hvor tungnemme de vare til at forstaae ham; og, chr. Tilh., hvad der dengang var Banskfeligheden, det Samme er det endnu. Thi dette er Banskfeligheden ogsaa for den nærværende Slægt, at den kun vil tilegne sig Alt ad Dannelsens Vej, og ikke vil forstaae med Hjertet, at der til det nye Menneske hører langt Mere, hører en ny Skabelse i Sjælens Dybheder, som allerede Israels hellige Sanger siger: Skab Du i mig et reent Hjerte! Dette er Banskfeligheden ogsaa for denne Slægt, at den kun vil tilegne sig Alt ad Fremskridtets og Udviklingens Vej, og ikke vil

*) Ap. G. 17, 28

forstaae med Hjertet, at den Aandens Verden, der i Sandhed er at nævne som den nye Verden, den opsiges kun ad Omvendelsens Bei, den Bei, paa hvilken allerede hin gamle Profet stod, da han udbrød: Omvend os Herre! at vi blive omvendte!*). Og da de ikke ville forstaae med Hjertet, men ere rige paa mangehaande Tanker og Betænkninger, saa skabe de sig selv nye Vanskeligheder, idet de kræve, hvad de kalde tvingende Beviser for det Naadens og Frelsens Evangelium, som tilbydes dem. Thi først naar Alt er blevet gennemstigtigt for dem, først da, sige de, at de ville troe. Men visseelig, her gjælder Herrens Ord: Denne Slægt begjærer et Tegn! men der skal ikke gives den noget andet Tegn, end Jonæ, Profetens Tegn! Thi ligesom Jonæ med sin Prædiken var til et Tegn for Niniviterne, saaledes skal Menneffens Søn være til et Tegn for denne Slægt!*). Intet andet Tegn skal gives denne Slægt, end Menneffens Søn selv, end det store og hellige Indtryk af ham, det nye Menneffe, der i Aanden staaer midt iblandt os! Atter og atter høre vi denne Tids Menneffer at gjentage Poeternes Udsagn: Vi ere af Guds Slægt; men de ville ikke tillige annamme Apostelens Udsagn om Synd og om Retfærdighed og om Dom! Men intet andet Tegn skal gives dem, end Tegnet af ham, det nye Menneffe, der i Aanden stiller sig frem for dem, sigende: Hvo af Eder kan overbevise mig om nogen Synd? kommer

*) Jerem. Begr. 5, 21. **) Luc. 11, 29.

til mig, thi sandelig, Eder bør det at fødes paa ny! Intet andet Tegn skal gives dem, end Tegnet af ham, vor Sjæls Ven, der kommer med sit Frelsens Evangelium, sigende: See, jeg staaer for Døren og banker! Og naar da denne Tids Mennesker ikke kunne, ikke ville gjøre den salige Erfaring af Samsundet med ham, der vil skabe en levende Kilde i det faldne Menneskes Bryst, en Kilde, der opvælder til et evigt Liv, vil indaande dem en Fred, som ingen Verdensaaud formaaer at sjenke, da kunne vi kun siige med Herren: Det er saare vanskeligt for en Nig at indgaae i Guds Rige!

Men de ere Iaa, som blive salige? Saaledes spørge vi ikke blot i de Andres, men i vort eget Anliggende, og da svarer Herren os: Stræben alvorligen at indgaae ad den snevre Bort: thi Mange skulle søge at komme ind og skulle ikke kunne! Ja dette: Stræber alvorligen! det skulle vi tage til Hjerte, vi, der ikke ville danne os efter Verden, ikke ville danne os efter de Mange, men efter den Ene, efter det nye Menneske, vor Herre Jesum Christum. Men den snevre Bei, som Herren nævner, hvad er det andet, end Bodens og Omvendelsens, end Troens og Helliggjørelsens Bei? Vel vide vi, at der ere dem, der i Bekymring for deres Sjæls Frelse have villet gjøre hele Livet til een stor Bods- og Bededag, have villet gjøre hele Livet til een stille og alvorlig Dag, paa hvilken et Menneske skulde lægge alt det Verdslige tilside, for at berede sig paa Gvigheden! De have flyet Verden og de store Stæders

Udspreddelse, og ere dragne ud i Orkener, i Gensomheden; de have givet sig ind i Klosterets Stilhed, for saaledes at være alene med Herren; de have tilbragt den lange Dag med gudelig Anstrengelse, med Bøn og Betragtning, om de dog saaledes kunde frelse deres Sjæl, kunde vinde den ene, den kostelige Perle, for hvilken et Menneske skal give alt sit Gods. Og vel vide vi, at disse have feilet, fordi de kun tilegnede sig Evangeliets Alvor, men ikke dets Glæde, fordi de kun tænkte paa en christelig Død, men ikke paa et christeligt Liv, ikke betænkte, at Herren selv ligner sit Rige med en Suurdei, der skal gjennemtrænge hele den menneskelige Natur, skal hellige ethvert menneskeligt Anlæg, enhver menneskelig Virksomhed og Syssel! Men, chr. Tilh., fordi Hine ikke have fattet Evangeliets Frihed og Livsglæde, derfor skulle vi dog ikke mene, at vi kunne bortkaste dets høie Alvor! Men sandelig, mange Christne i de nærværende Dage trænge høilig til at ihukomme, hvad Herren i Aabenbaringen siger til hiin gamle Menighed: Jeg veed dine Gjerninger, at Du er hverken kold eller varm, gid Du var kold eller varm; men efterdi Du er lunken, vil jeg udspye Dig af min Mund!*). O, mine Brødre! hvad bliver dog vor Christendom, dersom den ikke mere er os den ene kostelige Perle, dersom vi kun ville have den som Noget, vi vel ville tage med, men ikke ville betragte som det ene Fornødne, ikke som den bedre Deel, hvilken vi bør

*) Joh. Aab. 3, 15, 16.

udvælge fremfor Alt! Hvad bliver dog vor Christendom, dersom vi kun ville tilegne os det opløstende Ord: vi ere af Guds Slægt; men ville forbigaae det nedslaaende Ord om Fald og om Synd og om Fortabelse. Hvad bliver dog vor Christendom, dersom vi kun ville glæde os ved det tiltrækkende Billede af ham, i hvem Gud og Menneſte ſammenſmelte; men ville forbigaae det alvorlige Ord: Hvo mig elſker, han holder mit Ord^{*)}; og hvo ſom elſker Noget ſomhelſt i Verden, elſker Fader og Moder mere end mig, han er mig ikke værd!^{**}). Hvad bliver dog vor Christendom, dersom vi kun ville glæde os ved de lyſe Udſigter, ved det glimrende Udødelighedshaab; men ville forbigaae det ſtrange Ord om den retfærdige Dom, der foreſtaaer Levende og Døde, ville tænke og tale ſom om et Menneſte kun behøvede at begraves for ogſaa at blive ſalig! Derfor lader os kun vende tilbage til Bodens og Omvendelſens Prædiken, til det gamle Ord om den ſnevre Vej! See, vi have forkaſtet den kloſterlige Betragtning af Livet, og have valgt den evangeliske Frihed; og vi have gjort ſaare vel deri. Men forſtaaer vi ret, hvad dette vil ſige, da ville vi ogſaa forſtaaer, hvor vanſkelig en Sag dog Friheden er! Thi dette er netop Vanſkeligheden, at ville vi være evangeliske Chriſtne, Chriſtne i Aand og Sandhed, da er den ſnevre Vej ikke ſaaledes, at vi udbortes kunne pege derpaa og ſige: den er i Ørkenen, eller, den er i Kamrene; eller

^{*)} Joh. 14, 23. ^{**}) Matth. 10, 37.

at vi kunne sige: den snevre Bei det er Veien til Rom, thi der kunne vi kjøbe Afslad for vore Synder; eller at vi kunde sige med hine Pillegrimme: her er den snevre Bei, her, hvor vi vandre vor Pillegrims-gang, over Bjerger og Dale til det hellige Land; der kunne vi afstafe vore Synder, idet vi knæle ved Forløserens Grav! Men, chr. Tilh., dette er jo Banskfeligheden, at den snevre Bei, Frihedens snevre Bei, den er her og allevegne, den slynger sig usynligt gjennem alle Livets Egne, og hvad enten vi søge Gensjombheden eller vi søge Menneskenes Selskab, hvad enten vi gaae ind i det stille Bedekammer eller vi gaae ud paa Torvene i de store Stæder, hvor de verdslige Handeler ere, saa er ogsaa den snevre Bei der, Christi Sandheds og Retfærdigheds snevre Bei, med sine strenge Fordringer. Men allevegne er ogsaa den brede Bei! Ja dette er netop Banskfeligheden, at ogsaa den brede Bei er allevegne, gaaer usynligt selv gjennem de stille Bedekamre, gaaer usynligt selv gjennem Menighedens Forsamling i Herrens Tempel! Og nu spørger jeg, om dog ikke de Ord endnu bør tages til Hjerte: Stræber alvorligen, thi Mange skulle søge at komme ind, og skulle ikke kunne!

Hvad skal jeg gjøre for at blive salig? Vi have nævnet den snevre Bei og den alvorlige Stræben! Men vissefelig — betænke vi, hvor svag dog selv vor bedste Stræben er; og betænke vi da Alt, hvad et Menneske dog har at gjennemgaae fra sin Fødselstime indtil den Time, da alle de, som ere i Gravene, skulle høre Guds Søns Røst,

betænke vi, hvad der dog hører til for at et Menneske skal komme igjennem Verden med frelst Sjæl; og vilde vi da mene, at alt Dette skulde være overladt til vor egen svage Stræben alene: da maatte vi vel udbryde som Disciplene, da Herren engang talede med dem om alle disse Banskfeligheder: Herre, hvo kan da blive salig? Men staae vi der, hvor Disciplene stode, staae vi i en sand Bekymring for vor Sjæls Anliggende, da tør vi ogsaa tilegne os det Svar, hvilket Herren dengang gav de stræbende Disciple: For Mennesker er det umuligt, men for Gud er Altting muligt!*). Ja, dette er Trøsten, at den Discipel, som stræber alvorligt, han er ikke ene om at forarbejde sin Salighed, men han tør tilegne sig det opløstende Ord: Kaster al Eders Sorg paa Gud, thi han haver Omsorg for Eder!**). Ikke blot i Henseende til det Udvortes, i Henseende til Skjæbner og Begivenheder, skulle vi kaste vor Sorg paa Gud; men paa ham skulle vi ogsaa kaste Sorgen for vor Sjæl, Bekymringen for, hvad der dog omfider skal blive af os selv, af vort indvortes Menneske! Paa ham skulle vi kaste vor Sorg, paa ham, som ikke blot formaaer at klæde Lillierne paa Marken og Fuglene under Himlen, men som ogsaa formaaer at forsyge Sjæle, og at klæde dem med Retfærdigheds og Saligheds nye Klæder! Viiselig, vi gjentage det, at Ingen kan blive salig, som ikke selv vil arbejde paa sin Saliggjørelse, men slet vilde

*) Matth. 19, 26. **) 1 Pet. 5, 7.

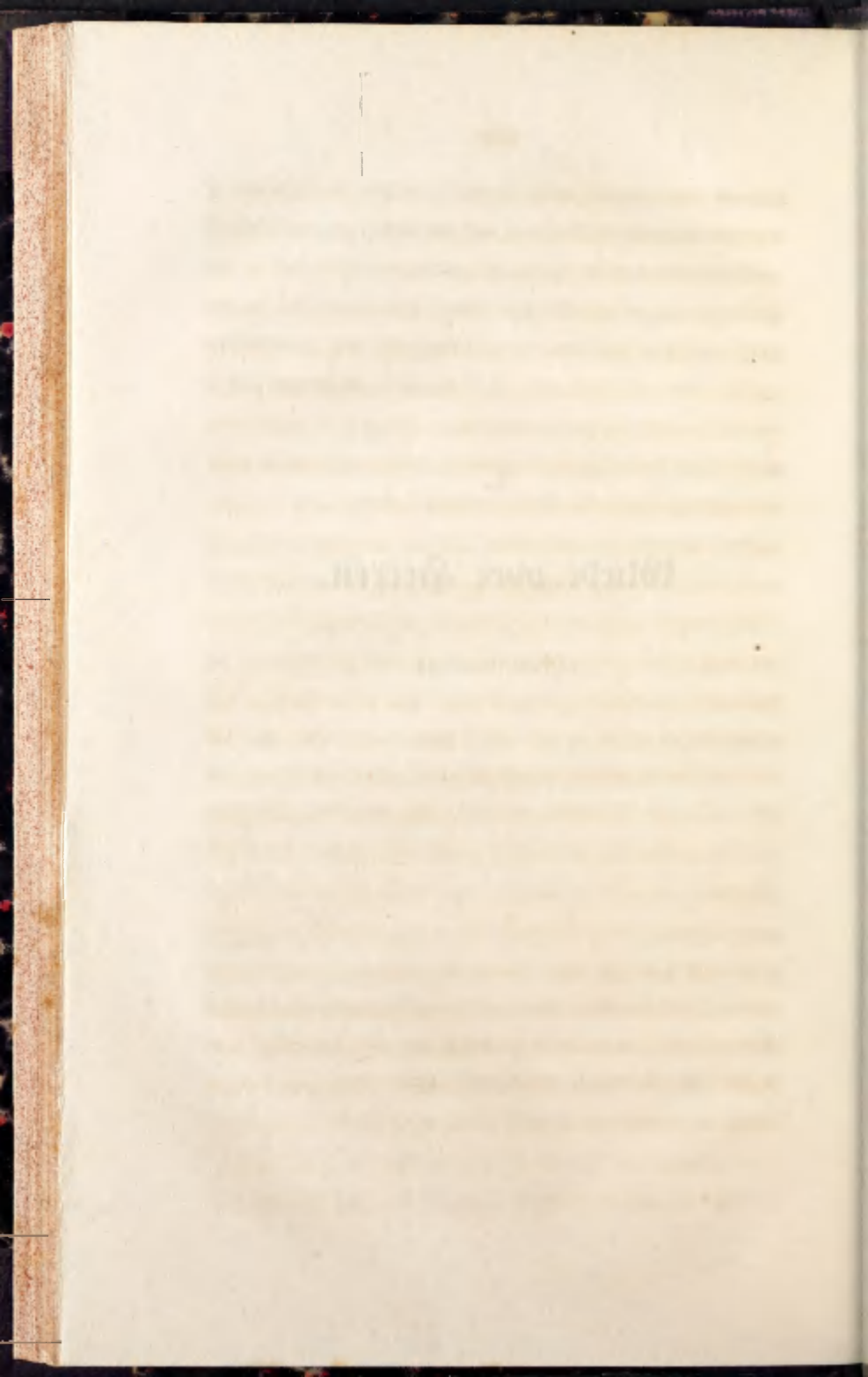
det dog være bestilt med os, dersom vi kun turde tale om, hvad et Menneſte ved ſin egen Stræben kan gjøre af ſig ſelv; og ikke om, hvad Gud kan gjøre af et Menneſte, kan gjøre af et Menneſte ved den Aand, der formaaer at gjøre Altting Nytt, og fremfor Alt formaaer at ſtabe, at berede, at forarbeide nye Hjerter! Slet vilde det være bestilt med os, dersom vi ikke turde tale om, hvad Gud kan gjøre af et Menneſte gjennem indvortes og ndvortes Forſøgeller, gjennem Solſkinsdage og gjennem Regndage, at Discipelen omſteder kan modnes til en god Frugt paa Livets Træ! Ja dette er Trøſten i Befymringen, dette er Glæden i den dybe Alvor, at den Discipel, ſom ſtræber alvorligt, tør ſige til ſin Herre og Frelſer: Paa Dig vil jeg kaste min Sorg, thi jeg veed, at min Frelſe, den er ikke blot min egen Sag, men ogsaa din Sag, o Herre! din Sag, Du min Sjæls Ven! ſom elſker mig, renere, trofaſtere, end jeg elſker mig ſelv. Hvilke Midler, hvilke Prøvelſer og Forſøgeller der end ere fornødne, forinden der kan blive af mig, hvad din Aand vil gjøre mig til; dog kaster jeg min Sorg paa Dig, at Du vil føre mig igjennem det Altsammen, Du, der ikke blot har nævnet Dig ſom Sandheden og Livet, men ogsaa har nævnet Dig ſom Veien! Og om jeg end ſnubler og kommer paa Afveie, dog vil Du drage mig tilbage til Dig, vil ikke opgive mig, thi jeg er dog din Pillegrim og din Borger, ſom alle mine Fædre i Troen! Ja ſaaledes ville vi tale; vi ville ſætte det trøſtende, det beroligende Ord ved Siden af det ſtrenge Ord, ville tage dem begge i Gæt, og ville ſige

til os selv, til enhver Discipel, som staaer i en alvorlig
Bekymring for, hvorledes han dog skal komme igjennem den
snevre Bei, at han omsider kan naae til den hellige Stad,
som er heroventil, den Stad, som ikke er bygget af Men-
neskehænder: For Menneſker er det nmuligt, men for Gud
er Altting muligt! Amen.

X.

Glæde over Herren.

(Himmelfartsdag).



Jeg vil forkynde dit Navn iblandt Brødrene; midt i Forsamlingen vil jeg prise Dig! Amen.

Text. Marc. 16, 14—20.

Paa det Sidste aabenbaredes han for de Elleve, der de sadde tilbereds, og bebreidede dem deres Vantro og Hjertes Haardhed, at de ikke havde troet dem, som havde seet ham opstanden. Og han sagde til dem: gaaer bort i Alverden og prædiker Evangelium for al Skabningen. Hvo, som troer og bliver døbt, skal blive salig; men hvo, som ikke troer, skal blive fordømt. Men disse Tegn skulle følge dem, som troe: i mit Navn skulle de uddrive Djevle; de skulle tale med nye Tunger; de skulle tage paa Slanger, og dersom de drikke nogen Forgift, skal det ikke skade dem; paa de Syge skulle de lægge Hænder, og de skulle helbredes. Da blev Herren, efterat han havde talet med dem, optagen til Himlen og satte sig hos Guds høire Haand. Men de gif ud og prædikede alle vegne, og Herren arbejdede med og stadfæstede Ordet ved medfølgende Tegn.

Det er vor Herres og Frelseres Bortgang fra Jorden, hvorom vor forelæste Text beretter; Herrens jordiske Liv

er nu affluttet, for sidste Gang er han aabenbaret for sine Disciple, og, efterat Skyen har borttaget ham for Disciple-
 lenes Dine, sees han ikke mere af de Troende saaledes,
 som da han vandrede iblandt os. Men som denne Be-
 givenhed er Slutningen af Herrens jordiske Liv, saaledes
 er den Begyndelsen til hans nye himmelske Liv, Begyndelsen
 til et nyt, et evigt Forhold mellem ham og os! Med hiin
 store Begivenhed affluttedes Kjødets Dage, de Dage, da de
 Troende havde Herrens sandselige Nærværelse, men Aandens
 Dage begyndte, de Dage, i hvilke Herren vedvarende aaben-
 barer sig for os i Aanden, som han selv siger: Det er
 Eder gavnligt at jeg gaaer bort, thi gaaer jeg ikke bort,
 da kan Aanden ikke komme; men naar Aanden kommer, da
 skulle I atter see mig! Og: naar jeg bliver ophøiet fra
 Jorden, da vil jeg drage Alle til mig*). Og derfor er
 Budskabet om Herrens Bortgang et Glædens Budskab, et
 Evangelium, og derfor er denne Dag en Glædens Dag.
 Den er en Glædens Dag, fordi den er en Glæde over
 Kristus, som Herren og Hovedet for den nye Skabelse,
 som han har grundlagt i Verden, og i hvilken han
 endnu lever og virker og aander, den Skabelse, der er at
 nævne som Templet, der ikke er sammensøiet af døde, men
 af levende Stene, af menneskelige Sjæle; thi de menneskelige
 Sjæle ere selv det ædle Stof, hvoraf Kristus, den Men-
 neskeformer, danner et levende og helligt Guds Tempel i

*) Joh. 12, 32.

Aanden. Den er en Glædens Dag, fordi den er en Glæde
 over Christus, der sidder hos Guds høire Haand, som det
 hedder i vor foreløste Text: Han satte sig hos Guds høire
 Haand! Ja, skjøndt Skyen dækker ham for den sandfælige
 Betragtning, kunne vi dog med Aandens Øie see Himlen
 aaben og Menneffens Søn hos Guds høire Haand! Thi
 chr. Tilh., Guds høire Haand den er dog ikke paa et enkelt
 Sted, at jeg kun skulde søge den over Stjeruerne, eller at
 jeg kun skulde søge den i Afgrunden; Guds høire Haand,
 hvad er det Andet, end Guds altomfattende, altbevægende
 Magt! Og at see Christum hos Guds høire Haand, hvad
 er det Andet, end at see ham i hans aandelige Skaber-
 virksomhed i det Naadens og Kjærlighedens Rige, hvis
 Hoved han er, det Rige, hvilket alle himmelske og jor-
 disse Magter skulle tjene, fordi det er den inderste, den
 altbevægende Magt i Afslabningen. Bille vi derfor see
 Christum hos Guds høire Haand, da, chr. Tilh., behøve
 vi ikke at gaae ud af Menneffeheden; thi han, vor Herre
 og Mester, han er ikke gaaet ud af den menneffelige Natur,
 er ikke gaaet ud af Menneffeheden, da han satte sig hos
 Faderens høire Haand, men han er bleven hos sin Me-
 nighed, som han selv siger: Jeg bliver hos Eder indtil
 Verdens Ende*). Saa ville vi da søge at udtale denne
 Glæde, Glæden over Christus som sin Menigheds evige
 Herre og Hoved!

*) Matth. 28, 20.

Naar vi sige, at Christus er sin Menigheds evige Herre og Hoved, da sige vi det Samme, hvad en apostolisk Mand har sagt i de Ord: Jesus Christus er i Dag og i Gaar den Samme og i al Ewigbed *). Og herved adskille vi Christus fra alle Andre i Menneskeheden, der kunne kaldes Mestere og Herrer og Hoveder; fra alle Andre, hvis Navne nævnes med Beundring og Arefrygt, fordi de have udført en eller anden aandelig Skabelse, og ere at nævne som Menneskeslægtens Belgjorere, Befriere og Lærere. Thi hvor store og herlige disse end monne være, der kommer dog en Tid for dem Alle, hvor der maa siges om dem, at de ikke mere ere for Menneskeslægten hvad de have været, hvor den Mand, der er udgaaet fra dem, taber sin Kraft til at fornye og foryunge Livet; der kommer en Tid for dem Alle, hvor Verden saa at sige bliver færdig med dem, og har udtømt den aandelige Rigdom, de skjænkede den, hvor de skulle afløses af en anden Storhed, eller en anden Skjønhed, eller af en ny og bedre Wiisdom. Og til Enhver af dem, der i Verden kunne kaldes Mestere og Herrer og Hoveder, kan der i aandelig Bemærkelse siges, hvad der siges etsteds i Skriften: See, deres Fodder, som skulle bære Dig ud, staae allerede for Døren! Og de selv og deres Bærker hensættes da i Grindringens kolde Styggerige, medens andre og nye Magter beherske Livet og Virfeligheden. Men, chr. Tilh., dette er netop vor Fæstglæde

*) Hebr. 13, 8.

i Dag, dette er vor Glæde over Christns, at det ikke er saaledes med ham; og vi kunne jo fatte, at det ikke kan være saaledes med ham, fordi han ikke er som Een af de Mange, og hans Skabelse ikke er som een af de mange andre aandelige Skabelser. Thi han, vor Herre og Mester, han er jo Den, i hvem Guddomsfylden har forenet sig med den menneskelige Natur, han er jo den Afkubningens Førstefødte, Guds Herligheds Afglands og hans Væsens udtrykte Billede*); han er jo Den, i hvem det behagede Faderen, at al Fylde skulde boe, at Alt, baade det Synlige og det Usynlige, skulde indsamles som uuder Hovedet; og den Skabelse, hvis Hoved han er, det er ingen Skabelse i menneskelige Tanker eller menneskelige Billeder, eller menneskelige Indretninger, men en ny Menneffeskabelse, en ny Sjæffeskabelse, Skabelsen af en ny Menneffeslæggt, der fra en naturlig og syndig Slægt skal gjensødes og forvandles efter hans Billede og Lignelse. Og derfor er hans Forhold til Menneffeslægten et evigt Forhold; og Menneffeslægten vil aldrig kunne undvære ham, kan aldrig blive færdig med ham eller vore fra ham, fordi den selv kun fuldkommes ved at opvære til ham, som er Hovedet. Og derfor vil hans Billede aldrig kunne udrides af Menneffeslægten's Hjerter, men lever evig nyt og evig friskt i hans Menigheds Hjerter, fordi han selv endnu lever og virker og aander i sin Menighed. Naar derfor den sandfælsige Be-

*) Hebr. 1, 3.

tragtning spørger: hvor er da Christus, hvor er da den himmelfarne Frelser? da vil jeg svare, at vi ikke skulle stirre mod Skyen, der borttog ham for Disciplenes Dine, men vi skulle see hen til de gode Gaver, hvilke han endnu giver os, som Apostelen siger: han opfoer til det Høie og gav Menneffene Gaver*); men i alle sine Gaver giver han Sig Selv. Vel er han ikke i Naturens Gaver, thi i Naturens Gaver er vel Gud, men ikke Christus, ikke Frelseren; men han er i Naadens Gaver, og allevegne, hvor Naadens Rige er, der er ogsaa Christus! Han er i sit Ord og i sine Sacramenter; han er i alle de forløsende og gjensødende Kræfter, i alle helliggjørende og rensende, befriende og befrugtende Virkninger, der udgaae fra ham; han er i de levende Vandstrømme, der gjennemstrømme den syge Menneffnatur, og opvælde i den til et evigt Liv; han er i ethvert Naadeus Blomster, i enhver Spire, der oplader sig i Naadens og Forløsningens Rige, han er i enhver aandelig Foraarsluftning, der kommer til os fra det Evighedens og Salighedens Rige, i hvilket han selv lever! Og spørger Du mig bestemtere, og vil Du, at jeg skal pege og sige: See her, eller see der er han; da vil jeg pege paa hans aandelige Legeme, som er hans Menighed, da vil jeg pege paa alle dem, som ere levende Medlemmer af hans Kirke, paa alle sande Troende. Thi skøndt enhver af dem kun udtrykker en enkelt Straale af hans Herlighed, saa bære

*) Eph. 4, 8.

de dog Alle hans Billede, og det er hans Liv, som har vundet Skikkelse i dem Alle. Han er i Enhver, som kan sige: Ikke jeg lever, men Kristus lever i mig, og ikke blot i Enhver, som kan sige dette — thi hvo kan sige dette fuldelig — men ogsaa i Den, som siger: Ikke at jeg allerede har grebet det, men jeg jager derefter, om jeg dog kunde gribe det, efterdi jeg selv er greben af Christo. Ja han, Mesteren, han er i den ringeste Discipels redelige Stræben, er i enhver hellig Stræben efter Selvovertindelse og Verdensovertindelse, i enhver hellig Længsel efter det fuldkomne og salige Liv, enhver hellig Anelse, i hvilken den tilkommende Verdens Kræfter røre sig. See, i alt Dette er Kristus! Og, Chr. Menighed! i denne Time er han i vor Andagt, saasandt vi kun i en oprigtig Tro have forsamlet os i hans Navn, thi han siger jo selv: Hvor To eller hvor Tre eller hvor Flere ere forsamlede i mit Navn, der vil jeg selv være midt iblandt dem! og derfor vidue vi, at vi have en nærværende Kristus, som er sin Menigheds evige Herre og Hoved.

Men, Chr. Tilh., hvad gavnede det os, at Kristus er den evige Herre i Naadens og Kjærlighedens Rige, dersom hans Kjærlighed ikke var Magt, dersom han ikke havde Magt til at udføre sit Rige til Seier i Verden? Der gives mange Magter i Verden, ligesom der gives mange Slags Aander under Himlen; men der maa være een Magt, som er den altbevægende Magt, den Magt, som vil frem gjennem det Altsammen, den Magt, til hvis

Aabenbarelse og Forherligelse Alt maa tjene; og der maa
 være een Mand, som er den dømmende og seirende Mand
 gjennem alle Mander. Men dette, Chr. Tilh., dette er vor
 Glæde over Christus, dette er vor Festglæde i Dag, at
 Jesus Christus er Tidernes Herre! Og spørger derfor
 den sandselige Betragtning os atter, hvor Christus er, hvor
 den himmelfarne Frelser er, da svarer jeg atter, at vi ikke
 skulle stirre mod Skyen, der dækker ham for vor sandselige
 Betragtning, men at vi skulle see ham i Tidernes Tegn!
 Ja, i Tidernes Tegn skulle vi see Menneskens Søns Tegn,
 skulle vi see Korsets Tegn som den verdensdømmende og
 seirende Magt. Dertil henvises vi ogsaa i Dagens hellige
 Lectie, i Apostlernes Gjerninger det første Capitel, hvor
 Engelen siger til Disciplene, der stirrede mod Himmelen, da
 Herren foer hen: I galilæiske Mænd, hvi stirre I mod
 Himlen! see, denne Jesus, som er optagen til Himlen, skal
 komme igjen, saaledes som I saae ham at opfare. Denne
 Mandestemme leder Disciplenes Betragtning hen i en anden
 Retning, idet den minder dem om, hvad Herren havde talet
 i sine profetiske Taler i de sidste Dage, hvor han talede
 om sin Gjenkomst, og opfordrede dem til at være opmærk-
 somme paa Tidens Tegn, for at de kunde kjende, at han
 virkelig var kommen til at oprette Riget. Thi deri viser
 Jesus Christus sig at være Tidernes Herre, at han kommer
 igjen, kommer igjennem Tiderne til at oprette sit Rige.
 Og naar det end en liden Stund kan synes, som var han
 atter gaaet bort, og som nu Riget var opløst og havde tabt

sin Kraft, han kommer dog igjen til Dom for den Verden, som fornægtede ham, og til Glæde for sin Menighed, som venter ham. Hvor ofte meente ikke Menneffene, at de nu vare blevne færdige med Christus, og at nu ogsaa han var gaaet tilbage til Grindringens Skyggerige; og de meente, at der nu maatte forventes et nyt Sandhedens og Retfærdigheds Rige, der skulde afløse Christi Rige; men Tiderne skiftede, og som Lynet, der farer fra Osten til Vesten, saaledes kom Menneffens Søn igjen i stor Kraft og Herlighed, og hans Evangelium blev paa ny prædiket og paa ny troet af Folkene. Hvor ofte rettede Menneffene ikke speidende Blikke mod Tidernes Tegn, og snart pegede de hen paa den menneskelige Aands store Fremskridt i Kunst og Videnskab, og paa den menneskelige Aands Evner til at gjøre sig Naturens Kræfter underdanige, og de sagde: See her den altbevægende Magt! i denne skulle vi seire! Eller de pegede hen paa et stort Formaal af jordist Verdensherredømme og sagde: See her den altbevægende Magt! i denne skulle vi seire! Men Tiderne skiftede, og Menneffens Søns Tegn stod atter i uformørfet Glæde paa Tidernes Himmel; og de Magter, hvilke Menneffene havde betragtet som de altbevægende, viste sig nu som blegnende Stjerner! Og see vi da nu hen til vore egne Tiders Tegn, da kunne vi dog ikke finde andet, end at det Samme deels gjentager sig, deels vil gjentage sig. Thi ogsaa nu ere der Mange, der mene sig at være blevne færdige med Christus, og som tale om Christendommens hendeende Kraft, og at et nyt

Sandhedens og Retfærdighedens Rige nu maa forventes. Ogsaa nu rette Menneskene speidende Blikke mod Tidernes Tegn og ere i Forventning om de Ting, som skulle komme, og de pege snart herhen og snart derhen, og sige: See her den altbevægende Magt! Men Gud være lovet, at vi blandt alle de Magter og alle de Tegn, som vi see i disse Tider, ogsaa see Menneskens Søns Tegn! Ja vi see Menneskens Søns Tegn ogsaa paa denne Tids Himmel, ikke som en bleg Grindring, men som en levende Nærvarrelse; og det peger hen paa Synd og paa Retfærdighed og Dom, men det peger ogsaa hen paa Fred og Forsoning, og paa Liv og Lys og Frihed! Ja, Gud være lovet, at det i disse Tider dog ikke fattes paa nye Bidnesbyrd om Evangeliets Kraft over Menneskenes Hjerter, ikke fattes paa nye Forsaarstegn, der bebude en skønnere, en lysere, en rigere Fremtid. Men, Chr. Tilh., lader os under Tidens Strid og Forvirring, hvor Tegn staaer imod Tegn og Magt imod Magt, lader os holde os til Menneskens Søns Tegn, thi i dette skulle vi seire!

Men, Chr. Tilh., naar vi sige, at det er i Menneskens Søns Tegn vi ville seire, da lader os ihukomme, at dette Tegn er Korsets Tegn; og lader os fra vor Himmelfartsbetragtning, fra vor Betragtning af Herrens Dødsel og Forklarelse, vende Blikket tilbage til Kjødets Dage, til de Dage, da Herren levede og leed herved. Lader os komme ihu, at vi kun kunne deeltage i hans Dødsel og Seier over Verden, naar vi tragte efter at vandre jaaledes

som han selv vandrede herneden. Vilde vi seire i Menneffens Søns Tegne, da maa det samme Sindelag være i os, som var i Christo Jesu, i ham, der fornedrede sig selv og tog en Tjeners Stikkelse og blev lydlig indtil Døden; og derfor, siger Skriften, derfor har Gnd høit ophøiet ham og skjænkfet ham et Navn, som er over alle Navne*). Og vilde vi vandre som vor Herre og Mester vandrede i Kjødets Dage, da skulle vi ikke blot følge ham i Lydigheden og Lidelsen; men vi skulle følge ham i Kjærligheden, i den dybe, den levendegjørende, den befrugtende, den skabende Kjærlighed, i den Kjærlighed, som er Liv og Aand. Hvo som troer paa mig, siger Herren, fra hans Liv skulle der rinde levende Vandstrømme**), det vil sige, fra ham skal der udgaae en Aandens Meddelelse til hans Medmenneffer, fra ham skulle der udgaae rensende, befrugtende, forløsende, helliggjørende Virkninger til hans Omgivelse, til det Samfund, hvori han lever. Ja saadan var han jo selv, da han vandrede hernedet, thi hvor han kom, og hvor Menneffene optog ham, der udbredte han Liv og Lys og Fred og aandelig Glæde. Og han kom aldrig uden at give en Aandens Gave, og han gif aldrig uden at efterlade sin himmelske Fred. Staae vi nu end langt tilbage i alt Dette, langt tilbage i den Kjærlighed, som er Liv og Aand, saa lader os dog glæde os, at det er hans Himmelfarts Frugt, at ogsaa vi skulle naae derhen, at vi kunne give Menneffene

*) Philipp. 2, 5—9. **) Joh. 7, 38.

gode Gaver, ligesom vor Herre og Mester gav Menneskene gode Gaver; at vi kunne give hverandre Aandens Gaver, ligesom Kristus giver Menigheden Gaver og opfylder den med sin Fylde. Derfor ville vi i Dag fornye det Forsæt i os, at vi ville efterfølge ham baade i Lydigheden og i Kjerligheden. Thi da voxer hans aandelige Skabelse i os, da kommer hans Rige, og da bliver Alt bedre med os. Og vi blive hans Medarbejdere paa det Sandhedens og Kjerlighedens Tempel, hvor vi selv skulle være levende Stene, det Tempel, der skal blive, medens ethvert andet Wiisdommens eller Skonhedens Tempel, hvor herligt det end monne være, dog ikke er bestemt til at blive, men skal affaffes, fordi det kun er Stykværk. Og da skulle vi levende føle og forstaae, hvad det betyder, naar Apostelen siger til Menighederne: Alt er Guds, thi I ere Christi, men Kristus er Guds!*). Ja, har jeg kun det Gne, som er det Fuldkomne, har jeg kun Dig, o Herre, da spørger jeg hverken om Himlen eller Jorden; og har jeg kun det Gne, som er det Fuldkomne, har jeg kun Dig, o Herre, da har jeg med dig baade Himlen og Jorden! Amen.

*) 1 Cor. 3, 22.

XI.

God de Døde begrave deres Døde!

Das ist die erste Seite des Buchs

Vor Herres Jesu Christi Naade, Guds Kjærlighed og den Hellig Aands Samfund være med os Alle! Amen.

Text. Matth. 8, 21—22.

Men en anden af hans Disciple sagde til ham: Herre! tilsted mig, at jeg først maa gaae hen og begrave min Fader. Men Jesus sagde til ham: Følg mig, og lad de Døde begrave deres Døde!

Vi have nylig holdt Himmelfartens skønne Fest. Han er bortgangen og optagen i Evighedens Egne, men dog er han ikke skilt fra os; dog vedbliver han endnu paa Jorden at være Livets evige Fyrste, vedbliver endnu at drage alle til det himmelske Rige, som han har grundet midt iblandt os! Og foran os ligger Pintsens glade Fest. Han vedbliver at sende os Aanden, den Aand, ved hvilken han fornyer Jordens Skikkelse, skaber et Foraar i Menneskenes Hjerter, et Foraar, hvor enhver Spire er en Spire til et evigt Liv. Men som disse glade Fester minde os om, at Herren endnu er nærværende iblandt os som Livets evige Fyrste, saa minde de os ogsaa om hiint „Følg mig“,

hvilket han saa ofte sagde til Menneffene, da han i Rjesdets Dage vandrede iblandt dem. Følg mig! sagde han saa ofte til Menneffene, og vilde derved kalde dem fra det Jordiske til det Himmelske, vilde kalde dem bort ikke blot fra denne Verdens tomme Glæder, men ogsaa fra de Sorger og Bekymringer, der kun ere efter denne Verden. Følg mig! sagde han saa ofte til dem, og vilde derved kalde dem fra det usande Liv, fra det Liv, der kun har sit Maal i det Forgængelige, kun har sit Maal i Det, som skal begraves, og vilde lære dem at leve et Udødelighedens, et Opstandelsens Liv midt i Dødelighedens Verden. Og ved et saadant „Følg mig“ ville vi derfor ogsaa dvæle i nærværende Time, ville dvæle ved det betydningsfulde Ord af Livets Fyrste: Følg mig, og lad de Døde begrave deres Døde! Vi ville først betragte den Mening, hvori det blev sagt til hiiu Discipel, og dernæst, hvilken Anvendelse det har paa os selv.

En Ungling kommer til Herren og vil følge ham som Discipel, men beder kun om, først at maatte begrave sin Fader. Da svarer Herren: Følg mig, og lad de Døde begrave deres Døde! Jeg veed det, Chr. Tilh., at her ville Mange spørge, om det dog ikke var haardt, at Mesteren vilde aflaae Discipelen en saa menneffelig Begjæring? Og visse- lig, Herren var ikke kommen for at opløse det Bud: *Ær din Fader og din Moder!* Men dog vide vi, at han ogsaa sagde: *hvo som elsker Fader og Moder mere end mig, er*

mig ikke værd *)! Og for at forstaae Herrens Handle-
 maade i nærværende Tilfælde, da lader os betænke hvad
 Herren i Betragtning af Tiden, nødvendigt maatte fordre
 af dem, der vilde slutte sig til ham som Disciple. Tiden
 var kommen, da Guds Rige skulde stiftes paa Jorden,
 det Rige, der skulde give hele Mennekelivet en ny Skikkelse,
 skulde frembringe det største Omsving i alle de menneskelige
 Ting, der nogeninde er seet under Solen! Men kun gjens-
 men de største Anstrengelser, kun gennem de største Dof-
 strelser og Kampe kunde dette Rige grundes paa Jorden!
 Og for nu ret øiensynligt og utvetydigt at vise Disciplene,
 hvilke Offere Guds Rige krævede af dem, for ret at stille
 dem for Die, hvad den maatte være istand til at opoffre,
 der vilde gjøre sig skicket til Guds Rige: saa opstillede Her-
 ren ikke blot aandelige og indvortes Fordringer til dem;
 men vi finde ogsaa, at han stundom har krævet, at de skulde
 indvie sig til hans Rige ved en bestemt Gjerning, der
 skulde være en Prøve paa Alvoret i deres Sindelag!
 Saaledes vide vi jo, at han krævede af en rig Ungling,
 at han skulde sælge alt sit Gods og skænke det til de Fat-
 tige **). Thi sikkert har Herren i sin Wiisdom vidst, at
 den rige Ungling kun gennem denne Art af Selyformæg-
 telse kunde blive skicket til Guds Rige. Og saaledes kalder
 han i nærværende Tilfælde Unglingen bort fra Faderens
 Begravelse. Thi sikkert har Herren i sin Wiisdom vidst,

*) Matth. 10, 37.

***) Matth. 19, 21.

at skulde denne blive skiftet til Guds Rige, da trængte han først til at lære, at Guds Riges Anliggender ere uendelig vigtigere end vore egne Familieanliggender. Følg mig, og lad de Døde begrave deres Døde, siger Herren. Lad dem, der kunne leve for de menneskelige og verdslige Ting, men ere døde for de guddommelige Ting, lad dem kun slyde med Liigbegængelse og andet Saadant; den, der vil gjøre sig skiftet til Guds Rige, bør kunne sætte alt Dette tilside for det nye Liv, der nu oprinder i Menneskeheden! Dette, Chr. Tilh., er den nærmeste Forklaring af det betydningsfulde Ord, men endnu en anden, en dybere, aandelig Mening ligger deri. Thi betragte vi den Tid og det Folk, hvori Frelseren fremstod, da kunne vi vel sige, at aandelig talt var Israels Folk dengang at nævne som en Død, der begrov sine Døde. Thi den høiere Aand var jo bortvegen fra Folket; Folket levede kun i Grindringen om en funder Herlighed, i Grindringen om sine store Døde, om David og Salomo, om Moses og Profeterne. Istedetfor Fortidens store Seere saaes der nu kun blinde Pharisaer, der gif omkring og smykkede Profeternes Grave. Istedetfor Profeternes begejstrede Roster, hørtes nu kun de Skriftløses døde Tale. De udlagde vel de hellige Skrifter, men Aanden var begravet i Bogstaven; de slylede vel med de store Aanders Efterladenskaber, men Aanden selv var ikke tilstede. Vi møde ofte saadanne døde Tidssaldere i Historien, og Chr. Tilh., tildeels kjende vi dem jo af egen Erfaring, saadanne Tidssaldere, hvor det fattes paa Aand og slybende

Kraft, og hvor man i mange Maader kun hysler med Grindringen om en svunden Herlighed, samler og ordner de store Naunders efterladte Bærker, forfatter Levnetsbeskrivelser af de store Døde, opreiser det ene Monument efter det andet for Fortidens store Mænd, affatter Indskrifter, der betegne deres Fortjeneste, medens man selv ikke udfører noget stort Bærk. Jeg siger, at Noget et saadant kjende vi af egen Erfaring; men hiin Tid, da vor Herre og Frelser fremstod iblandt Menneffene, om den gjælder det i fuldeste Maal, at den var en Død, der begrov sine Døde, var at ligne med et Menneffe, der ikke havde andet at bestille end at begrave sin Fader. Og naar derfor Herren siger til Unglingen: Følg mig, og lad de Døde begrave deres Døde, da vil han sige: Hvi vil Du dvæle ved Det, som er svundet og forgangent? Følg mig, thi her er Livet og Nærværelsen, her er den nye Tid, og ikke blot den nye Tid, men Evigheden midt i Tiden! Og vil du følge mig, da vil jeg give Dig, ikke at leve for det Døde, men for det, som skal opstaae fra de Døde! — Vi vide ikke, om Unglingen har fulgt Herrens Opfordring. Men lader os tænke, at han har gjort det, at han har overladt til de Andre at begrave Faderen og er fulgt med Herren: hvad har han da seet paa den Vej, som Herren har ført ham? Han har seet, hvad mange af Fortidens Konger og Profeter have begjæret at see, men ikke have seet. Han har med Aandens Øie seet en ny Himmel og en ny Jord, har seet den nye Verdens Morgenrøde, har ikke blot seet Livet, men ogsaa

Døden i en ny Skikkelse, har seet et nyt Lys at skinne ind i alle Grave! Han, der lod de Døde begrave den Døde, han er ogsaa med Livets Fyrste kommen paa Veien til Nain, hvor Enkens Søn blev udbaaren, og han har seet sin Herre og Mester at standse Liigtoget og at sige til den bedrøvede Moder: Græd ikke! har seet, at Sønnen blev givet tilbage til den sorgende Moder. Og han er ogsaa med Herren kommen til Lazari Grav, har seet Frelseren at fælde Taarer ved Graven, har seet, at Broderen blev givet tilbage til de sorgende Søstre! Og da har han vel ogsaa oplevet det Forfærdelige, at Herren selv døde og blev begravet. Men han er ogsaa bleven Opstandelsens Vidne, har oplevet Gjensynets Dage med den opstandne Frelser, har oplevet Aandens Udgydelse paa Pintsefesten, og har seet en ny Mennekehed at fremstaae trindt omkring sig. Og han, der forlod Alt for at følge Herren, han har fundet et nyt Hjem i Samfundet af de nye Menneker, der alle vare staaede efter Herrens elskelige Billede, og om hvilke der er sagt, at de vare eet Hjerter og een Sjæl og havde alle Ting tilfælles*), har fundet et nyt Hjem hos dem, om hvilke han kunde sige: disse er min Fader og min Moder, disse ere min Søster og min Broder! Og nu, Chr. Tilh., ville vi da endnu sige, at det var for haardt af Herren, at han sagde til ham: Følg mig, og lad de Døde begraves deres Døde!

*) Ap. 16. 4, 32.

Følg mig, og lad de Døde begrave deres Døde! Dette Ord, skulde det ikke ogsaa have en almindelig Anvendelse, der passer paa alle Tider? Tider og Forhold have forandret sig, men de Døde, som Herren nævner, de aandelig Døde, de findes dog endnu triindtomkring os! Thi hvor Mange er der dog ikke, der allerede i levende Live ere begravede, begravede i denne Verdens Udspreddelser eller i de jordiske Syssler og mangehaande menneskelige Anliggender, saa de ikke sandse det Rige, der rører sig triindtomkring dem, det Rige, der vil bringe en ny Aand ind i Menneffenes Liv. Og hvor Mange ere der ikke, hvis hele Liv kun er en fortsat Gjentagelse af den Feil, som vi saae hos Unglingen, den Feil, at han først vilde besørge sine egne menneskelige Anliggender, forinden han vilde efterfølge Herren og indgaae i Guds Rige. Naar saadanne mindes om, at det dog bør dem at begynde paa de Ting, som høre til Guds Rige, at det bør dem at erhverve sig en fast Overbeviisning om de Ting, der høre til et evigt Liv, bør dem at afgjøre med sig selv, hvilken Gud de ville tjene: da kunne de aldrig komme til at begynde paa disse Ting, fordi der altid er en eller anden menneskelig Pligt, som først skal opfyldes! Og det gaaer som Herren siger i Vignelsen, at først skulle de see til deres Ager eller deres Kjobmandskab, eller de have taget sig en Hustru, eller de skulle først til et Gjaestebud eller til en Viigbegængelse, og først naar dette er besørget, først da ville de tage sig Tid til at overveie det Spørgsmaal: hvad er Sandhed? eller: hvad skal jeg

gjøre for at arve det evige Liv? Og saaledes gaaer det dem deres hele Liv igennem, at der altid er et eller andet menneskeligt Anliggende, der først skal besørjes, saa de aldrig faae Tid til at begynde paa de guddommelige Ting. Og saaledes gaaer det dem indtil Døden kommer, Døden, der ikke spørger, om de have Tid! Og see vi nu tilbage paa Saadannes Liv, maae vi da ikke sige, at de kun have levet for det, som skal begraves, kun have levet for Det, hvorom allerede hiin gamle Prædiker sagde: Det er idel Forsængelighed Altsammen, idel Forsængelighed! O, lader os dog uden Opsættelse forlade dette Forgængelighedens, dette Begravelsens Liv, som Mange leve trindtomkring os, og lader os følge Herren, at vi hos ham kunne lære, ikke at leve for Det, som skal døe. men for Det, som skal opstaae fra de Døde! Der ere mange aandelige Døde trindtomkring os, sagde jeg, og som Døde begrave disse deres Døde. Thi om de end have en vis Tro paa et tilkommende Liv og hvad de kalde Sjælens Uldødelighed, saa ere disse Forestillinger dog kun livløse og døde, og de tages kun frem ved Liigbegængelser, men ere uden al Sammenhæng og Forbindelse med det virkelige Liv. Ja derfor, chr. Tilh., ere der saa mange aandelig Døde iblandt os, fordi de mangle det levende Baand, der knytter det nærværende Liv til det tilkommende! Men det levende Baand, der knytter det nærværende Liv til det tilkommende, hvad er der andet, end vor Herre Jesus Kristus selv, som midt i den nærværende Verden er aabenbaret som Opstandelsen og Livet! Det

levende Baand, der knytter den nærværende Verden til den tilkommende, hvad er det andet, end Christi Rige, dette Rige, der allerede fylder og gennemstrømmer den nærværende Verden med den tilkommende Verdens Kræfter. Og om Du end boede paa Menneskelivets Heider, hvorfra Du kunde overskue denne Verdens Riger og al deres Herlighed; og om Du end levede og virkede for store og omfattende Formaal i den nærværende Verden: saalænge som Du mangler det levende Baand, der knytter det nærværende Liv til det tilkommende, saalænge lever Du kun for Det som skal begraves, skal nedstige til Styggernes Rige. Thi selv om et Menneske kan vinde et u dødeligt Navn, vi vide dog, at den jordiske Udødelighedskrands, det er kun den, der lægges paa et Menneskes Kiste, naar han bisættes i Historiens, i Grindringens store Gravcapel. Men han, som sagde til Unglingen: Følg mig, og lad de Døde begrave deres Døde, han har den levende Udødelighedskrands, der ikke blot lægges paa et Menneskes Kiste, men hvormed de Hellige opstaae fra de Døde i hiint Rige! Og naar han siger til os: Følg mig! da vil han visse lig ikke kalde os bort fra det nærværende Livs Anliggender, men han vil lære os, levende at knytte den nærværende Verden til den tilkommende, vil selv være det levende Foreningspunkt mellem Himlen og Jorden, saa vi i hans Følge kunne udføre selv den ringeste, selv den ubetydeligste Gjerning i Uforfrænkelsigheds Land, fordi vi ved ham ere gjensødte til et uforfrænkeligt Haab formedelst hans Opstandelse fra de Døde!

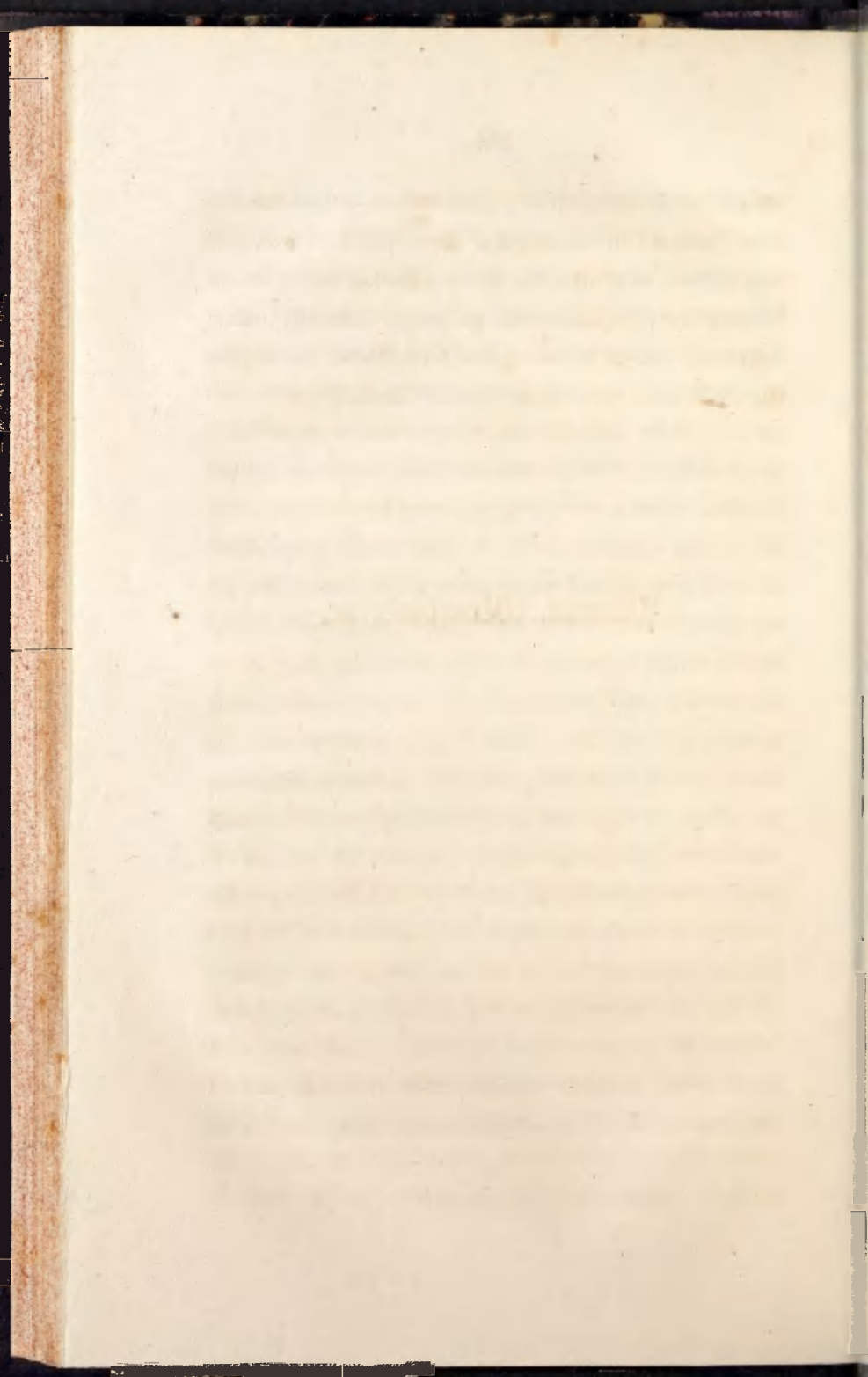
Følg mig, og lad de Døde begrave de Døde! Dette Ord har tilvisse en særegen Anvendelse i disse Tider, har en særegen Anvendelse, naar vi betænke, hvorledes det staaer sig med Opstandelsens Haab hos dem, der nuomstunder ville opreise Tempel for enhver Art af menneskelig Storhed og Navnkundighed, ville opreise Tempel for Menneskeaanden, men som mene at kunne undvære Guds Aand, fordi Menneskeaanden er guddommelig nok i sig selv. Hører Du disse tale om Menneskeslægten, da anprise de den som en guddommelig og udødelig Slægt, og de kunne ikke blive færdige med at overføre alle guddommelige Egenskaber og Navne derpaa; men følger Du dem ud iblandt Gravene, spørger Du om det enkelte Menneskes Skjæbne, da erfarer Du, at det enkelte Menneske kun har en forsvindende Tilværelse i det store Hele. Da erfarer Du, at det er med Menneskeslægten som med et Træ, der stedse paany skyder Blade, men de enkelte Blade, der smykke Træet i dette Foraar, de affalde i Høsten og komme aldrig mere igjen; og de enkelte Mennesker, vi, der nu leve og virke, nyde og lide, ogsaa vi skulle dele Skjæbne med Skovens Blade i Høst. Men sandelig, dersom dette er saaledes, da forvandler jo den hele Menneskeslægt sig til et Rige af Døde, der begrave deres Døde; thi da seer jeg kun en stor Ligtbegængelse, der strækker sig igjennem hele Menneskehistorien, gaaer fra Slægt til Slægt gjennem alle Tider, og der er intet Haabets Lys, der lyser for dem paa Veien! Døde ere de tilvisse, der saaledes begrave deres Døde; thi

de, som ikke have noget Opstandelses Haab, de, som ikke troe paa et tilkommende Liv, de ere ogsaa døde for det nærværende Liv, for de helligste Blæder, de helligste Sorger, der røre sig i et Menneskes Bryst, medens han færdes her ned. Døde ere de tilviøse, thi for at jeg blot skal nævne dette Gne, hvorledes vil Du levende kunne elske et Menneske, dersom Gjenstanden for din Kjarlighed, og stod den end smykket i Ungdommens og Skjønhedens Herlighed, dog maa staae for Dig som en forgængelig, en forsvindende Skikkelse, en Skikkelse indviet til en evig Begravelse! Hvorledes vil Du levende kunne elske et Menneske, dersom Du igjennem Forgængeligheden ikke seer en evig Skikkelse, der bærer Opstandelsens og Forklarelsens Spire i sig! O! lader os dog vende os bort fra denne forfærdelige Liigbegængelse af Døde, der begrave deres Døde, lader os oplade Diet for den opstandne Frelser, der staaer iblandt Menneskeslægtens Grave, sigende: Gud er ikke de Dødes, men de Levendes Gud! Kalder dem ikke døde, siger han, thi de leve Alle, baade Retfærdige og Uretfærdige, leve Alle i det Rige, der vel er tilfløret for Eders sandselige Die, men hvis Tilværelse dog er lige saa vis som Samvittigheden i Eders Bryst. Ja, kristelige Benner, i hans Følge ville vi gaae iblandt Gravene, hvor han endnu siger til det bedrøvede Hjerte: Grød ikke! hvor han endnu trøster det elskende Hjerte, der i sit store Savn kun opsender det Suk til Himlen: Giv mig min Døde tilbage! I hans Følge ville vi gaae blandt Menneskeslægtens Grave, ville annamme det

Trostens Ord, at han vil give os vore Døde tilbage! Vore Døde! Ja hvilke ere vel disse uden de, med hvilke vi virkelig have levet, til hvilke vi have været knyttede med et evigt Baand, de være sig Fader eller Moder, Ægtesælle eller Ven! Vore Døde! hvilke ere vel disse uden de i den ganske Menneskeslægt, i alle Folk, i alle Tider, til hvilke vi ere knyttede med et evigt Baand, de Ædleste og Bedste, der efter den Kundskab og Gvne, der var dem givne, have tragtet efter den sande, den levende Udødelighedsfrands! Vore Døde, vore store Døde! Hvilke ere vel disse, uden de, til hvilke vi ere knyttede med Aandens helligste Baand, de, der i denne Verden have forladt Alt for at følge Herren, Profeter og Apostle, Christi Kirkes herlige Bidner! Kalder dem ikke Døde, siger Herren, thi jeg lever og derfor leve de Alle, leve, ikke blot i Eders veemodige Grindring, men leve i det Rige, der vel er tilfløret for Eders sandfælige Blik, men hvis Tilværelse dog er lige saa vis som den Hellig Aands, som min Aands Nærværelse i Eders Bryst! Og, chr. Venner, naar vi saaledes i Herrens Følge gaae iblandt Gravene, da skulle vi ogsaa erfare, at det Herrens Ord: Jeg lever, ogsaa I skulle leve*), at det har ikke blot Forjættelse for det tilkommende Liv, men ogsaa for det nærværende, da skulle vi mere og mere befinde, at Apostelen Johannes taledes Sandhed da han sagde: Mine Brødre, vi vide at vi ere over-

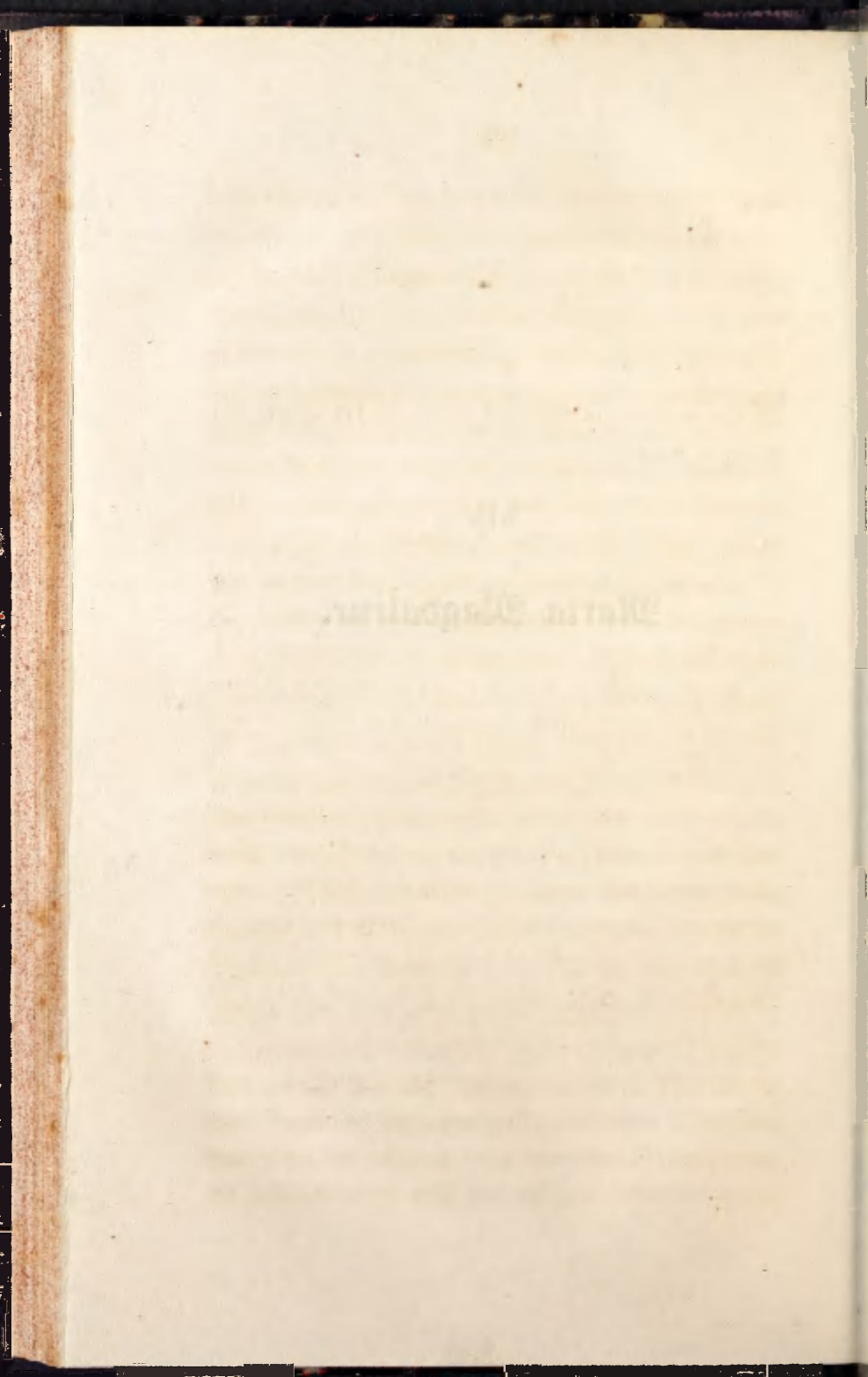
*) Joh. 14, 19.

gangne fra Døden til Livet; skulle befinde, at den himmelsfarne Frelser, at Piitjesestens Aand skaber et Foraar i vore Hjerter, et Foraar, der ikke er underlagt den Fortrængeligheds Lov, hvorunder hele den øvrige Skabning sukker! Derfor — lad de Døde begrave deres Døde! De Levende ville vedblive at følge Livets Fyrste! Amen.



XII.

Maria Magdalene.



Maade og Fred fra Gud vor Fader og den Herre Jesu Christo. Amen!

Text. Luc. 7, 36—50.

Men En af Phariseerne bad ham, at han vilde æde med ham; og han gik ind i Phariseerens Huus, og sad tilbords. Og see, der var en Kvinde i Staden, som var en Synderinde; der hun fornam, at han sad tilbords i Phariseerens Huus, hentede hun en Alabafterkrukke med Salve; og hun stod bagved hos hans Fødder, græd og begyndte at væde hans Fødder med Taarer og aftørrede dem med sit Hovedhaar, og kysjede hans Fødder og salvede dem med Salve. Men der Phariseeren, som havde budet ham, saae det, talede han ved sig selv og sagde: Derjom Denne var en Profet, vidste han jo, hvo og hvordan en Kvinde denne er, som rører ved ham; thi hun er en Synderinde. Og Jesus svarede og sagde til ham: Simon! jeg haver Noget at sige Dig. Men han sagde: Mester, stig frem! Jesus sagde: En Mand, som ublaante Benge, havde to Skyldnere; den Ene var fem Hundrede Penninge skyldig; men den Anden halvtredstindstyve. Men der de havde ikke at betale med, gav han dem begge det efter. Siig: hvilken af dem skal derfor elske ham meest? Men Simon svarede og sagde: Jeg holder for, Den, som han eftergav Meest. Men han sagde til ham: Du demte ret. Og han

vendte sig til Qvinden og sagde til Simon: Seer Du denne Qvinde? Jeg kom ind i dit Huis, Du haver ikke givet mig Vand til mine Fødder; men Denne vadede mine Fødder med Graad og tørrede dem af med sit Hovedhaar. Du gav mig intet Kys; Denne aflod ikke fra hun kom ind at kysse mine Fødder. Du salvede ikke mit Hoved med Olie; men hun salvede mine Fødder med Salve. Derfor, siger jeg dig, ere hendes mange Synder hende forladte, thi hun elskede meget; men hvem Lidet forlades, elsker lidet. Men han sagde til hende: dine Synder ere forladte. Da begyndte de, som sadde tilbords med ham, at sigge ved sig selv: hvo er Denne, som endog forlader Synder? Men han sagde til Qvinden: Din Tro har frelst dig, gat bort med Fred!

Seer Du denne Qvinde? sagde Herren til Pharisæeren. Hendes mange Synder ere hende forladte, thi hun haver elsket Meget! Det synes, chr. Tilh. at fremgaae af vor foreløste Fortælling, at Herren allerede tilforn har kjendt denne Qvinde, og efter den kirkelige Overlevering var det Maria Magdalene, for hvem Herren var bleven en Frelser fra Synd og Fordærvelse. Hun havde hidtil kun elsket Sig Selv og denne Verden, og vi vide jo, at hun letfindigt levede et Liv i Forkrænkelses Tjeneste, levede i Overdaadighed og Dppighed, hørte til deres Tal, der sigge: Lader os nyde den nærværende Verden, thi denne er vor Deel og Lod; lader os bære Krandsen af unge Roser, førend de visne; lader os salve vort Haar med kostelige Salver og lad den flygtige Glæde være vort

Løsen! Da foregik der pludselig en stor Forandring i hendes Liv. Hvad en af Oldtidens vise *) har sagt om Dyden, at dersom den kunde vise sin Skjønhed for de Dodeliges Blikke, da vilde de gribes af en uforgængelig Kjærlighed dertil: dette blev opfyldt paa hende, da Christi hellige Aabenbarelse viste sig for hende. Da skiltes Lyset fra Mørket i hendes Sjæl, og hendes sande, hendes egentlige Selv blev opvakt til den Bedrøvelse, som er efter Gud, og hun lod sig frelse fra det Liv, hvis Ende er Fortabelse. Endnu gaaffe hentagen af Aandens mægtige Bevægelser, af den store Oprækkelse, der var foregaaet i hendes Sjæl, tilfidesætter hun de sædvanlige Hensyn og opsøger Frelseren i Phariseærens Huus, overlader sig til sin Angers, til sin Syndsbejdelses smertelige, men dog saa befriende Følelse, overlader sig til sin Taknemmeligheds rørende Følelser, væder Frelserens Fodder med sine Taarer og astørrer dem med sit Hovedhaar, senderbryder sin Alabasterkrukke og udgyder den duftende Salve over ham! Seer Du denne Kvinde? Saaledes siger Herren endnu til sin forsamlede Menighed. Thi i denne Kvinde vil Guds Ord fremstille os Billedet af den Kjærlighed til Frelseren, der er ham velbehagelig, den Kjærlighed, der er bedre end Phariseernes Kjærlighed, bedre end deres Kjærlighed, der mene sig selv at være retfærdige. Thi visselig, hun priste ikke sin Kjærlighed til Herren som en Fortjeneste, for hvilken hun

*) Plate.

frævede en Løn. Hendes Kjærlighed var den Dmngtbedendes, af! var den Ulykkelige's Kjærlighed, der sølte, at hun trængte til saa megen Tilgivelse! Hendes Kjærlighed var den Taknemmeliges Kjærlighed, der priste Guds Naade imod Syndere! Vel vide vi, at hendes Forhold til Herren var et særegt, som jo ogsaa hendes Synd var en særegen, som hendes hele Levnetsløb var et særegt; men see vi hende, som hun staaer for Herren, da maae vi dog i hende kunne erkjende noget Almeenmenneskeligt, maae kunne erkjende Grundtrækkene af det menneskelige Hjerte, der vender sig til Frelseren. Og det er jo klart nok, at Herrens Ord om hende tillige have en almindelig Anvendelse, udtrykke Noget, som vi Alle behøve at lægge paa Hjerte. Derfor ville vi dvæle ved Betragtningen af hende, hvem Meget blev tilgivet, fordi hun elskede Meget!

Skulle vi maaskee mene, at denne Dvinde, denne Maria Magdalene, kun har søgt Tilgivelse, fordi hun i Verden var bleven en Synderinde fremfor Andre? Skulle vi mene, at hun kun har angret, at hun var bleven forfastelig i Verdens Dine, kun har angret, at hun havde udsat sig for Menneskenes og især for Pharisaernes strenge Domme? Visjelig ikke! Lader os blive ved Herrens Ord: Hendes mange Synder ere hende forladte, thi hun haver elsket meget. Hvad der opvakte Angeren i hendes Sjæl, det var Synet af Christi Herlighed, den Herlighed, som Verden, som Pharisaerne og de Skrifstloge ikke kunde see. Hvad der opvakte hendes Smerter, det var Kjærligheden

til det himmelske Gode, der oprandt for hende i Christo, det himmelske Gode, for hvilket Verden ikke havde Die. Og da denne Kjærlighed antændtes i hendes Sjæl, at! da følte hun sin egen Uværdighed, følte at hendes Synder satte Skilsmisse mellem hende og den Hellige. Men som hun elskede Meget, saa troede hun ogsaa Meget, og i Troen, i Troens heltmodige Beslutning vendte hun sig fra Verden til Verdens Frelser, for at finde megen Tilgivelse og ved ham at leve et nyt Liv! Og heri, chr. Tilh., gjenkjende vi Grundtrækkene af det menneskelige Hjerte, der i Aand og Sandhed vender sig til Frelseren. Thi saaledes gaar det med Alle, der blive opvakte til Guds Rige, alle dem, hvis Dine i Sandhed blive opladte for Christi Herlighed, som Verden ikke har Die for. De gribes af en uforgængelig Kjærlighed dertil. Men idet de nu betragte Sig Selv i Speilet af Christi Fuldkommenhed, da føle de, at de trænge til saa megen Tilgivelse. Og de kunne nu ikke mere berolige sig med, at de dog maaffee ere bedre end mange Andre, kunne ikke berolige sig med Forskiellen mellem „Syndere fremfor Andre“ og Syndere som de ere fleest. Thi de føle, at naar vi ikke ere blevne Syndere fremfor Andre, naar vort Hjertes Fordærvelse ikke paa en særegen Maade har aabenbaret sig i udbortes Handlinger, da skyldes dette saa ofte mere Omstændighedernes Gunst end vor egen Dyd, da er dette saa ofte mere vor Lykke, end vor Fortjeneste. Og de kunne ikke mere berolige sig med Forskiellen mellem store og fmaae Synder; thi hvad gavner denne

Forskjel, naar dog alle Synder komme fra den samme Fordervelsens Kilde; hvad gærner denne Forskjel, naar den ikke gjælder for den Hellige, ikke gjælder for ham, i hvem der aldeles ikke er funden Synd! Og de kunne heller ikke berolige sig med, at der ere saa Mange, der ikke regne det saa noie med Synden, saa Mange, der ikke tragte efter at deelagttiggjøres i Christi Fuldkommenhed, og som derfor sige til os: Opgiver dog Ederes Kjarlighed til et Hellighedens og Salighedens Liv, der er saa forskjelligt fra det sædvanlige! Opgiver dog at tragte efter de høie Ting og holder Eder med os til det Lave! See, vi stille ikke saa høie Fordringer til det menneskelige Liv, og dog ere vi retfærdige og hædrede i Verden, og hvo tør sige til os, at vi behøve Tilgivelse? Men et Hjerte, der eengang er grebet af Kjarligheden til Christum, kan dog tilvisse ikke opgive sin Kjarlighed, fordi der ere saa Mange, der ikke have Die for den himmelske Skjønhed i Christi Aabenbaring. Og et Hjerte, der føler sit dybe Savn, kan dog visseelig ikke opgive denne Følelse, fordi der ere saa Mange, der ikke føle dette Savn! Og naar et saadant Hjerte elsker Meget, da vil det ogsaa gjøre hvad Dvinden gjorde, vil i Troen opsøge Frelseren og sige til ham: Herre, Du veed at jeg elsker Dig, begjærer at deelagttiggjøres i dit fuldkomne, dit hellige og salige Liv! Ak! men jeg trænger til saa megen Tilgivelse, trænger til saa megen Naade! Ja, Den der elsker Meget, vil i Aanden eftergjøre Alt, hvad denne Dvinde gjorde, der huu kom ind i Huset som en Ydmygtbedende,

vædede Frelserens Fødder med sine Taarer og aftenredede dem med sit Hovedhaar, sønderbrød sin Alabasterkrukke og udgjød den duftende Salve over ham. Og derfor sige vi at skjøndt denne Kvinde var en Synderinde fremfor Andre, dog er hun, hvem Meget blev tilgivet, fordi hun elskede Meget, dog er hun et Forbillede for det Sind, som skal være i os Alle!

Seer Du denne Kvinde? sagde Herren til Pharisaeren. Jeg kom ind i dit Hus, Du har ikke givet mig Vand til mine Fødder, men Denne vædede mine Fødder med sin Graad; Du gav mig intet Kys; men Denne aflod ikke, fra hun kom ind, at kysse mine Fødder. Du salvede ikke mit Hoved med Olie, men hun salvede mine Fødder med Salve. Alt dette, hvad Herren siger, at Pharisaeren har undladt, var paa den Tid almindelige Udmærkelsesstegn, hvilkke man viste mod de Gæster, man vilde skjænke en fortrinlig Opmærksomhed. Men Pharisaeren har uden Tvivl meent, at selve Indbydelsen allerede var Gæde nok for den nye Profet, som han denne Dag vilde see i sit Hus. Efterdi Profeten fra Nazareth vakte saa megen Opsigt i Folket, vilde ogsaa han vel vise ham en vis Anerkjendelse, men Alt med et vist Forbehold. Og da han frygtede for at bortgive for Meget af sin egen Værdighed, undlod han hine høiere Gædsbeviisninger. Denne Pharisaer, hr. Tilh., er et Forbillede paa alle dem, der elske lidet og hvilkke derfor kun lidet tilgives, fordi de saa lidet føle, at de trænge til

megen Tilgivelse. Og hvor Mange ere der dog ikke, der ligne denne Phariseer, der, om jeg saa maa udtrykke mig, vel ville indrømme Herren en Plads ved Livets store Gjæstebud, men Alt under meget Forbehold og mangehaande Indskrænkninger, som stedse frygte for at stille ham for høit, stedse ere i Tvivl, om de ogsaa tør indrømme ham den første Plads. De ville vel vise ham en Anerkjendelse, fordi han har vaakt saa megen Opsigt i Verdenshistorien, fordi han er bleven saa uundværlig for Folket, der pleier at hænge ved ham, er bleven saa uundværlig for de Fattige, der uden ham vilde mangle Livets Trøst; men at han ogsaa skulde være uundværlig for dem selv, at de selv for deres egen Person skulde trænge til ham som til deres Frelser og Saliggjører, dette erkjende de ikke. Lidet eller Intet elske disse og Lidet eller Intet tilgives dem, fordi de ikke have Sind til at modtage Tilgivelsen! Og som de elske lidet, saaledes troe de ogsaa lidet. Allerede om Phariseeren gjælder det, at som han elskede lidet, saaledes troede han ogsaa lidet. Thi vi vide jo, at Phariseeren sagde til sig selv: Dersom denne var en Profet, da vidste han ogsaa, at denne var en Synderinde. Han begynder allerede at betragte Herren med mistroiske Blikke, begynder allerede at tvivle, om Herren virkelig er Den, han siger sig at være. Og de øvrige Gjæster, der vare tilstede, om disse gjælder det ogsaa, at de kun troede lidet. Thi vi finde jo, at de tvivlende sagde til sig selv: Hvo

er Denne, at han ogsaa vil tilgive Synder! Og disse Gjæster, Chr. Tilh., vi finde dem endnu allevegne ved Livets store Gæstebud, disse Gjæster, der ikke selv føle nogen Trang til Syndstilgivelse og som derfor kun ville betvivle og bedømme Alt, hvad Herren gjør. Lidet eller Intet troe de og Lidet eller Intet tilgives dem, fordi de ikke have Sind til at modtage Tilgivelsen. Og heller ikke fattes det paa saadanne Gjæster, der, da de selv kun elske Lidet, tage Forargelse af den megen Kjærlighed, som Andre, efter deres Mening, kun bortødsle paa Herren, saadanne, der have deres Forbillede i dem, om hvilke vi paa et andet Sted læse, at de sagde: Hvad er dette for en Udselthed af denne Dvinde, og hvortil bliver al denne kostbare Salve spildt? den kunde jo meget bedre sælges og Pengene uddeles til de Fattige! Og de overfusede hende, siges der D! at deres Dine dog maatte oplades for denne grædende Dvinde, at de af hende maatte lære, hvad det vil sige, at have fundet en Frelser fra Samvittighedens Nød, en Frelser fra Fortabelse! D! at deres Dine dog maatte oplades for denne Dvinde, der vel trængte til megen Tilgivelse, men som dog vilde vise sin Kjærlighed til Herren ved at give ham det Kostbareste hun eiede, at de af hende maatte lære, at Jølelser ikke ere spildte, der skjænktes Herren, maatte lære, at Dmtyghedens, at Kjærlighedens kostbare Salve ikke er bortødslet, naar den udøses over Herren! Og, lad mig endnu minde om Get, som ret egner

sig for Menighedens Forsamling! Vi kjende Alle et
 Gjæstebud, hvor Herren er tilstede, vel ikke som Den, der
 er indbudet, men som Den, der indbyder os Alle, vi kjende
 Alle hans hellige Nadvere, hvor han selv rækker os Brødet
 og Kalken, sigende: Dette hengives for Eder til Syndernes
 Forladelse! Men betragte vi Gjæsterne med Aandens Dje,
 maae vi da ikke sige, at vi kunne dele dem i saadanne,
 der elske Lidet og hvilke Lidet tilgives, og saadanne, der
 elske Meget og hvilke Meget tilgives! Thi Mange ere
 der dog, der kun gaae til Herrens Bord, fordi de ville vise
 en Anerkjendelse mod det Kirkesamfund, som de tilhøre,
 eller fordi det er en ærværdig Skik, eller, som de sige, for
 Exemptets Skyld, men ikke fordi de levende føle, at de selv
 trænge til megen Tilgivelse. O! hvor ønskede vi dog at
 kunne tilraabe disse med Herren: Seer Du denne Qvinde?
 thi sandelig, ville vi værdigt nærme os Herren ved dette
 Gjæstebud, da maae vi komme der i Følelsen af vor egen
 Uværdighed, da maae vi i Aanden, da maae vi i det
 Ushynlige eftergjøre Alt, hvad denne Qvinde gjorde aabens-
 bart og for Alles Dine, der hun kom ind i Huset som en
 Ydmygtbedende, vædede Herrens Fødder med sine Taarer
 og aftørrede dem med sit Hovedhaar, sønderbrød sin Ala-
 basterkrulle og udgjød sin Salve over ham!

Seer Du denne Qvinde? Saaledes siger Herren
 endnu til hele den forsamlede Menighed, vil lægge os Alle
 paa Hjerte, at Kjærlighed skjuler Synders Mangfoldighed!

Dg dette Ord, at Kjærlighed skjuler Synders Mangfoldighed, lader os tage det med os i alle Livets Forhold. Thi til hvilke af Livets Egne Du end vil vende Dig, Du vil allevegne finde en Syndernes Mangfoldighed, som kun Kjærligheden kan skjule. Thi nævn mig et Forhold imellem os Menneſker indbyrdes, hvor vi ikke trænge til megen Tilgivelse af hverandre; og nævn mig det Menneſke, der i Sandhed kan ſige til ſine Nærmeste: Jeg tænger ikke til Gders Tilgivelse! Dg hvad ſkal da her skjule Syndernes Mangfoldighed uden Kjærligheden? og hvad ſkal vinde os Menneſkers Tilgivelse uden dette, at de ville auſee vort inderſte Sind og kunne finde, at Kjærligheden dog er i Grunden af vor Sjæl! Dg nævn mig en menneſkelig Virkſomhed, hvori der ikke er en Syndernes Mangfoldighed, naar vi da ikke ville dømme vor Virkſomhed og vor Gjerning efter en udvortes Lov, men efter Aandens fuldkomne Lov! Den ſom kjender Pligtens ſtrenge Fordring, Den, ſom har følt Sandheden i Pſalmiſtens Ord: Jeg har ſeet Ende paa alle Ting, men din Lov, o Herre! ſtrækker ſig ſaare vidt*), han veed ogſaa, at al vor Gjerning kun er Styvkærk, hvor der er Meget, ſom trænger til Tilgivelse! Belvide vi, at der gives menneſkelige Gjerninger og menneſkelige Bærker, der iblandt Menneſkene nævnes ſom fuldkomne, og ville vi tale paa menneſkelig Viis, da kunne vi

*) Pf. 119, 96.

vel stundom istemme! Men hvo er der dog, og var han end den rigest Begavede iblandt Menneffens Børn, der turde fremstille sit Værk for den evige Viisdoms, for den evige Retfærdigheds, for den evige Sjenheds Die og turde sige: Viis mig en Feil ved dette Værk! Ak! hvor kunne vi tvivle, at naar det fuldkomneste menneffelige Værk bliver stillet i dette Lys, der da vil vise sig en Feilenes Mangfoldighed! Og hvad skal skjule Feilenes Mangfoldighed i din Gjærning, uden Kjærligheden, den troende Kjærlighed, i hvilken du elskede det Viisdommens, det Retfærdigheds, det Sjenhedens evige Forbillede, der foresvævede din Stræben, den Kjærlighed, hvormed du tragtede efter det Fuldkomne, om du dog kunde gribe det, den Trostab, hvormed du elskede det Kald, hvori du blev kaldet, det være sig stort eller lidet! Vi have talet paa menneffelig Viis, og kunde saaledes vedblive at gennemvandre Livets hele Mangfoldighed, og allevegne finde en Syndernes Mangfoldighed, som kun Kjærligheden kan skjule! Men naar nu Tanken fra det Mangfoldige vender tilbage til det Ene, vender tilbage til det ene Spørgsmaal om vort Hjertes Forhold til Dig, Du hellige Gud! for hvem al Synd er en Vederstyggelighed, og som kræver dit Billede af enhver menneffelig Sjæl: jeg vender atter tilbage til hende, der kom ind i Huset som en Ydmygtbedende og jeg beder min Gud, at han vil give mig Kjærlighedens hellige Aand, Aand til at elske min Frelser og min Saliggjører, at Meget

maa vorde mig tilgivet! Elffe min Frelser! Ak! hvo kan elffe ham værdigt? — Din Tro har frelst dig! tilføiede Herren som et Trøstens Ord til Dvinden; thi den Kjarlighed, for hvis Skyld hun blev annammet, det var ikke den Riges Kjarlighed, der kunde udøse en Aandens Fylde over Herren eller skabe noget Nyt til hans Forherligelse; thi hvo er saa riig, at han kunde give Herren Noget, og hvo har Noget, som han ikke har annammet? Denne Dvinde havde Intet at bringe uden et Hjerte, hvis eneste Fuldkommenhed det var at trænge til Gud, at trænge til Frelseren; Intet uden Troen paa Herrens Kjarlighed, som vil skjule vore Synders Mangfoldighed. Din Tro har frelst dig, sagde Herren! Thi sandelig, det Bedste i vor Kjarlighed til Herren, det er ikke vor ufuldkomne Kjarlighedsøgjerning, ikke vor ufuldkomne Stræben, men Troen paa Herrens Kjarligheds Rigdom, der vil skjule Fattigdommen i vor Kjarlighed! Saa lad da det Ord, at Kjarlighed skjuler Synders Mangfoldighed, være os indprentet, ikke blot efter dets menneskelige, men ogsaa efter dets guddommelige Betydning! Og, chr. Tilh., naar vi ere ankomne der, hvor vi Alle omfædder skulle ankomme; naar vi ere ankomne ved Livets Grændse, naar dette Levnetsløb er tilbagelagt med sit Arbeide, sin Stræben, med sine Glæder og sine Bekymringer, med sin Lidelse og med sin Lyst; naar nu alle de verbøslige Røster forstumme og Ingen taler uden den evige Dommer alene: sandelig,

jeg veed Intet, hvorom vi hellere skulde bede for hverandre, end at da det Ord ogsaa maa blive sagt om os, det Ord som Herren sagde om hende, om hvem vi nu have talet: Hendes mange Synder ere hende forladte, thi hun har elsket Meget; det Ord, som Herren sagde til hende: Gaf bort i Fred! din Tro har frelst dig! Amen.

XIII.

Tilbedelsen i Mand og Sandhed.

The first part of the book is devoted to a general
 introduction of the subject, and to a description of the
 various methods which have been employed for the
 purpose of determining the true nature of the
 phenomena which are observed. The second part
 is devoted to a detailed description of the
 various experiments which have been performed,
 and to a discussion of the results which have
 been obtained. The third part is devoted to a
 discussion of the various theories which have
 been proposed to explain the phenomena which
 are observed. The fourth part is devoted to a
 discussion of the various applications of the
 principles which have been discussed in the
 preceding parts of the book.

Vor Herres Jesu Christi Naade, Guds Kjærlighed og den Hellig Aands Samfund være med os Alle! Amen.

Text. Joh. 4, 19—27.

Dvinden siger til ham: Herre! jeg seer Du er en Profet! Vore Fædre have tilbedet paa dette Bjerg; og I sige, at i Jerusalem er Stedet, hvor man bør tilbede. Jesus siger til hende: Dvinde! tro mig, den Time kommer, da I hverken i Jerusalem, ei heller paa dette Bjerg, skulle tilbede Faderen. I tilbede Det, som I ikke kjende; vi tilbede Det, som vi kjende; thi Saliggjærelsen kommer fra Jøderne. Men den Time kommer og er nu, da de sande Tilbedere skulle tilbede i Aand og Sandhed; thi og Faderen søger Saadanne, som ham saaledes tilbede. Gud er Aand; og de, som ham tilbede, bør det at tilbede i Aand og Sandhed. Dvinden siger til ham: jeg veed, at Messias kommer (hvilket betyder Kristus); naar han kommer, skal han kundgjøre os alle Ting. Jesus siger til hende: ham er jeg, som taler med dig!

Vi kjende alle det skønne Evangelium om den samaritanske Dvinde, hvorledes hun en Dag kom for at hente Vand udenfor Staden og sandt Herren siddende ved

Brønden som en Vandringsmand, der træt af Reisen hvilede sig. Hun saae intet i ham uden en jødisk Mand, der begjærede en Drif Vand af hende, og nu begyndte den mærkværdige Samtale mellem hende og den Ubekjendte, der til Slutningen aabenbarede sig for hende som Verdens Frelser. Fra det Ringeste og Ubetydeligste, fra en Drif Vand begyndte Samtalen, men som det altid var med Herren, fra det Timelige ledede han Talen hen paa det Evige, og der blev nu en Samtale om det evige Livs Vand, en Samtale om Gudsdyrkelsen, om Samaritanernes Gudsdyrkelse paa Bjerget Garizim og Jødernes Gudsdyrkelse i Jerusalem. Da var det at Herren talede de Ord, som vi have forelæst i vor Text: Tro mig Qvinde, den Time kommer, da I hverken paa dette Bjerg eller i Jerusalem skulle tilbede Faderen; thi Gud er Aand og de, som tilbede, skulle tilbede i Aand og Sandhed. Et dybt Ord var det tilvise, som Herren her udtalede til en ringe Qvinde, og hvo formaaer fuldelig at randsage dette Ords Dybheder! Aarhundreder ere henrundne, Templerne paa Garizim og i Jerusalem ere forlængesiden sunkne, trindtomkring paa Jorden ere Christi Templer opreiste, men Herrens Ord til den samaritanke Qvinde er endnu langt fra at være fattet i alle dets Dybheder. Endnu stride de Bise i Christenheden om det ene Ord: Gud er Aand, stride om den aandelige Opfattelse af det høieste Væsen; og endnu den Dag i Dag maa der siges: den Tid kommer først, da de Bise skulle forstaae Herrens Ord til den

samaritanske Qvinde. Endnu stride de Troende om det Ord, at de, som tilbede, skulle tilbede i Aand og Sandhed; stride, om de Christne skulle tilbede i Rom eller i Wittenberg eller paa andre Steder; og endnu maa der siges: Den Tid kommer, da de Christne skulle tilbede i Aand og Sandhed, kommer som en fjern Fremtid i Guds Riges Fuldbendelse, naar der bliver een Hjord og een Hyrde! Men skjøndt nu dette er saaledes, skjøndt dette Ord indflutter Fylden af alle Profetier om Guds Riges Tilkommeelse, dog er det visjelig ogsaa et Ord for den nærværende Tid og den nærværende Time; dog maae vi Alle i et vist Maal kunne forstaae det, dog maa Enhver, maa selv den eenfoldigste Christen kunne tilegne det og tage det til Hjerte, maa kunne si til sig selv; den Tid og den Time er allerede kommen, ja den Tid og Time er nu, da jeg skal tilbede min Gud i Aand og Sandhed! Lader os derfor søge eenfoldigt at udlægge dette Ord som et Ord for os, et Ord for den nærværende Tid og den nærværende Time. Og for rettelig at udlægge det, da lader os vel agte paa Talens hele Sammenhang, lader os ogsaa agte paa de andre Ord, der bleve talede ved Brønden og som alle tjene til at oplyse det ene Ord om Tilbedelse i Aand og Sandhed.

J vide ikke, hvad J tilbede, sagde Herren til den samaritanske Qvinde! Lader os agte paa dette Ord, thi ville vi være Tilbedere i Aand og Sandhed, da bør det os først og fremmest at vide, hvad vi tilbede. J vide ikke,

hvad I tilbede, sagde Herren, men vi vide, hvad vi tilbede, thi Frelsen kommer fra Jøderne! Samaritanernes Gudsdyrkelse paa Bjerget Garizim var nemlig opkommen ved en Fraskillelse fra det rene Israël. I Forvirringens og Adspittelens Tider var denne Fraskillelse skeet, og Samaritanerne havde herved løsrevet sig fra Sammenhængen med den rene Aabenbaring i Israël. Medens Israëls Folk havde bevaret Overleveringens hellige Kjæde, havde en fremfskridende Række af guddommelige Aabenbaringer, af hellige Kjendsgjerninger og Profetier, der fortsatte sig fra Slægt til Slægt, og altid klarere pegede hen mod Christus: saa havde Samaritanerne kun beholdt enkelte løsrevne Brudstykker af den guddommelige Aabenbaring, og disse Brudstykker vare hos dem uklart sammenblandede med alffens Hedenskab. Derfor siger Herren til Qvinden: I vide ikke, hvad I tilbede, Eders Gudsdyrkelse mangler de rette historiske Grundvolde! Og skjøndt han ogsaa sagde, at Jødernes Tilbedelse i Jerusalem nu skulde ophøre, fordi han nu selv var kommen til at bygge det nye Tempel, Templet af de levende Stene, dog var Jerusalems Tempel med Overleveringens hellige Kjæde, med Davidspsalmen og Profeternes hellige Række ham langt Mere end Garizim, dette Garizim, hvor Mennesker selv havde gjort sig en Gudsdyrkelse uden guddommelig Indstiftelse og Indvielse. I vide ikke, hvad I tilbede, siger han, men vi fra Jerusalems Tempel, vi vide det, thi Frelsen kommer fra Jøderne. Og, chr. Tilly., naar vi i vore Dage ville tale om Tilbedelsen i

Aand og Sandhed, maae vi da ikke begynde med at til-
 raabe saare Mange af denne Tids Menneſker: I vide ikke,
 hvad I tilbede! Thi ogsaa i Christenheden er der i de
 ſidſte Tider, i Forvirringens og Gjæringens Tider, ſteet
 vel ikke en uadvortes, men dog en aandelig Fraſkillelſe; og
 Mange ere der iblandt os, hvilke vi vel ingeniunde ville
 fraſkjende al Fromhed og Gudsſrygt, men ſom dog midt i
 Christenheden ere ligesom den ſamaritanſke Qvinde, løſrevne
 fra den chriſtelige Gudsdyrkelfes Grundvolde, løſrevne fra
 Guds aabeubarede Ord, der er os overleveret ved Evan-
 gelifter og Apostler. Mange ere der iblandt os, der
 ligesom den ſamaritanſke Qvinde vel have en vis Fromhed
 og Gudsſrygt, men hvis Tilbedeſe dog kun hviler paa
 dunkle Griudringer om den chriſtelige Aabenbaring, hvilke
 de have hørt i deres Barndom, men hvori de have tabt
 Traaden og Sammenhængen; kun hviler paa enkelte løſ-
 revne Brudſtykker af den chriſtelige Overlevering, hvilke de
 have udvalgt ſig ſelv efter eget Tykke, eller ſom-tilfældigt
 ere ſomne dem for Dre; og diſſe Aabenbarings Brudſtykker,
 diſſe hellige Griudringer ere hos dem blandede med alſkens
 Foreſtillinger, hvilke de kun have øſt af Tidsalderens verds-
 lige Dannelſe, med Foreſtillinger om det Guddommelige,
 hvilke de ſelv have dannet ſig efter deres eget Hjertes
 dunkle Drift. Denne ubestemte Fromhed i vore Dage be-
 kjender vel en vis Tro paa Gud Fader, almægtige Him-
 lens og Jordens Skaber, en vis Tro paa et guddommeligt
 Forſyn, men Herrens Arm er ikke aabenbaret for den; thi

den veed ikke, at Frelsen kommer fra Jøderne, erkjender ikke Guds store Under med det Folk, hvilket han udvalgte fremfor alle Hedninger til at forberede den store Forsyns-gjerning i Christo. Den bekjender vel en vis Tro paa Christum, som Den, fra hvem der er udgaaet en herlig og velgjørende Aand til Menneſkeheden, men Christus selv, hans Liv og Historie, staaer for den i et uklart og tve-tydigt Lys, og Evangeliets hellige Kjendsgjerninger staae suarere for den som en Række af gamle Oldtidsfagn, end som virkelige Kjendsgjerninger. Den bekjender vel ogsaa en vis Tro paa en hellig Aand, men Pintssefestens Under og Apostelskaren med den nye Tunge, og den hellige apo- stoliske Skrift med den ufeilbare Wiisdom til Salighed, alt Dette hører for denne Fromhed kun til det Forbigangne og Forglemte; og den Hellig Aand flyder for denne Fromhed ubestemt sammen med hvad den kalder det Godes og det Sandes og det Skjønnes Aand, og som ogsaa kan findes udenfor Christus og Christi Samfund; og den veed saa- ledes ikke at gjøre Forskjel paa Natur og Naade. Denne ubestemte Fromhed, som vi finde hos saa Mange i vore Dage, denne Fromhed, der har tabt Sammenhængen med Guds Aabenbaring, men i hvilken vi dog ofte kunne er- kjende en dunkel Sagen efter den tabte Sandhed, ofte kunne erkjende dybere Længsler og høiere Aelser, kunne erkjende mange elskelige Træk af den menneskelige Natur, som jo Herren selv ofte priste Samaritanerne, fordi han hos disse fandt Menneſkefærlighedens og Barmhertighedens

Jølelser, fandt en vis Aandsfrihed, der ofte gjorde disse mere skikkede til at annamme Frelsen end saadanne Jøder, der vare forstenede i Bogstavens Tieneste; denne Fromhed, der vel tilbeder, men ikke veed, hvad den tilbeder, er aandelig talt, selve den samaritaniske Qvinde midt i Christenheden, er den samaritaniske Qvinde midt iblandt os! Og derfor gjentager vort Evangelium sig endnu. Thi endnu møder Herren hende i aandelig Nærværelse, indlader sig i Samtale med hende, sigende: I vide ikke, hvad I tilbede! Endnu søger han at aabenbare sig for hende, sigende: Jeg er det, som taler med dig, jeg er Messias, din Frelser og din Saliggjører! Jeg er det, hvem du dunkelt søgte i dine bedste Diebliske, naar du søgte et uforklarligt Savn, som Intet i Verden kunde udfylde; jeg er det, hvem din Sjæl meente, naar du anede Livet i Gud, anede, at der dog vel maatte være et dybere Samfund mellem Gud og Mennecke, end du i Almindelighed pleier at forestille dig, anede, at Tanken om et Gudsmennecke dog vel var Mere end en Digtning, Mere end en Barndomsdrøm; og Du var i saadanne Diebliske nærved at tilstaae dig selv, at denne Tro, denne bortkastede, halvforglemte Tro, at den alene kunde give dig Hvile for Sjælen! Jeg er det, som taler med dig, og hvo som drikker af det Vand, jeg giver ham, i ham skal det blive en Kilde, der opvælder til et evigt Liv! Men saalænge som Du øser af disse Brønde, af hvilke Du endnu bestandigt øser, øser snart af en menneskelig Wiisdoms eller en men-

ueffelig Sædelæres Brønd, snart af dine egne Følelsers og gode Forsætters Brønd, saalænge vil Du atter tørste og ikke finde Livet! Men dersom Du kjendte den himmelske Gave, og hvo det er, som taler med dig, da vilde du bede mig at give dig Livets Vand!

Herre, sagde den samaritanske Qvinde, giv mig af dette Vand! Da svarede Herren: Hent din Mand! Qvinden svarer: Jeg har ingen Mand! Da siger Herren! Du svarede ret, da Du sagde: Jeg har ingen Mand, thi du har havt fem Mænd og den, Du nu har, er ikke din Mand! Lader os vel agte paa disse Ord, der bleve verledede ved Brønden, thi de staae i nær Forbindelse med Tilbedelsen i Mand og Sandhed. Herren aabenbarede sig her for hende som Medvidder om hendes Livs Forhold, som Medvidder om hendes Livs Hemmeligheder; og det maatte vel være for hende, som om den usynlige Medvidder, vi alle fornemme i Samvittigheden, som om denne nu traadte hende synlig imøde. Vi ville nu ikke spindsfyndigt gruble over, hvorledes det var muligt for Herren at være vidende om alt Dette af Qvindens Liv. Vi ville holde os til, hvad en af hans Apostle siger, at han kjendte Alle, og vidste hvad der boede i Mennesket*). Men hvad der her er Hovedsagen, det er, at han sagde hende Det af hendes Liv, hvorover hun selv ønskede at kaste et Slør, at han sagde hende den syndige Hemmelighed i hendes Liv. Skulde

*) Joh. 3, 25.

den samaritanſke Qvinde annamme Livets Band af Herren, da maatte hun først føres ind i Samvittighedens Dybheder, da maatte hun først opvækkes til en bestemtere, en alvorligere Erkjendelse af Synden. Og ſkal den ſamaritanſke Qvinde i vore Dage, ſkal vore Dages ubestemte Fromhed annamme Livets Band af Herren, da maa den ogsaa først af Herren lade ſig indføre i Syndserkjendelsens alvorlige Egne, da maa den lære at ſkrifte for Herren, maa lære at ſkrifte for ham, der endnu, naar han møder os i en ſtille Time, ſiger os alle vore Hemmeligheder, ſiger os dem ved ſit Ords, ved ſin Aands Virkninger, der afløre alt det Skulte i vort Liv og i vort Hjerte, og ſtille det frem for vort eget Blik. Og først med Syndsbekjendelsen begynder Tilbedelsen i Aand og Sandhed! Thi er det vel en Tilbedelse udaf Aandens Inderſte, naar et Menneſke kun bøier ſig for Guds Magt og Wiisdom, men ikke ydmyger ſig under hans Hellighed? Er det en Tilbedelse af Aandens Inderſte, naar et Menneſte kun begjærer Almagtens Gaver af Gud, men ikke Naadens Gaver? eller naar et Menneſte kun begjærer at ligne Gud i Wiisdom, men ikke begjærer at ligne ham i Retfærdighed? eller naar et Menneſte i verdslig Tryghed begjærer Kjærlighed af Gud, men ikke Tilgivelse og Varmhjertighed? Saadanne vide ikke hvad de tilbede, fordi de idelig glemme at betragte ſig ſelv. Høre de tale om Synden, da indrømme de vel i Almindelighed hvad der ſiges, men de glemme deres egen, bestemte Synd; og tale

vi til dem om deres bestemte Synder, da sige de, at dette kun er noget Enkelt, og de ville ikke erkjende, at dette Enkelt udspringer af en heel Syndighedens Afgrund i deres Hjerte! Vi maae sige, at denne overfladiske Betragtning af Synden er Særkjendet for hele det menneskelige Liv, forsaavidt som dette leves udenfor Christns. Thi først naar Christi Billede, uaar dette hellige Lysbillede skinner ind i en menneskelig Sjæl, først da kan et Menneske faae det rette Syn paa sig selv. Vel hedder det i Skriften, at Syndens Erkjendelse kommer ved Loven, men den sande Synderkjendelse vækkes dog først, naar Loven selv bliver Menneske og stilles Menneskene synligt for Die i Christo. Naar Han, den Hellige og Rene, fremtræder for Dig i aandelig Nærværelse, da siger han Dig Alt, hvad du har gjort, siger Dig alt det Enkelte, som du begjærer at skjule, ikke blot for Andre, men for Dig selv; men gjennem alt det Enkelte viser han dig Syndens Afgrund i dit Hjerte! Og uaar han med sit hellige Allvorsblik skuer dig ind i Sjælen og spørger: Hvis Billede og Indskrift er dette? og du da maa svare: det er Guds Billede og Indskrift! vover du da ogsaa for ham at vidne, at du har givet Gud hvad Guds er og Verden hvad Verdens er? Eller skulde du ikke hellere ville skrifte ham Alt, efterdi han dog veed Alt? Skulde Du ikke ville annamme Syndsforladelsen af ham, paa det at Han, Han Selv kan blive Aand og Sandhed i dig, at du kan vorde ombannet til et levende Christustempel, ligesom Han Selv vandrede hernefen som et levende Tempel for

Guddomsfylden! Om denne Tilbedelse, i hvilken et Menneske selv bliver et levende Guds Tempel, om denne var det, at Herren sagde til Qvinden, at den kommer; om denne Tilbedelse er det, at vi Alle, baade Eldre og Yngre i Menigheden i Ydmyghed gjentage dette: „den kommer“! vel ihukommende det apostoliske Ord: Ikke at jeg allerede har grebet det eller er fuldkommen! Men dog kunne vi, Gud være lovet, ogsaa sige, at den er der allerede! Thi hvor Troen lever i Hjerterne, Troen paa det Evangelium, at saa haver Gud elsket Verden, at han hengav sin eenbaarne Søn, paa det at hver Den, som troer paa Ham, ikke skal fortabes, men have det evige Liv; hvor denne Tro er, der er Tilbedelsen i Aand og Sandhed allerede begyndt! Ja om Troens hellige Kilde var det, at Herren talede, da han sagde til Qvinden: Den, som drikker af det Vand, som jeg giver ham, skal ikke tørste mere, men det skal i ham blive en Kilde, der opvælder til et evigt Liv. Og om Du end øser nok saa dybt af den verdslige Viisdoms Brønd, Du vil dog deraf ikke kunne øse Vissheden om Forsoningens og Kjærlighedens Gud; og om Du end øser nok saa dybt af Digtekunstens Brønd, Du vil dog deraf ikke kunne øse den Kraft, som overvinder Verden. Af disse verdslige Brønde kan du vel i lykkelige Timer drikke Glemselen af din egen, af Menneskelivets Glendighed. Du kan nedscænke din Sjæl i denne Verdens Viisdom, og medens du betragter Verdens Bygning kan du befrie dig fra at tænke paa Dig Selv! Du kan nedscænke din Sjæl i Digtekunstens Floder,

og under Indbildningskraftens Billedrigdom kan du skjule dit Hjertes Armod og Røgenhed. Men hvad der er glemt, har derfor ikke ophørt at være til! I din Tilværelses Grund er Spliden ikke forsvundet, og Tørsten er ikke udsuft i din Sjæls Inderste. Og kun naar du har Mod til at betragte Dig Selv, som du virkelig er, Mod til at udholde Skriftemaalet, til at erindre, hvad du ønskede at glemme, til at aabenbare, hvad du ønskede at skjule; kun naar du har Ydmyghed til at øse af Naadens og Syndsforladelsens Kilde, skal du ikke tørste evindeligt!

Jeg er det, som taler med dig, jeg er Messias, sagde Herren. Vi vide ikke, hvor dybt det Indtryk har været, som Herren frembragte hos den samaritanske Kvinde ved dette første Møde. Meget dybt har det uden Tvivl ikke været, thi vi finde jo, at da det kom til Skriftemaalet, da Herren berørte det Syndige i hendes Livsforhold, da gav hun et undvigende Svar og henlede Samtalen paa almindelige Gjenstande. Men et Indtryk maa hun dog have modtaget, en indvortes Erfaring maa hun dog have gjort, en Erfaring, som hun følte Trang til at meddele sine Nærmeste. Thi vi læse, at hun lod sin Krukke staae, og ilede til Byen og beredte, hvad hende var vederfaret. Og mange af Byens Indvaanere kom ud og bade Herren at blive hos dem, og han blev hos dem i to Dage, og udstrøede Sæden til en Menighed paa dette Sted. Maaffee vi da ogsaa tør antage, at Kvinden har vundet en fastere Tro paa Herren, da hun nu fandt sin egen Erfaring stadfæstet ved saa

mange Andres Erfaring, der troede paa ham. Men hvoreledes det end hermed monne forholde sig, saa lader os dog anvende denne Tanke paa os selv, thi den staaer i nøie Forbindelse med Tilbedelsen i Aand og Sandhed. Vilde vi komme til en fast Tro paa Christus, da maae vi slutte os til de Troendes Samfund, til Menigheden! Vel vide vi, at Herren ogsaa kan møde os i Gensomheden under Livets daglige Sysjel og Gjerning, som han jo mødte Qvinden ved Brønden; men dog har han sagt os, at hans fuldkomneste Nærværelse er der, hvor To eller Tre eller Flere ere forsamlede i hans Navn. Og sandelig, derfor er der saa megen ubestemt Fromhed iblandt os, derfor er Troen saa svag hos Mange nuomstunder, fordi de blive staaende ved deres egen ofte saa indskrænkede Erfaring om Christns, fordi de mene at kunne nære sig ved deres egen christelige Fromhedskilde, denne Kilde, der dog tilvisse snart maa hentørres, naar den ikke er levende forenet med Aandens store Strøm, der befrugtende gaaer igjennem Menighedslivet, ikke er levende forenet med Naadens hellige Midler, hvilke Herren har indstiftet til at overleveres fra Slægt til Slægt, at Saliggjorelsens Orden derigjennem maa vorde fuldbyrdet. Derfor, ville vi være Tilbedere i Aand og Sandhed, da lader os blive ved de første Christnes Forbillede, om hvilke vi læse, at de vare samdrægtigen i Templet, holdende fast ved Apostlenes Lære og ved Brødetts Brydelse og Bønnerne! Vel ere der nuomstunder Dem, der mene, at Tilbedelsen i Aand og Sandhed maa være saa usynlig, at den hverken

har Form eller Skikkelse, maa være saa inderlig, at den ikke kan give sig noget Udtryk, eller som mene, at i de Ting, som høre til Guds Rige, maa det enkelte Menneſte kunne være sig selv Nok, saa hau ikke trænger til Samfundsaaandens Biſtand. Men medens diſſe i en tom og indbildt Mandelighed adſkille, hvad Herren har ſammenſøiet, da lader os blive ved den apoſtoliske Overleverings Orden! Lader os, ligesom de første Chriſtne, vedblive at komme ſammen i Templet, for at oplives og styrkes ved Samfundsaaandens opbyggende og trøſtende Magt. Da ſkal Tilbedeſen i Aand og Sandhed mere og mere komme iblandt os, ſaa vi vide hvad vi tilbede, ikke ere i Guds Huus ſom Gæſter og Udlændinge, men ſom de Helliges Medborgere og Guds Huusfolk, opbyggede paa Apoſtlenes og Profeternes Grundvold! Ja, denne Tilbedeſe komme iblandt os, at vi Alle maae føle os gennemſtrømmede af een Andagtens og Tilbedeſens Strøm, der bringer hver Enkelt iblandt os en ſæregen Veſſighede af Herren! at Evangeliets Vidneſbyrd maa mødes med Aandens Vidneſbyrd i vore Hjerter, ſaa vi kunne ſige til Evangeliets Sendebud, hvad Stadens Indvaanere ſagde til den ſamaritaniſke Kvinde: Nu troe vi ikke længere for din Taleſ Skyld, men fordi vi ſelv have erfaret og beſundet, at Denne er den Chriſtus, den Guds Søn og Verdens Frelſer! Amen.

XIV.

Airkens Genhed.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or introductory paragraph.

St. John's
Faint, illegible text in the middle section of the page, possibly a title or a specific heading.

Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly a footer or concluding paragraph.

Vor Herres Jesu Christi Naade, Guds Kjærlighed og den Hellig Aands Samfund være med os Alle! Amen.

Text. Eph. 4, 1—7.

Jeg formaner Eder derfor, jeg den Bunde i Herren, at I vandre værdigen det Kald, ved hvilket I ere kaldte, med al Odmøghed og Sagtmodighed, med Langmodighed, saa I fordrage hverandre i Kjærlighed, og beslitte Eder paa at bevare Aandens Genhed i Fredens Vaand; eet Legeme og een Aand, ligesom I og ere kaldte til eet Haab i Eders Kald; een Herre, een Tro, een Daab, een Gud og Alles Fader, som er over Alle og ved Alle og i Eder Alle.

Eet Legeme og een Aand, een Herre, een Tro, een Daab, een Gud og Alles Fader! Apostelen skriver dette fra et af Roms Fængsler. Han er et Sendebud i Kænker, og de Christelige Menigheders Tilstand var paa hiin Tid en Tilstand fuld af Trængsler. Men hvad der opliver og trøster Apostelens Sjæl, det er Tanken om Genheden af det Aandens Samfund, der forener alle de Troende, hvor

de end ere; og derfor formaner han dem saa indtrængende, at de dog skulle holde fast ved denne Eenhed, at de dog skulle bevare Aandens Eenhed i Fredens Baaud! Til denne store Tanke om den christelige Kirkes Eenhed vender Apostelen idelig tilbage, ja vi kunne sige, at dette ret egentlig er en Tanke, hvori han lever og aander. Snart fremstiller han Kirkens Eenhed under Billedet af et Legeme med mange Lemmer*); enhver af de Troende er et Lem paa det ene store Legeme, enhver af dem har sit særegne Kald, sin særegne beskaffede Virksomhed, men Alle virke de dog til det samme Maal, drage Alle deres Næring fra det ene himmelske Hoved, som er Kristus; Alle ere de hans Medsaber og enhver af dem udtrykker ligesom en Straale af hans Herligheds Billede. Snart fremstiller han Kirkens Eenhed under Billedet af en Tempelbygning**), et Tempel, ikke gjort af Menneskehænder, men af levende Stene, hvor Jesus Kristus selv er Hovedhjørnestenen. Med enhver Sjæl, der vindes for Kristus, føies der en ny Steen til den Bygning, der voxer igjennem Tiderne og først fuldendes ved Dagens Ende. Og snart forestiller han sig Kirkens Eenhed under Billedet af et Træ***), der kun har een Stamme, men som forgrener sig igjennem den ganske Verden. Sikker er der Ingen iblandt os, der ikke finder disse Forestillinger skønne, høie, opløstende! Men hvad gavne det os, at vi havde den skønneste Beskrivelse

*) 1 Cor 12, 12. **) Eph. 2, 20. ***) Rom. 11, 16.

af den christelige Kirke, naar denne Beskrivelse ikke længere passede paa Birkeligheden, naar det herlige Tempel var sønderbrudt, saa vi kun havde Brudstykker tilbage deraf! Men er dette ikke en Tale, der ofte høres i vore Dage, at den deilige Beskrivelse ikke mere passer, at vi Christne ikke mere kunne sige: eet Legeme og een Aand! Hvilken Forskjel, sige Mange, er der ikke mellem Fordum og Nu! Fordum kunde der vel være Tale om Kirkens Genhed, men nu — hvorledes staaer det sig med denne Genhed? Have ikke de Christne skilt sig i forskellige Kirkesamfund, i Partier og Secter, saa det mere er Brudstykkerne af et Kirkelegeme, der ligge for os, end dette Legeme selv i Aandens Genhed! Og see vi end bort fra de christelige Kirkesamfunds indbyrdes Strid med hverandre, og spørg vi om den Genhed, der findes i ethvert enkelt Kirkesamfund, hvorledes staaer det sig da? Ja hvorledes, spørger man os, hvorledes staaer det sig med Genheden i vort eget evangeliske Kirkesamfund? Høre vi ikke her en Mangfoldighed af Røster, der indbyrdes modsige hinanden! Befinde vi os ikke ligesom paa et Hav af verende Meninger, af omstiftende Lærdomme, hvor Bølge fortrænger Bølge! Saaledes tale Mange, og vi, hvad skulle vi svare dertil? Skulle vi maasse indrømme, at Beskrivelsen ikke mere passer, at vi nu ikke mere kunne sige: eet Legeme og een Aand! Bisjelig ikke! Saa lader os da med hverandre overveie, hvorledes vi endnu kunne bevidne den christelige Kirkes Genhed!

Et Legeme og een Aand! siger Apostelen. Vel vide vi, at de Troende nu tilbede i forskellige Tæmpler, stride om, i hvilket Christustempel Herren tilbedes bedst, om i Peterskirken i Rom, om i den simplere Kirke, som Luther indviede ved sin Prædiken, om i en eller anden af de andre Kirker i Christenheden! Men lader os ikke blot agte paa alt det Mangfoldige, som adskiller de Troende indbyrdes; lader os agte paa det Ene, som adskiller dem Alle fra Verden, fra den Verden, som er fremmedgjort for Christus og hans Evangelium, den Verden, som fornægter hans Evangelium. Og da sige vi trøstigt, at vi endnu gjennem de mange Tæmpler, der ere opførte i Christenheden, kunne see det ene apostoliske Tempel, som det stod for den begeistrede Apostels Blik. Et Legeme og een Aand, siger Apostelen. Er det dog ikke den samme Hellig Aand, der allevegne kalder, forsamler, helliger og ophyser de christelige Menigheder paa den ganske Jordens Kreds! Virker ikke den samme Aand i dem Alle som Lovens og Evangeliets Aand! Er det ikke den samme Aand, som endnu allevegne overbeviser Verden om Synd og om Retfærdighed og om Dom, men trøster, bekræfter og styrker alle Dem, som ere fattige i Aanden og ydmyge af Hjertet, alle Dem, der bekfende deres Synder og som annamme Syndernes Forladelse og det evige Livs Haab! Er her end Meget, som adskiller de Troende indbyrdes, dog ere de Alle Et i det Ene, og adskille sig Alle fra Verden i det Ene; thi Verden vil ikke boie sig under Guds Lov og vil Intet vide om

hans Evangelium; Verden vil Intet høre om Bod og Omvendelse, Intet om de Helliges Samfund; Verden vil Intet høre om Synd og Syndernes Forladelse, den troer ikke de Dødes Opstandelse og den haaber intet evigt Liv. Men alle de Troende i den ganske Christenhed bekjende eenstemmigt alt Dette! — En Herre, vedbliver Apostelen. Hvor forskjellige de Troende end ere indbyrdes, saa ere de dog atter Et i den ene Herre og adskille sig fra Verden ved dette Enc, at de Intet ville være af sig selv, men Alt af Christo, at de Alle kun ville tage af hans Fylde. Og gjennem dem Alle er det dog hans Billede saa fuldt af Naade og Sandhed, der lyser os imøde, lyser os imøde selv igjennem menneskelig Svaghed og Strøbelighed. Og hvor mange Troesbekjendelser der end ere i Christenheden, saa er der dog endnu „een Tro“, saa er den apostoliske Grundbekjendelse dog endnu den samme, og adskiller alle de Troende fra Verden. Verden bekjender ingen Gud almægtige Himlens og Jordens Staber; thi Verden bekjender kun en Gud, der er Naturen, eller naar den bekjender Gud at være en Aand, da mener den kun sin egen Aand, hvorfor den ogsaa gjerne benævner sin Gud som Verdensaanden. Verden bekjender ingen Gud, der er Menneskenes Frelser og Forløser; thi den mener sig selv at være retsfærdig, og ikke at have nogen Frelser behov. Verden bekjender ingen Gud, som er Menneskenes Helliggjører; thi den sætter ingen Skilsmisse mellem det Hellige og det Vanhellige. Men alle Troende i den ganske Christenhed

bekjende eenstemmig Troen paa Gud Fader, som har skabt os, paa Gud Søn, som har forløst os, og paa Gud den Hellig Aand, som daglig helliggjør os og fornyer os i et nyt Levnet. Og Gud være lovet, at vi dog endnu kunne sige: een Daab. Ja maae vi ikke erkjende det som en Herrens Gjerning, at de christelige Kirkesamfund, der ere Hovedsamfund i Christenheden, at disse dog ere enige om den samme Daab. Det er Daaben, der sætter Skilsmiøse mellem det gamle og det nye Menneske; hvor dybt grundfæstet er da ikke Kirkens Eenhed, naar alle Troende dog bekjende sig at komme fra det samme Gjenfødselsens Bad, aflede deres Christendom fra den samme Daab! Og, chr. Tilly, hvad nu angaaer de Forskjelligheder, som i andre Stykker adskille de Troende — thi vel veed jeg, at vi nu ikke kunne blive ved og sige: „een Nadver“, skjøndt vi vel kunne sige, at det er een Herre, om hvis hemmelige Kjærligheds-Samfund i Nadveren de stride — hvad angaaer disse Forskjelligheder, da mener ikke, at jeg betragter dem som ligegyldige eller uvæsentlige. Men dette vil jeg sige, at det er en trøstelig og opbyggelig Tanke, at vi i Adspjættelsens Tider kunne udvide vort Hjerte til Følelsen af den dybe Eenhed, der midt i Forskjelligheden omfatter alle de Troende og adskiller dem Alle fra Verden og fra Verdens Bantro og Fordærvelse. Ja skulde vi ikke i en vis Maade kunne erkjende en Guds Gjæring, kunne erkjende Guds Viisdom i selve Dette, at han lader sin Kirkes Eenhed udvikle sig gennem Mangfoldighed, at han lader

det Ene udvikle sig gjennem det Stykkevisse, gjennem forskjellige Trin af Tro og Erkjendelse! Lader os her mindes Apostelens Ord om de mange Gaver og den ene Aand! Et hvert af de forskjellige christelige Kirkesamfund har dog faaet sin særegne Naadegave, sit særegne Pund af Herren, skal dog forherlige ham paa en særegen Maade. Lader os ihukomme det Ord: I min Faders Huus ere mange Boliger*); vi tør vel anvende dette Ord paa nærværende Tilfælde. Thi hvad er Faderens Huus Andet end Guds Rige? Og Guds Riges Virkelighed er den ikke i Kirken? Kirken er det ene store Guds Huus; de forskjellige Kirkesamfund ere de forskjellige Boliger, forskjellige Bedekamre i det ene store Guds Huus! Men i dem alle bedes der dog i den ene Herres Navn, og fra dem alle opsendes der dog Bønner til een Gud og Alles Fader, som er over Alle og gjennem Alle og i dem Alle!

Lovet være derfor Gud, vor Herres Jesu Christi Fader, at Beskrivelsen endnu passer, at vi endnu kunne aflægge et sandfærdigt Bidnesbyrd om Kirken som et Guds Huus, grundfæstet paa Hovedhjørnestenen, som er Christns, opfyldt af Guds Aand, der endnu uddeler sine Gaver til alle Troende paa den ganske Jordens Kreds; kunne aflægge dette Bidnesbyrd, uagtet Alt, hvad der adskiller de Troende indbyrdes, kunne aflægge det uagtet Manges Bantro. Thi

) Joh. 14, 2

vel vide vi, at der i disse Tider ere Mange, der aandeligt have skilt sig fra Kirken, og have overgivet sig til denne Verdens Aand, til Tvivlens og Fornægtelsens Aand. Men er de Troendes Samsfund da ikke ligefuldt eet Legeme og een Aand, hvad enten de udgjøre et større eller et ringere Antal? Er Christi Evangelium ikke ligefuldt en Guds Kraft til Salighed, hvad enten de ere Faa eller Mange, som ville troe derpaa? Er Daaben ikke ligefuldt et Gjenfødselsens Bad, hvad enten de ere Faa eller Mange, som ville tilegne sig Herrens Forjættelse i Daaben? Er Nadveren ikke ligefuldt Christi hemmelige Kjærligheds Samsfund, hvad enten de ere Faa eller Mange, som ville samle sig om det velsignede Brød og den velsignede Kalk og ville annamme det med Taksigelse? Derfor, lad Manges Bantro ikke røkke vor Tro paa den hellige, almindelige Kirke! Lader os ihukomme vor Herre Jesum Christum, da han selv vandrede paa Jorden! Vel læse vi, at Mængden ofte sølte sig mægtig hendragen til ham, sølte sig tiltrukken af hans myndige Tale eller af hans naaderige Tale, eller af hans elskelige Skikkelse, saa fuld af Naade og Sandhed. Men ligesaa ofte finde vi, at Mængden forlod ham sigende: Dette er jo en haard Tale, hvo kan høre den? og vi finde Herren ene, forladt, ene med nogle faa Disciple, til hvilke han siger: Vilde I nu ogsaa forlade mig? Og dette Herrens Forhold til Menneskene, det gjentager sig gennem Tiderne, gjentager sig i hans Kirkes Historie paa Jorden. Thi snart føler Mængden sig mægtig hendragen

til Christi Kirke, og snart staaer Kirken forladt af Mængden, staaer ene med nogle faa Disciple, til hvilke den siger: Vilde I nu ogsaa forlade Herren? Derfor, lader os ikke spørge om de Mange, ikke spørge om de fleste Stemmer, men lader os lytte til den ene Stemme, til vor Herres Jesu Christi Stemme, der har forjætted, at Helvedes Porte ikke skulle overvalde hans Kirke, har forjætted, at det aldrig skal fattes paa Saadanne, der ville være eet Legeme og een Aand i ham! Og naar vi stundom udbryde i Klager over Manges Bantro, da lader os dog vogte os for et Mismod, der strider mod Forjættelsen, da lader os vogte os for hvad Mange gjøre, at skildre Tidernes Fordærvelse saaledes, som om nu ogsaa Guds Aand havde tabt sin Kraft til at bedre Menneskene, som om den himmelske Bygmester var bleven træt af at arbejde paa sit Tempel, som om Gud nu skulde have opgivet sin Gjerning med sin Kirke. Thi sandelig, denne Bygmester bliver ikke træt og hviler ikke, førend han faaer tilendebragt sit Værk! Lader os ihukomme hiin mismodige Profet i Israhel, der drog ud i Orkenens Hule og overgav sig til sin Sorg, fordi han meente, at nu stod han ganske alene i Israhel, og der var Ingen mere i Israhel, der holdt den sande Tro, men Alle havde de vendt sig til Afguderne, og Alt, hvad Herren ved sine Tjenere havde bygget og arbejdet paa Jorden, det syntes ham nu spildt og forgjæves. See, da aabenbarede den himmelske Bygmester sig for ham i en sagte Lustning, og han fik den Belæring af Herren, at der dog endnu

vare flere Tusinder, der ikke havde bøiet Knæ for Afguderne, fik den Beløring, at Herrens Gjerning endnu havde Fremgang iblandt Menneffene. Og saaledes, chr. Tilh., saaledes vilde ogsaa vi, dersom vore Dine bleve opladte til at see i det Skjulte, see Tusinder af Sjæle trindtomkring i Christenheden, Sjæle, der endnu holde sig til Herren og hans hellige Kirke! Men kunne vi nu end ikke see i det Skjulte, da lader os dog takke Gud for hvad vi see i det Aabnbare! Thi betragte vi disse Tider med Troens opladte Dine, da see vi klarligt, at Herren endnu paa mange Maader har sit Bærk for med Sjælene, har sit Bærk for med hele Folkeslag, har sit Bærk for ogsaa med vort Folk! Endnu gaaer Tempelbygningen frem og vorer en hellig Bært!

Dette, christel. Tilh., er altsaa Summen af vor Tale: uagtet al Forskjellighed, der adskiller de Troende og uagtet Manges Bantro, kunne vi dog endnu bevidne den christelige Kirkes Eenhed, og tilegne os den apostoliske Beskrivelse. Men lader os da ogsaa tilegne os den apostoliske Formaning: Jeg formaner Eder, jeg den Bundne i Herren, at I vandre værdigen det Kald, hvori I ere kaldede, besittende Eder paa at bevare Aandens Eenhed i Fredens Baand! Er det ikke, som dette var skrevet just for de nærværende Tider? Er det ikke som om Apostelen vilde tilraabe os: I Christne, skærper dog ikke blot Eders Die for Det, som adskiller Eder indbyrdes, men oplader fremfor Alt Die og Hjerte for Det, som forbinder Eder indbyrdes;

thi Det, som forbinder, er dog stærkere end det, som adskiller! Vi kjende sikkert Alle et gammelt Ord, der hedder: Jeg er Menneske, og intet Menneskeligt skal være mig fremmed! Men er det ikke som om Apostelen vilde indprente os et andet, nær beslægtet Ord, det Ord: Jeg er Christen og intet Christeligt skal være mig fremmed! Ak! alt for ofte have vi kun Die for vor egen Tilegnelse, vor egen Forstaaelse af Christus, alt for ofte see vi kun Christus i de Raadegaver, som han har skjænket os selv, men see ham ikke i de Raadegaver, hvilke han har skjænket Andre. Derfor, lader os indskrive det Ord i vort Hjerte: Jeg er Christen og intet Christeligt skal være mig fremmed, thi da skulle vi ogsaa bevare Aandens Eenhed i Fredens Baand. Nei, Intet skal være fremmed for mig, hvad der minder mig om dit Billede, Du min Herre og min Frelser! Og om det end er blandet med Synd, blandet med menneskelig Skrøbelighed og menneskelig Bidsfarelse, dog skal det ikke være fremmed for mig, naar jeg kun derigjennem kan gjenkjende dine elskelige Træk! — Aandens Eenhed i Fredens Baand! Denne Formaning, chr. Tilly., skulde den kun være indskrænket til vort kirkelige Liv alene, skulde den ikke meget mere udstrække sig til hele Livet, til alle Livets Forhold? Intet Menneskeligt er fremmed for Kristus! Intet Menneskeligt er fremmed for Ham, der ikke blot nævnedes sig som Guds Son, men ogsaa som Menneskens Son, og som er kommen for at indsamle Alt under sig som under Ho-

vedet! *). Og derfor udstrækker Apostelens Formaning sig ogsaa til vort folkelige, vort borgerlige Liv, udstrækker sig ogsaa til vort huuslige Liv. Hvor skjent taler dog ikke Apostelen om den christelige Huusstand i det følgende Capitel af vort Brev **). Ligesom Christus hengav sig for Menigheden, at han kunde hellige den og fremstille den en skjøn og herlig Menighed uden Plet og uden Rynke, saaledes skulle Mændene elske deres Hustruer. Saaledes fremstiller Apostelen den christelige Huusstand som et Afbillede af Kirkens Genhed! Og hvor indtrængende indskærper han ikke, at Mand og Hustru, at Forældre og Børn, Herstaber og Tjenere ikke skulle give efter for Det, som under Livets Gang og maugehaande Forviklinger vil adskille Hjerterne og fylde dem med Bitterhed og Kulde, men at de skulle holde fast ved Det, som forbinder Hjerterne! Intet Menneskeligt er fremmed for Kristus, sagde vi, for ham, hvis Rige vel ikke er af denne Verden, men som dog er i denne Verden, skal gennemtrænge og hellige denne Verden! Derfor er heller ikke vort borgerlige Liv, derfor ere heller ikke vort Fædrelands Anliggender fremmede for ham, og derfor gjælder ogsaa her det Ord om Aandens Genhed i Fredens Baand, gjælder det Ord, at vi skulle vandre i Sagtmodighed, gjælder det Ord, at vi dog skulle fordrage hverandre i Kjærlighed! Derfor, chr. Ellh., — dette være Udgangen af vor Tale — lader os i vort kirkelige Liv, i vort bor-

*) Eph. 1, 10. **) Eph. 5

gerlige Liv, i vort huuslige Liv, lader os, Enhver efter sit Kald og sine Kræfters Maal, fremfor Alt holde fast — ikke ved Det, som fjendtligt adskiller, men ved Det, som i Kjærlighed forbinder. Og da, hvad enten vi ere satte paa de høie eller de lave Steder, da virke ogsaa vi til, at det Menneskeslægts store Maal mere og mere rykkes nærmere, det Maal, hvilket Apostelen saa skjønt beskriver, naar han siger: Indtil vi Alle komme til den fuldkomne Mand, til Christi Fyldest modne Alder; indtil vi Alle opvoxe til ham, som er Hovedet, af hvem det hele Legeme sammensøiet og forenet ved ethvert forbindende Led, efter ethvert Lems tilmaalte Kraft, drager sin Næring til Fremvæxt i Kjærlighed! Amen.

The first part of the book is devoted to a general
 description of the country and its inhabitants.
 The author describes the various tribes and
 their customs and manners. He also mentions
 the different religions and superstitions which
 are prevalent among them. The second part
 of the book contains a detailed account of
 the history of the country from the earliest
 times to the present. The author relates the
 various wars and conquests which have taken
 place, and the different dynasties which have
 reigned over the country. He also mentions
 the various treaties and alliances which have
 been entered into by the different powers.
 The third part of the book is devoted to a
 description of the natural history of the
 country. The author describes the different
 plants and animals which are found in the
 country, and the various minerals which are
 produced. He also mentions the different
 diseases and disorders which are prevalent
 among the inhabitants. The fourth part of
 the book contains a description of the
 arts and manufactures of the country. The
 author describes the different kinds of
 handicrafts and trades which are carried
 on, and the various articles which are
 produced. He also mentions the different
 kinds of music and dancing which are
 practiced. The fifth part of the book
 contains a description of the government
 and laws of the country. The author
 describes the different forms of government
 which have been in vogue, and the various
 laws and customs which are in force.
 He also mentions the different kinds of
 taxes and duties which are levied. The
 sixth part of the book is devoted to a
 description of the climate and seasons of
 the country. The author describes the
 different kinds of weather which are
 experienced, and the various diseases
 which are caused by the climate. He also
 mentions the different kinds of food and
 drink which are used. The seventh part
 of the book contains a description of the
 commerce and trade of the country. The
 author describes the different kinds of
 goods which are imported and exported,
 and the various markets and fairs which
 are held. He also mentions the different
 kinds of ships and vessels which are used.
 The eighth part of the book is devoted to
 a description of the military and naval
 forces of the country. The author describes
 the different kinds of arms and weapons
 which are used, and the various kinds of
 troops and ships which are maintained.
 He also mentions the different kinds of
 fortifications and castles which are built.
 The ninth part of the book contains a
 description of the education and sciences
 of the country. The author describes the
 different kinds of schools and colleges
 which are maintained, and the various
 kinds of books and manuscripts which are
 written. He also mentions the different
 kinds of arts and sciences which are
 practiced. The tenth part of the book
 contains a description of the religion and
 superstitions of the country. The author
 describes the different kinds of gods and
 goddesses which are worshipped, and the
 various kinds of sacrifices and offerings
 which are made. He also mentions the
 different kinds of superstitions and
 迷信 which are prevalent.

XV.

Det samme Sind være i Eder,
som var i Christo Jesu.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

1850
The year of the
...

Main body of faint, illegible text, appearing to be several paragraphs of bleed-through.

Naade og Fred fra Gud vor Fader og den Herre Jesu Christo! Amen.

Text. Philipp. 2, 5—8.

Ihi det samme Sind være i Eder, som var i Christo Jesu; hvilken, der han var i Guds Skikkelse, ikke holdt det for et Noo at være Gud liig; men han forringede sig selv, idet han tog en Tjeners Skikkelse paa, og blev Menneſter liig; og da han var funden i Skikkelse som et Menneſte, fornedrede han ſig ſelv, ſaa at han blev lydigh indtil Døden, ja indtil Korſets Død.

Det ſamme Sind være i Eder, ſom var i Christo Jesu! Bed dette ene Ord ville vi dennegang dvæle. Vi vide det Alle, hr. Tilh, at hvad Livet egentlig er for os, hvad Livets Tilſikkelfer, dets Goder og Under egentlig ere for os, det beroer dog Altsammen paa det Sind, hvormed vi leve Livet, det Sind, hvormed vi tage diſſe Tilſikkelfer. Og vi vide jo Alle, at hvad vi ſelv egentlig ere, ere i Sandhedens Dine, det beroer atter paa det Sind, hvoraf vi drives! Men naar nu Apostelen ſiger os i vor ſorelæſte Text: det ſamme Sind, være i Eder ſom var i

Christo Jesu, da vil han dermed lagge os paa Hjerte, at vort eget Sind, det Sind, der er os medgivet af Naturen, det kan ikke være os den rette Fører gennem Livet, men maa ombannes, maa fornyes og gjenfødes efter Christi Sind! Hvor forskelligartet er dog ikke Menneskenes Sind af Naturen! Ja, ligesom vi i de forskjellige Menneskers legemlige Natur og legemlige Dannelse blive en mærkkelig Forskjellighed vaer, saaledes kunne vi ogsaa iagttage en lignende mærkkelig Naturforskjellighed iblandt Sjælene! Men af hvilken naturlig Art vort Sind end monne være, hvad enten vi af Naturen have faaet det lette Sind, eller vi have faaet det tunge Sind; hvad enten vi af Naturen have faaet det heftige Sind, eller vi have faaet det rolige Sind: dog staaer det fast, at dette naturlige Sind kan ikke være os den rette Fører gennem Livet. Kjender Du det lette Sind hos det naturlige Menneske? det lette Sind, der kun lever i Diebliffet og dets flygtige Glæde, der ustadigt bortkaster, hvad det nys har grebet, fordi det stedsse kun jager efter det Nye, kun jager efter, hvad der glimrer og forlyster Diet med et nyt Farvespil? Mange have ladet sig føre af dette Sind igennem hele Livet, og Livet er gaaet hen, og ved Livets Ende er det profetiske Ord bleven opfyldt paa diæse: Sommeren er endt, og Høsttiden er forbi, og vi — vi ere ikke frelste*)! — Og kjender Du det tunge Sind, hvilket Andre have faaet som en Medgift af Naturen? det tunge

*) Jerem. 8, 20.

Sind, der gaaer sørgende gjennem Livet uden at vide, hvorfor det sørger? Kjenner Du Sindet, der stedse er utilfreds med det Nærværende, stedse higer ud over det Virkelige, og som fortærer sig selv i en drømmende Grublen, i en aldrig stillet Længsel? Mange have ladet sig føre af dette Sind gjennem hele Livet, og Livet er gaaet hen og har ikke bragt dem andet Udbytte end den Følelse, at Alt er Forsængeligt. — Dg kjenner Du det heftige, det hastige, det ivrige Sind, der kun tragter efter at virke og at udrette og at sætte sin Villie igjennem, men som aldrig forunder sig selv nogen Hvile, nogen Glædens Time, fordi det stedse hungrer efter ny Virksomhed, efter ny Daad og efter ny Gæde? Mange have ladet sig føre af dette Sind gjennem Livet, og Mange ere ved dette Sind blevne navnkundige i Historiens Bog! og dog er Livet gaaet hen for dem, og de have ikke fundet Hvile for deres Sjæle. Thi Livets ædleste Blomster have ikke duftet for dem; de have ikke kjendt Livets stille og salige Timer, have ikke kjendt en stille og sagmodig Aands uforfrænkelige Væsen. — Dg nu det rolige Sind, hvilket Andre have faaet som en Medgift af Naturen, dette rolige og tilfredse Sind, der saa ofte prises lykkeligt i Verden, hvad er det dog i Almindelighed andet, end det dorste, det ligegyldige Sind, der mangler Aandens høiere Jld, der lader Verden gaae som den kan, stikker sig i det Virkelige, fordi det dog ikke kan ændres, og som fremfor Alt ikke indlader sig paa Noget, der kunde forstyrre det i den vante Ro. Mange have ladet sig føre af dette Sind gjennem

Livet, og Livet er gaaet hen, men har kun været tilsyneladende, har kun været en Skintilværelse, thi som aandelig Døde have de kun levet for det Døde! — Hvo, som hersker over sit Sind, er større end den, der indtager en Stad, siger allerede den vise Salomo*); men hvo er dygtig hertil, dygtig til at herske over det Sind, hvori Naturens stærke Magt stedse rører sig paa ny? Jeg elendige Menneſte, udbryder den store Apostel, hvo ſkal frelſe mig fra dette Dødsens Legeme*)? Og, Chr. T., hvo er der vel iblandt os, ſom paa ſig ſelv har erfaret Sandheden af det Ord: Det Gode, ſom jeg vil, det gjør jeg ikke, og det Onde, ſom jeg ikke vil det gjør jeg; hvo er der vel iblandt os, ſom har erfaret dette, og ſom ikke ſtundom i en ſtille Time ſelv har maattet udbryde: Jeg elendige Menneſte, hvo ſkal frelſe mig fra dette Sind? Hvo ſkal frelſe mig fra denne Letſindighed eller fra denne Tungſindighed? hvo ſkal frelſe mig fra dette heftige Sind, fra diſſe Lidenſkaber, af hvilke jeg omtumles, liig En, der er i Havsnød! eller, hvo ſkal frelſe mig fra dette dorſke, dette ligegyldige og feige Sind, fra dette Hjertes Seendragtighed og Kulde; jeg føler, at derſom ikke en hellig Straale fra oven tænder Aandens Liv i mit Bryſt, at derſom ikke en Kraft fra oven indgyder mig nyt Liv og ny Livsvarme, da henviſner jeg, da gaaer jeg tilgrunde i aandelig Død! Men da lader os lytte til Apoſtelens Roſt, der ſiger: Jeg takker Gud formedelſt Jeſum Chriſtum

*) Ordſp. 16, 32.

**) Rom. 7, 24.

vor Herre; og da lader os lytte til Ordet i vor foreløste Text: Det samme Sind være i Eder, som var i Christo Jesu! Thi sandelig, dette er ikke en kold Formaning, ikke en menneskelig Sædelæres visne Tale, hvori der ikke er nogen levendegjørende Kraft, men i denne hjertelige, apostoliske Formaning er der en stor Forjættelse, et saligt Evangelium, en Guds Kraft for hver Den, som troer. Saa lader os da opløste vore Hjerter til det Sind som var i Christo Jesu!

Dg dette være da det første Led i Betragtningen, at vi erkjende, at Han i Tjenerskikkelsen, han er den rige Mand, der har Alt, hvad vi af Naturen savne. Han var i Gudsdomsfylde, siger Apostelen, og dog fornedrede han sig selv, tog en Tjenerskikkelse paa sig, og blev lydig indtil Døden, ja indtil Døden paa Korset! Han er fremstaaet iblandt os som den nye Adam*), siger Apostelen paa et andet Sted, og idet han nævner Christum som den nye Adam, da vil han dermed sige, at i Christo er den menneskelige Natur aabenbaret i dens Fuldendelse, og Alt, hvad der hos os er adskilt og splittet formedelst Synden, det er heelt og udeelt i ham. Dg derfor, hvilket Sind der end monne være Dig medgivet af Naturen, Du vil i den nye Adam kunne finde Det, som Du savner! Har Du af Naturen det lette Sind, Du vil ogsaa i Christo finde det lette Sind, thi han siger jo, at vi ikke skulle sørge for den

*) Rom. 5, 14. 1 Cor, 15, 45.

Dag i Morgen, men lade hver Dag have sin Plage *); og selv levede han jo i denne Verden uden denne Verdens Bekymringer, som Lillierne paa Marken og som Fuglene under Himlen, levede ubekymret, endog han ikke havde Det, hvortil han kunde helde sit Hoved. Men denne Sorgløshed, som var i Christi Sind, denne Frihed for de verdslige Bekymringer, den udsprang af den hellige Lydighed mod den himmelske Fader. Og dersom Du, som har det verdsliglette, det slagrende og ustadige Sind, dersom Du kunde sige med ham: Min Fader arbejder indtil nu, ogsaa mig bør det at arbejde **); kunde sige med ham: Det er mit Livs Næring at gjøre hans Villie, som mig udsendte ***), og dersom Du kunde iføre Dig Tjenerskikkelsen efter hans Forbillede, og blive tro i den Gjerning, hvortil Gud kaldte Dig, den være stor eller liden: da skulde Du ogsaa komme til den rette Sorgløshed, som gjælder i Guds Rige! da skulde Du rettelig lære det Sprog: Kaster al Ederes Sorg paa Gud, thi han haver Omfarg for Eder ****); og da skulde Du plante og vande, vel vidende, at det er Gud, som giver Væxt! †). — Og har Du det tunge Sind, Sindet, der sørger, skøndt det saa ofte ikke veed, hvorfor det sørger! Du vil ogsaa i Christo Jesu finde det sørgende, det smerte- rige Sind! Og hvor skulde det være anderledes, aldenstund han selv siger: Salige ere de, som sørge ††), aldenstund

*) Matth. 6, 34.

**) Joh. 5, 17.

***) Joh. 4, 34.

****) 1 Pet. 5, 7.

†) 1 Cor. 3, 6.

††) Matth. 5, 4.

vi maae sige, at de, hvis Sjæle aldrig have sørgt, aldrig have kjendt Bedrøvelsens Timer, de have heller ikke Samfund med de himmelske Magter! Men det smerterige Sind, som var i Christo Jesu, det var ikke det verdslige Tungesind, i hvilken Sjælen ligesom ruger over sig selv og ikke kan komme bort fra sit eget Jeg; det var ikke den drømmende Længsel, hvori vi saa ofte kun længes efter Taagebilleder, der skabes af vor Sjæls selvkjærlige Begjæringer; det var den opoffrende Kjærligheds Smerte, det var den hellige Beemod over Verdens Synd og Menneskets Gensidighed. Af denne frugtbare Smerte fødtes hans store og kraftige Gjerninger, fødtes den virksomme Kjærlighed, i hvilken han, der i Sandhed er at nævne som den barmhjertige Samaritan, opsogte det Fortabte og bragte den virksomme Hjælp, den Hjælp som Verdens Vise, som Præster og Leviter ikke kunde bringe, hverken ved deres Formaninger eller ved deres Beflagelser. Og dersom Du kunde optages i det smerterige Sind, som var i Christo Jesu, da skulde Du visse ogsaa mere og mere befries fra det verdslige Tungesind, skulde i Troen paa Herrens Opoffrelse lære at glemme Dig Selv i Kjærligheden. — Og har Du det heftige, det ivrige Sind? Du vil ogsaa finde dette i Christo! Hører Du Dommens Torden rulle i hans Tale? Og seer Du ham, hvorledes han i hellig Brede straffer Phariseerne med sin Tales aandelige Svøber, seer Du ham rensende Templet, uddrivende Afsladskammerne, omstyrrende Berellerernes Borde, saa der opfyldes paa ham,

hvad der staaer skrevet: Nidkjærhed for dit Huus fortærer mig! Men dette er atter Forskjellen mellem det Sind, som var i Christo Jesu og det naturlige Menneſkes Sind, at hans Ild var Retfærdighedens hellige Ild; og aldrig fornægtede han Kjærligheden, thi han stod kun de Hoffærdige imod, men de Dymge gav han Naade; og aldrig har han sønderbrudt det knækkede Rør, og aldrig har han udslukt den rygende Tande! Ak! men det heftige Sind, som vi have af Naturen, det er ingen rensende, ingen lutstrende Ild, det er en fordærvelig Ild, som ikke blot fortærer Avnerne, men ogsaa Kornet, som baade i den synlige og i den usynlige Verden kun efterlader sig Orkener til Mindesmærker. — Og nu det rolige Sind? Du finder det ogsaa i Christo Jesu, thi Du finder i ham den Guds Fred, som overgaaer al Forstand. Og denne Fred var den indvortes Himmel i hans Bryst, som han jo selv vidnede, at han ikke blot var nedstegen fra Himlen, ikke blot atter skulde opfare til Himlen, men allerede herved var i Himlen*), var i Himlen midt under Arbeidet og Striden, midt under sine Lidelser og Kampe. Hvo formaaer at skildre den Fred, som var i Christi Sind? Men skjøndt her er Mere, end vi kunne udtale og forstaae, dog kunne vi føle, at i denne Fred maa Alt samle sig, maa Alt være indesluttet, hvad vi af Naturen savne, savne i vort ofte saa urolige og ofte saa døde, saa kolde og ligegyldige Sind!

*) Joh. 3, 13.

Hvor skal dog dette gamle Sind blive et nyt Sind, spurgte Nikodemus. Og en gammel hedensk Biis*), der levede for Kristus, har allerede i en vis Maade svaret herpaa, idet han siger, at Dyden kan ingenlunde bibringes et Menneffe ved den blotte Lærdom eller den blotte Formaning, thi den er en guddommelig Gave, som kommer ovenfra. Men, siger han, den blotte Nærhed af en guddommelig findet Mand vilde gjøre os dydige, ligesom man i Nærheden af en modig Kriger selv blive modig! Og, Chr. Tilh, denne guddommelig findede Mand, hvorom den Bise talede i sin dybsindige Anelse, denne guddommelig findede Mand, i hvis Nærhed man bliver modig og annammer Kraft til at stride den gode Strid, det er den Mand, hvem Apostelen forkynder os i vor forelæste Text, han der var i Guddomsstikkelse og som fornødrede sig selv og tog en Tjeners Stikkelse paa sig, blev lydig, lydig indtil Døden paa Korset. Vel kunne vi ikke mere med legemlige Dine see hans elskelige Stikkelse, og skøndt vi prise de Dren lykkelige, som hørte ham, prise de Dine lykkelige, som saae ham, dog kunne vi ikke saaledes ffue ham herheden. Men dog kan han usynligt være os nær i Aandens Kraft, kan være os nær under Livets Strid og Arbeide, nær i Genfomheden, i det stille Kammer, kan være os nær midt under den verdslige Brimmel og fremfor Alt i Menighedens Forsamling, kan styrke og bekræfte os ved sin salige Nærhed, kan hemmeligt ind-

*) Plato.

aande os sit Sind, saa vi omsider omdannes efter hans, den nye Adams Billede og Lignelse. Og derfor lader os ikke mere spørge med Rifodemus: hvor kan et Menneſte, ſom er gammelt, fødes paa ny? hvor kan dette Sind, ſom ſtammer fra den gamle Natur, blive et nyt Sind? Thi han er kommen, han er aabenbaret, han er tilſtede, ſom er mægtig til at gjøre dette! Og tvivler Du om, at der virkelig er kommen en ny Adam i Verden, en ny Adam, der ikke ſtammer fra den gamle ſyndige Natur, fra hvilken vi ſtamme, men ſom er undfangen af den Hellig Aand og formedelſt ſin Hellig Aand er bleven Stamfader til en ny Menneſteſlæggt: da adſpørg Tiderne, adſpørg Folk og Tunge-
maal og Slægter! Loven kunde ikke levendegjøre og Wiisdommen kunde ikke levendegjøre, og Grundſætningerne og Levereglerne formaaede ikke at omſtabe det gamle Menneſte, men da Han kom, den guddommelig ſindede Mand, han, der baade er Gud og Mand, da virkede han ſaaledes paa Menneſkenes Sind, at der i Sandhed kan ſiges om ham, at han ſmeltede Klipper og bevægede Stene! En gammel Seer taler om en Tid, da der ſkal være en Fredens, en Lykſalighedens Tilſtand, da al Strid ſkal være ophørt i Skabningen. En Ulv ſkal holde ſig til et Lam og en Parder ſkal ligge hos et Kid; en Kalv og en ung Løve ſkulle gaae tilſammen, og en liden Dreng ſkal drive dem*). I en vis Maade er dette Syn allerede begyndt at gaae i

*) Ef. 11, 6.

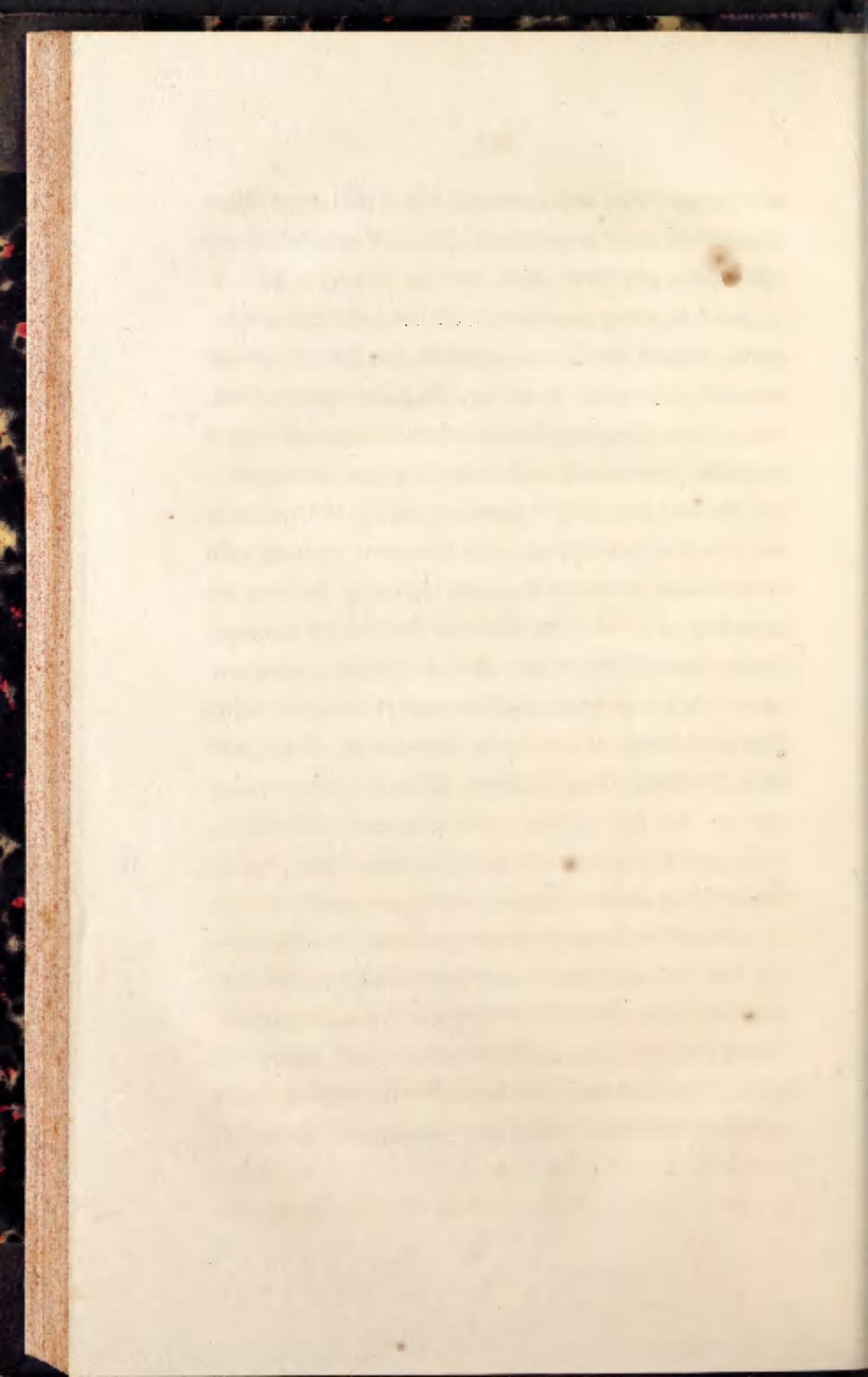
Opfyldelse, naar vi tage det aandeligt om den nye Adams Magt over de naturlige Menneffesjæle; i en vis Maade er det allerede begyndt at gaae i Opfyldelse, at en liden Dreng kan drive en Løve, at Kjærligheden, den Kjærlighed, der nedstammer fra Christo og som i Verdens Dine synes en ringe, en ubetydelig, en barnlig Magt, dog formaaer at betvinge den vilde Kraft, tæmme de vilde Begjærligheder, styre de stærke Lidensflaber og indeslutte dem alle under Christi Lydighed. I Christi Kirkes Historie er det allerede ofte bleven opfyldt, at en Ulv kan holde sig til et Lam og en Parder til et Kid! Thi det Sind, som er i det ene Folk, staaer af Naturen imod det Sind, som er i det andet Folk, og i det samme Folk er der atter mange Sind, der stride med hverandre, og i det samme Huus staaer atter Sind imod Sind. Men naar den nye Adam i Aandens Kraft fremstod iblandt Folkene, da tæmmede han de stridige Naturer, da gjorde han de Forskjelligsindede Ligesindede, og Jøder og Græker, Skyther og Barbarer, bæiede sig Alle under det ene Sind, som var i Christo Jesu, lode sig døbe med den samme Daab til een Tro, eet Haab og een Kjærlighed! Og naar den nye Adam traadte ind i Menneffenes Huse, da gjorde han atter de Forskjelligsindede Ligesindede, og de med det lette Sind holdt sig til dem med det tunge Sind, og de med det heftige Sind holdt sig til dem med det rolige Sind, og de hjalp hverandre at bære hverandres Byrder og at stride Livets Strid, og den Enes Sind gik over i den Andens Sind og de modtog af hverandre,

hvad Enhver for sig manglede, idet de Alle toge af Christi Fylde!

Saa være da ogsaa i os det Sind, som var i Christo Jesu! Saa være da ogsaa i os den Kjarlighed, som nedstammer fra Christo, den Kjarlighed, som er stærkere end det Stærkeste, mægtigere end det Mægtigste, fordi den er Fuldkommenheds Baand, fordi det ene og alene er den, der fuldkommer og helliger enhver anden Kraft i Livet. Begjær, hvad jeg skal give Dig, sagde Herren til Salomo i Drømmen *). Og den unge Konge begjærede kun Eet af Herren, begjærede kun, at Herren vilde skænke ham Wiisdom. Og Herren svarede: Du haver begjæret en god Ting, jeg vil give Dig den. Men, chr. Benner, et rigere Onske, en dybere Bøn er det dog, naar en Christen i Aanden træder frem for sin Herre og Frelser, sigende: Kun Eet er der, som jeg begjærer af Dig, og giver Du mig dette Ene, da har jeg Nok, og begjærer Intet Andet i Verden, thi da er jeg mægtigere og rigere, end den ganske Verden. Giv mig dit Sind, o Herre! det Sind, i hvilket Du vandrede hernelen, da Du i Tjenerskikkelsen blev lydig indtil Døden! Giv mig dit Sind, o Herre! dit Sind med Freden, som overgaaer al Forstand, dit Sind med Kraften, som overvinder Verden; giv mig dit Sind med Friheden for denne Verdens smaalige Bekymringer og smaalige Begjæringer, dens tomme Lyst og

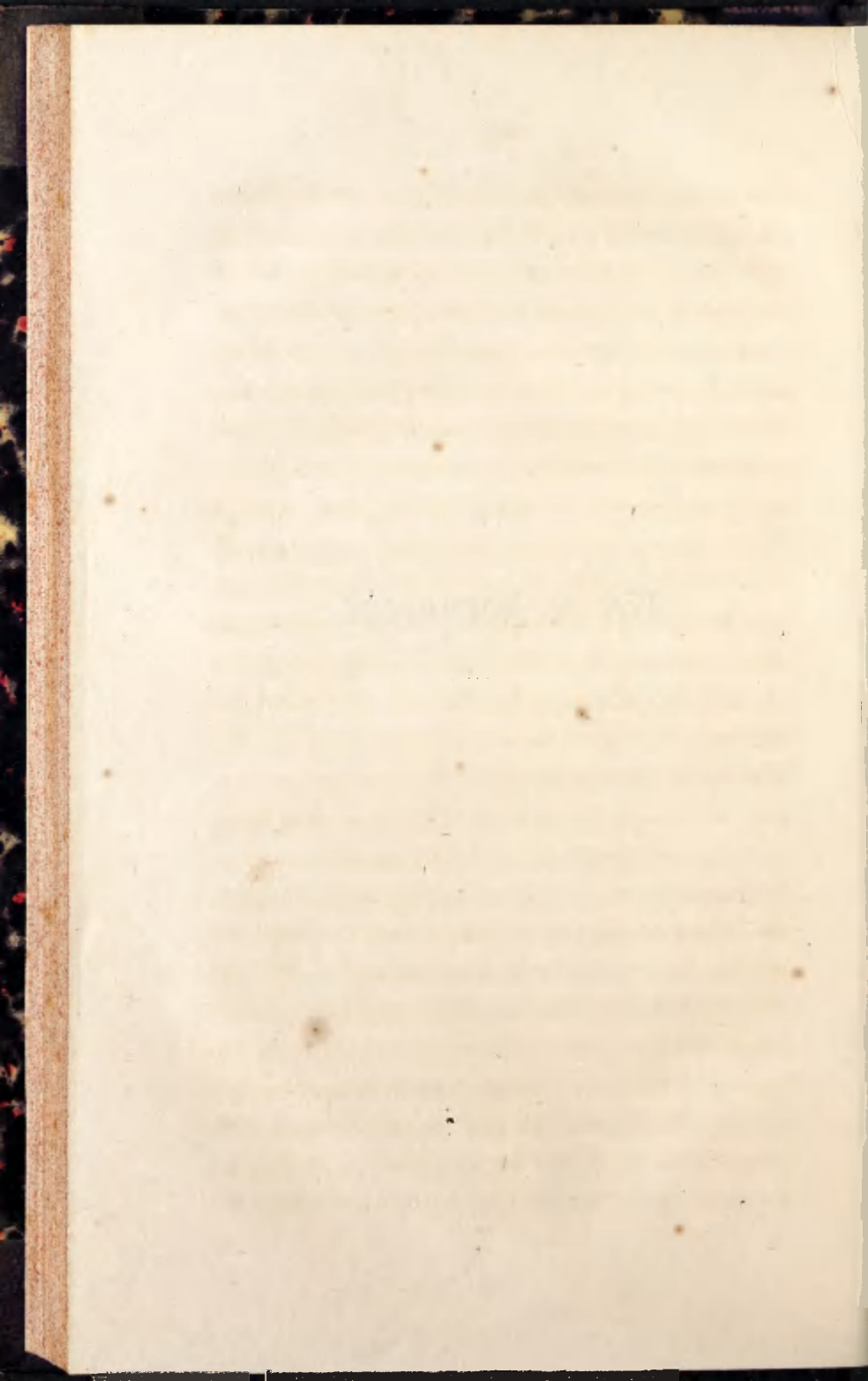
*) 1 Kong. 3.

dens tomme Ære, at jeg maa aande let og frit i Guds Riges Morgenluft, maa beskue Livets Herlighed med dit Die og maa glæde mig over Livet med dit Hjerte! Og da, o Herre! da optag mig ogsaa i dit smerterige Sind, at den hellige Beemod aldrig maa udslukkes i mit Bryst, at den himmelske Længsel ikke maa døe, Længselen efter det Guldkomne, som aldrig heelt kan aabenbares under denne Synd og denne Forfrænkelse, aldrig heelt kan aabenbares i den Verden, hvor Du, o Herre! er bleven forsfæstet! Ja derom ville vi bede, thi da bede vi om en god Ting, ville bede derom i den Fortrøstning, at han, som begyndte den gode Gjerning i os, han vil ogsaa fuldende den indtil sin herlige Aabenbarelses Dag! Han berede os, han bekræfte os, at dette vort naturlige Sind mere og mere maa vorde rensset og ombannet, ja vorde omsmeltet og præget med hans Billede og hans Indskrift! Amen!



XVI.

Get er Fornødent.



„Det er min Trost, mit Haab min Vre,
 Hvad jeg om Dig, min Frelser, veed!

Herre og Frelser! lad os aldrig slippe Dig af vore
 Hjerter, indtil vi skue dit Ansigt i det evige Liv! Amen.

Text. Luc. 10, 38—42.

Men det begav sig der de vandrede, gif han ind i en By: men der var en Kvinde, som hedde Martha; hun annammede ham i sit Huus. Og hun havde en Søster, som hedde Maria, og hun satte sig ved Jesu Fødder og hørte hans Tale. Men Martha hyslede med megen Opyartning; og hun traadte til og sagde: Herre, agter Du ikke paa, at min Søster lader mig opvarte ene? Stig hende dog, at hun kommer mig til Hjælp. Men Jesus svarede og sagde til hende: Martha! Martha! Du gjør Dig Bekymring og Uro for mange Ting. Men Gøt er fornødent. Maria haver udvalgt den gode Deel, som ikke skal borttages fra hende.

Maria sad ved Jesu Fødder og hørte hans Ord, men Martha hyslede med megen Opyartning. Selv om Herren ikke havde sagt det i vor foreløste Text, jeg mener

dog, chr. Tilh., at det vilde være indlysende for os Alle, at Maria valgte den bedre Deel! Thi vel var det skjönt, at Martha vilde vise Herren sin Kjærlighed ved at opbyde Alt, hvad der kunde tjene til at udbrede Festlighedens Præg over den Dag, da Herren gjæstede deres Hnue; men skjønnere var det dog, at Maria betragtede denne Dag som en Festdag for Sjælen, som en Helligdag for det indvortes Menneffe. „Martha! Martha! Du er bekymret og urolig for mange Ting!“ Ingenlunde vilde Herren hermed udtale eu forkastende Dom over Marthas Gjerning, ingenlunde vilde han hermed dadle den Virksomhed, der er betænkt paa at sørge for Dieblikkets udvortes Fornødenheder. Thi som han selv var sandt Menneffe, saaledes fornægtede han ingenlunde Noget af det, der er uadskilleligt fra en sand Menneffetilværelse, fornægtede ingensinde de saakaldte ubetydelige Gjerninger i Livet, der dog vissefelig ogsaa skulle gjøres, fordi de tjene til dette timelige Livs Nødtørst eller til dets For skjønnelse. Ikke hendes Gjerning dadlede han, men vel udtalede han en formanende Advarsel mod det Sind, hvormed hun udførte sin Gjerning; thi i hiint Dieblif synes hun kun at have været opfyldt af den verdslige Tanke: Meget er Fornødent! men synes at have glemmt den hellige Tanke: Gøt er Fornødent! Og, chr. Tilh., hine Herrens Ord til Martha: Du er bekymret og urolig for mange Ting, have de ikke en stor Anvendelse paa hele det menneskelige Liv? Meget er Fornødent! Vi høre det ideligt at gjentages i Berden, og vissefelig, vi ville ingen-

lunde nægte, at dette er en stor verdslig Sandhed. Thi hvor mange Fornødenheder har dog ikke et Menneske fra den Dag han udkommer af sin Moders Liv indtil den Dag, da han kommer tilbage til Alles Moder igjen! Men just derfor vil vort Evangelium lægge os den hellige Sandhed paa Hjerte, at i Grunden er der dog kun *Get*, som er Fornødent, *Get*, uden hvilken et Menneskes Fødsel og Død var uden Betydning! Og hvor Meget er der ikke fornødent at lære for et Menneske, at lære, ikke blot i Kundskabens, men fornemmelig i Livets Skole! Men just derfor vil vort Evangelium lægge os den hellige Sandhed paa Hjerte, at i Grunden er der dog kun een Lærdom, som er fornøden for et Menneske, den Lærdom, som Maria lærte ved Herrens Fødde. Saa lader os da, chr. Tilh., i denne Time have Maria for *Die*, der sad for Herren, sad der i sin Sjæls hele Inderlighed og betænkte det *Ene* og havde *Nok* i det *Ene*, havde *Nok* deri, fordi det ene Fornødne for et Menneske tillige er det ene Saliggjørende. Lader os med Maria betænke den saliggjørende Sandhed: *Get* er Fornødent!

Og hvorom talede da Herren, hvorom talede da den himmelske Lærer med Maria? Det er ikke optegnet, men vi kunne vide, at han talede med hende, hvad han altid talede med Menneskene. Han talede om Gud og om guddommelige Ting, men dog talede han ikke om det Meget, som de, der kaldes Grandfæder, i Almindelighed helst begjære at vide derom. Han talede ikke med Maria om Skabelsens

og om Naturens Hemmeligheder, talede ikke om de Dybheder i Guds Væsen, hvis Randsagelse kun tilfredsstiller en enkelt Side af den menneskelige Aand, og som derfor ikke kan, ikke skal være Alles Anliggende. Han talede kun med heude om Det, som angik hende selv. Og hvad enten han talede om den sande Fattigdom i Aanden, eller om den nye Fødsel, der skal foregaae i et Menneſte, hvad enten han talede med hende om Profeternes Spaadomme eller om hendes Folks Historie i de fremfarne Tider, altid talede han saaledes, at Taleren angik hende selv; thi vi vide jo, at Grundklngen i al hans Tale var denne: hvad gavne de et Menneſte, om han vandt den ganske Verden, men tog Skade paa sin Sjæl! Og Maria sad ved hans Fødder og hørte hans Ord! Og maae vi ikke ſige, at det er ſaligt at høre denne Lærdom af denne Lærer? Der ere Mange, som have prøift ſig ſalige, naar de kunde ſidde ved Fødderne af en Biis og høre hans Udtydninger af Menneſkelivets mørke Tale. Dronningen af Saba kom langveisfra for at høre Salomos Biisdom, kom, ikke blot for at høre den Biisdom, i hvilken han vidste at tale om hele den udvortes Skabning, om Cederen paa Libanon og om Hjopen, der voxer langs Bæggen, men fornemmelig for at høre hans Udtydninger af Menneſkelivets mørke Tale, for at udfpørge ham om den Sandhed, som dybeſt angaaer os selv. Og, Chr. Tilly, naar vi lytte til Salomos Biisdom, ſom den er os overantvordet i Skrifterne, høre ham tale om Gudsſrygt ſom Begyndelſe

til Wiisdom*), høre ham sige: Fremfor Alt, hvad Du bevarer, bevar dit Hjerte, thi fra Hjertet udgaaer Livet**); maae vi da ikke sige, at det er velgjørende for et Menneſte at høre ſaadanne Sandheder af en ſaadan Wiis, der kun talede hvad han ſelv havde prøvet! Men dog vide vi, at den Lærer, ved hvis Fødder Maria ſad, er Mere end en Wiis, er Mere end Salomo! — Der ere Mange, der have prøift ſig ſalige, naar de kunde ſidde ved en Profets Fødder! Og maae vi ikke ſige, at det er en Beſignelse for et Menneſte at kunne høre den alvorlige, den ſtrenge, den reuſende Sandhedſtale af en Profets Mund, høre ham fremføre Ord, ikke af menneſkelig Villie og menneſkelig Grandſkning, men af den Hellig Aands Drift! Men dog vide vi, at den Lærer, ved hvis Fødder Maria ſad, er Mere end en Profet! Thi denne Lærer er Mere end en Lærer, han har ikke blot Guds Ord, men han er ſelv det menneſkeblevne Guds Ord, er den evige Sandhed, den evige Kjærlighed ſelv, der kun har paataget ſig en mennelig Lærers Tjenerſkikſe, for ſaaledes at kunne blive en Frelſer for Alle, en Frelſer ikke blot for Genfoldige og Umyndige, men ogſaa for Wiſe og Profeter. Thi alle Wiſe og alle Profeter vare indſluttede under Synd, indſluttede under den ſamme Synd, hvorunder ogſaa deres Tilhørere vare indſluttede, og Enhver af diſe, ogſaa den Adle og Bedſte, ſtod dog ſelv dybt under den hellige Lærdom, ſom han

*) Sal. Ordſp. 1, 7. **) Sal. Ordſp. 4, 23.

forkyndte, og Lærdommen var altid bedre end Læreren, og Ordet var altid bedre end Gjærningen! Men i Christo er der ingen Forskjel mellem Lærdommen og Læreren, ingen Forskjel mellem Ordet og Gjærningen. Og medens alle Bise og alle Profeter kun havde deres Lærdom at tilbyde Verden, saa vil Christus ikke blot give os sin Lærdom, men Sig Selv, sit Liv, sin Død, sin herlige Opstandelse fra de Døde! Og hvilken Lærer kan dog have en dybere, en inderligere Deeltagelse for sine Tilhørere, hvilken Lærer kan dog være mere bekymret for at blive ret forstaaelig for sine Tilhørere, mere bekymret for at sætte sig ind i deres hele Sjælstilstand, end den Lærer, som selv er Frelseren og som er kommen for at opsoge det Fortabte, og som ikke blot vil meddele Tilhøreren sin Viisdom, men vil give ham sit Liv, fordi dette er det ene Fornødne til hans Frelse! Og derfor siige vi, at det er saligt at sidde ved denne Lærers Fodder. Og skjøndt mange Lærere ere fornødne for Menneskeslægten, skjøndt mange Bise og Profeter ere fornødne, dog siige vi: een Lærer er fornøden, den Lærer, ved hvis Fodder Maria sad, og som er den Samme i Gaar og i Dag og i al Evighed!

En Lærer er fornøden, sagde vi. Men skjøndt den ene Lærer er kommen i Verden, dog vide vi, at der ere saare Mange, som have misforstaaet ham, ikke have fattet, hvad han havde at siige dem. Thi, chr. Tilh., Gæt er Fornødent for et Menneske, naar han skal fatte, hvad Frelseren har at siige ham. Og dersom Gud ikke giver et

Menneske dette Gne, da gavne det ham Intet, om han end udvortes og legemligt kunde sidde ved Frelserens Fødder, om han end udvortes og legemligt kunde sidde til Bords med Herren; thi ethvert af Herrens Ord vilde dog kun være ham en mørk Tale. Men har et Menneske dette Gne, da kan han endnu i denne Time være Herren ligesaa nær, som Maria var det for atten Hundrede Aar siden. Det ene Fornødne er ikke Lærdom, ikke Klagt og sjelden Skarpsind; thi Maria sad jo hos Herren og forstod hans Tale. Hun var en Qvinde, og vi vide, at i Oldtiden var Qvinden den ringeagtede Deel; og just paa vor Herres Jesu Christi Tid blev Qvinden af Pharisæerne og de Skriftflogte henregnet til den udannede Hob, om hvilken de sagde: De ere forbandede, thi de ere ikke skriftflogte! Pharisæerne meente, at faare Meget var Fornødent for at forstaae den guddommelige Aabenbaring. Men dog vide vi, at de selv misforstode Herren, dog aabenbarede Herren for de Umyndige, hvad der var skjult for de Vise og Forstandige. Maria sad hos Herren som den Umyndige hos den Myndige, som den Fattige i Anden hos den Rige i Anden; hun talede ikke, men taug, og hørte kun, lyttede kun til Herrens Tale og bevægede ethvert Ord i sit Hjerte! Og herved, chr. Tilh., herved er denne Maria et levende Billede af det Gne, som er fornødent for et Menneske, naar han vil lære Sandhed af Christo, et levende Billede af den menneskelige Naturs rette Forhold til den guddommelige Aabenbaring, et levende Billede af Troen, der mod-

tager og tilegner Guds Ords aabenbarede Sandhed. Thi Troen er det ene Fornødne, hvorom vi tale, den Tro, der fødes i et ydmygt Hjerte, opvækkes i et Menneſtes Hjerte ved Guds egen Aand, ſom Herren ſelv ſiger: Ingen kan komme til mig, derſom Faderen ikke drager ham!

I Troen at ſidde ved Jeſu Fodder, det tykkes Mange at være et lavt Sæde, og dog kunne vi kun her alene rettelig lære den Sandhed, ſom dybeſt angaaer os ſelv. Et Menneſte kan have megen Gudskundſkab og megen Menneſtekundſkab, men derſom han har den uden Troen paa Chriſtum, da er hans Kundſkab ikke til Salighed. Ja, en chriſtelig Viis*), der havde lært ſin Viisdom ved Jeſu Fodder, har ſagt, at det er farligt for et Menneſte at kjende Gud, naar han ikke kjender ham ſaaledes, at han tillige kjender ſin egen Glendighed; og at det er farligt for et Menneſte at kjende ſin egen Glendighed, naar han ikke tillige kjender den freſſende Gud; og derfor raader han Enhver, ſom uden Fare vil betragte, hvad Gud og hvad Menneſte er, at indtage ſin Plads ved Jeſu Fodder. Og, Chr. Tilh., ſkulde vi ikke kunne føle Sandheden i hiint Ord? Maafkee et Menneſte kjender Gud, maafkee han erkjender hans evige Magt og Guddommelighed i Skabningen; maafkee han ſtaaer paa ſaadanne Betragtningens Høider, hvorfra han kan ſkue ud over denne Verdens Riger og al deres Herlighed. Og han glæder ſig over, at Alt er lagt under Menneſtets

*) Paſcal.

Fodder og at han selv er af Guds Slægt, men veed ikke, at der dog er Gæt, som fattes denne Guds Slægtning fattes ham midt i Skabningens herlige Tempel: Forsoning med Gud og Syndernes Forladelse. Jeg spørger: Er en saadan Gudskundskab, der kun er halvsand, ikke farlig? Er det ikke farligt, naar et Menneſke i en falſt Tryghed mener Sig Selv at være paa det Rene med ſit Forhold til Gud, ja drømmer Sig Selv i Lighed med Gud og ikke veed, at det gjælder ham selv, hvad der ſtaaer ſkrevet: Du ſiger: jeg er rig og haver Overflod og fattes Intet; og Du veed ikke, at du er elendig og jammerlig og fattig og blind og nøgen!*). I denne Betydning, Chr. Tilh., ſige vi, at det er farligt for et Menneſke at kjende Gud, ſige vi, at det er farligt for et Menneſke at vide, at Alt er lagt under Menneſkets Fødder. Men maaskee et Menneſke ſaaer Die paa — Sig Selv, maaskee han ſtiger ned i Selverkjendſens ſtille og alvorlige Egne, hvor han er ene med ſig selv og med den dømmende Aand, der uſynlig omringer ham. Men derved han nu virkelig formaaer at ſee ſig selv ſom han er, og derved han da ikke tillige kjender den frelſende Gud, er deene Betragtning da ikke ogſaa farlig? Thi er det ikke farligt for et Menneſke, at ſidde i eensom Selvbetragtning og ſtue ned i dette Dyb af Selvfjærlighed og Selvbedrag, af Forſængelighed, af Hojmod og Begjærlighed, der findes i det naturlige Menneſkehjerte, at ſtue ned

*) Joh. Aab. 3, 17.

i dette Dyb og ikke at have Frelseren ved sin Side? De fleste Menneſter undgaae derfor ogsaa den alvorlige Selvsbetragtning, og de holde ſig hellere til den Betragtning, der vender Blikket nd mod denne Verdens brogede Mangfoldighed, hvor de kunne tænke over de mange Ting og derved undgaae at tænke over ſig ſelv! Og naar de vende deres Tanker til Gud, da gaae de ikke videre end til at betragte Guds almindelige Forhold til Skabningen, men de gaae ikke ſaae vidt, at de ogsaa betragte Guds ſæregne Forhold til deres egen Sjæl. Og de henleve deres Liv i en verdselig Tryghed og mene ſig ſelv at være paa det Rene. Men, Chr. Lilh., den, ſom i Troen ſidder ved Jeſu Fødder, kun han ſeer Gud og Menneſte i et ſaadant Lys, at han kan taale at ſee Guds Herligheds Glands, kan taale at ſee ſin egen Ringhed, ſin Armod, ja ſin Elendighed! Thi for Troen ſammensmelter jo det guddommelige Væſens Majestæt med Kjarlighedens Frelſerſkikkelse i Chriſto; for Troens Øie viſer ſig paa eengang Menneſkets Fornedrelſe og Menneſkets Dpreiſning og Hoighed i Chriſto; og i Troens Hjerte ſammensmelter Ydmyghedens Følelſe med Følelſen af Taknemmelighed og Glæde og Salighed i Gud. Og derfor ſige vi, at Troen paa Chriſtum er det ene Saliggjørende for et Menneſte; og om end Phariſæerne og de Striftkloge, om end de hedenſke Viſe ville ringeagte Troens Betragtning af Gud og Menneſte, dog ſige vi med Herren: Maria har valgt den bedre Deel, ſom ikke ſkal tages fra hende!

Vi have sagt, at Troen paa Christum er det ene Fornødne og det ene Saliggjørende for et Menneſke. Men naar vi nu betænke, hvad der hører til for at dette Gne ſkal blive Liv og Aand i et Menneſke, ſkal komme til at gjennemtrænge hans hele Tilværelſe, da maae vi viſtnof ſige, at Meget er fornødent, maae ſige det, ikke i en verdſelig Mening, men i en hellig Mening. Thi megen Betragtning og megen Bøn er fornøden, naar vi rettelig ſulle lære det Gne. Vel veed jeg, at naar Christi Herlighed nylig er gaaet op for et Menneſke, da er der ingen ſtørre Glæde for dette Menneſke, end at ſidde og betragte den ene koſtelige Perle, ſom er mere værd, end Alverdens Guds. Men naar Betragtningen ikke længere er ny, da tykkes den Mange at være alt for eensformig, og de længes efter Forandring, og denne Verdens Perler med de mange brogede Farver tykkes dem da langt lyſteligere at ſee til, end den ægte Perle med det rene Himmellys. Og derfor er Beſtandighed fornøden, at vi ikke trættes ved at prædike om det Gne og at høre om det Gne, ſom allerede Apoftelen ſriver til Menighederne: at ſrive Eder det Samme, mine Brødre er mig ikke til Beſvær, men Eder til Beſtyrkeſe! *). Lad derfor denne Maria, der i Troens Inderlighed ſad hos Herren, tillige være os et Forbillede paa Beſtandigheden i Troens Betragtning. Thi hvor den ſande Inderlighed er, der er ogſaa den ſande Beſtandighed. Dog ſulle

*) Philipp 3, 1.

vi ikke lære det Gne ved Bøn og Betragtning alene. Thi just fordi Christns ikke blot vil give os sin Lærdom, men sit Liv, just derfor skulle vi ikke altid sidde ved hans Fodder og høre hans Ord, men skulle efterfølge ham gennem hele det virkelige Liv, skulle forbinde det betragtede, det indadvendte, det i Gud fordybede Liv, der afbildes for os i Maria, med det udadvendte, det virksomme Liv, der, ligesom Martha, skøndt ikke med Marthas Sind, varetager Livets daglige Gjerning, varetager Dagens og Diebliffets udvortes Krav. Der ere Sjæle, hvilke ofte benævnes som de skønne Sjæle, som i Betragtningens Timer, naar alle Forstyrrelser ere fjernede, kunne føle sig opløstede af hellige og salige Tanker; men naar da atter det udvortes Liv berører dem med sin koldere Lust, da bortdunster ogsaa deres Stemning, og de ligne den Mand, der betragtede sit legemlige Ansigt i et Speil, og gik bort og glemte strax, hvorledes han saae ud. Saaledes bør det ikke at være med os. Og derfor er megen Dvælse fornøden, for under Livets mangehaande udvortes Forhold, under den daglige Uro og Adspredelse, at kunne fastholde det Gne! Og ikke blot er megen Dvælse fornøden i god Gjerning, i at virke og udrette, men ogsaa i at bære, at taale, at undvære, at lide. Thi ogsaa Lidelser ere fornødne, om ikke udvortes, saa dog indvortes, og megen Taalmodighed er fornøden for et Menneffe. Og naar vi nu betænke alt Dette, da kunne vi vel blive beskymrede og urolige for mange Ting, ikke i en verdslig Betydning, men i en hellig Betydning. Men da ville vi

ihufomme, at vi ikke skulle, ikke kunne fritages for hellige Bekymringer, paa det at Sjælen ikke skal sløves, ikke skal indslumre under denne Verdens Bekymringer; paa det vi aldrig skulle aflade at sige med Apostelen: Jeg over mig at have altid en uskadt Samvittighed for Gud og Mennesker *); aldrig skulle aflade at sige: Gøt gjør jeg; glemmende hvad der er bagved og rækkende efter Det, som er foran, iler jeg mod Maalet, til det Klenodie, som hører til Guds Kald herovenfra i Christo **). Og hertil give Gud os Alle sin Kraft, at under Bøn og under Betragtning, under Virksomhed og under Nydelse, under Prøvelse og under Lidelse den Grundklang maa lyde i vor Sjæl: Tragter først efter Guds Rige og hans Retfærdighed, da skal alt det Dyrige vorde Eder tillagt! Amen.

*) Ap. G. 24, 16.

**) Philipp. 3, 14.

The first part of the book is devoted to a general history of the
 world, from the beginning of time to the present day. The author
 discusses the various theories of the origin of life, and the progress
 of the human race. He also touches upon the history of the
 different nations, and the various revolutions which have taken
 place in the world. The second part of the book is devoted to a
 detailed history of the British Empire, from the reign of
 William the Conqueror to the present day. The author discusses
 the various wars which have been fought by the British, and the
 progress of the Empire. He also touches upon the various
 revolutions which have taken place in the British Isles. The
 third part of the book is devoted to a detailed history of the
 American Republic, from the time of its independence to the
 present day. The author discusses the various wars which have
 been fought by the Americans, and the progress of the
 Republic. He also touches upon the various revolutions which
 have taken place in the American States. The fourth part of the
 book is devoted to a detailed history of the French Republic,
 from the time of its independence to the present day. The
 author discusses the various wars which have been fought by the
 French, and the progress of the Republic. He also touches upon
 the various revolutions which have taken place in the French
 States. The fifth part of the book is devoted to a detailed
 history of the Russian Empire, from the time of its
 independence to the present day. The author discusses the
 various wars which have been fought by the Russians, and the
 progress of the Empire. He also touches upon the various
 revolutions which have taken place in the Russian States.

XVII.

Herrens Belsignesse.

THE HISTORY OF THE

Faint, illegible text in the upper section of the page, possibly a preface or introductory chapter.

Main body of faint, illegible text, likely the beginning of a historical narrative or a list of events.

Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly a concluding paragraph or a reference.

Det er fornødent! at høre dit Ord, o Herre, og at bevare det i et reent Hjerte! Giv Du os da, rettelig at befinde, at Mennesket lever ikke af Brød alene, men af hvert Ord, som udgaaer af Guds Mund! Amen.

Text. 4 Moseb. 6, 22—27.

Dg Herren talede til Mose og sagde: Tael til Aaron og til hans Sønner og säg: saaledes skal I velsigne Israels Børn og sige til dem: Herren velsigne Dig og bevare Dig! Herren lade lyse sit Ansigt over Dig og være Dig naadig! Herren løfte sit Ansigt paa Dig og give Dig Fred! Og de skal lægge mit Navn paa Israels Børn og jeg vil velsigne dem!

Det er gamle, velbekjendte Ord, der bleve forelæste, de Ord, hvormed Herrens Menighed velsignes, hvergang den er forsamlet i Herrens Huus. Denne Velsignelse, der førstegang lystes over Israels Børn i Orken, der siden gennem Martusfunder har lydt over Herrens Menighed, denne Velsignelse, som vi endnu den Dag i Dag give med de samme Ord, hvormed Aaron gav den første Gang,

og som saaledes skal vedblive at lyde fra Slægt til Slægt, til de sidste Tider, den fortjener visseelig, at vi stundom gjøre dens Ord til Gjenstand for en særegen Dervedelse. Hvor ærværdige, hvor ærefrygtindgydende ere ikke disse Ord! De ere komne til os fra den fjerne Oldtid, men uagtet deres høie Alderdom ere de ikke blevne forældede! Der kan i Sandhed siges om disse Ord, hvad der er sagt om Moses selv, at uagtet hans høie Alderdom var hans Dødsdag dog ikke blevet dumt og hans Kraft var ikke vegen fra ham! *). Thi visseelig, Kraften er ikke vegen fra den mosaiske Velsignelse og Myndigheden er ikke vegen fra den. Ja hvor myndige ere ikke disse Ord! Naar vi høre dem i Menighedens Forsamling, da føle vi tilvisse, at her lyder ikke blot et Menneskes Røst, men Gud Herrens egen Røst, der endnu vedbliver at velsigne sin Menighed gjennem et Menneskes Røst! Og hvor forsøgte, hvor prøvede ere ikke disse Ord i gudfrygtige Menneskers Hjerter og i gudfrygtige Menneskers Liv, forsøgte og prøvede af Menigheden gjennem dens lange Livserfaring, dens mangehaande og verlende Skjæbner baade i det gamle og i det nye Testaments Dage! Thi dette hører ogsaa med til at gjøre disse Ord saa hellige for os, at denne Velsignelse er et af de Baand, der levende sammenknytte den nye Pakt med den gamle, et Vidnesbyrd om, at det nye Testaments Menighed ikke venter Hjælpen fra nogen anden Gud, end

*) 5 Moseseb. 34, 7.

den Gud, hvis Trofasthed og Naade allerede ledsagede de Fromme under det gamle Testamente. Vel var der Meget i det gamle Testamente, som nødvendigt maatte affaffes, da Tidens Fylde kom. Fordømmelsens Tjeneste med Lovens Forbandelser maatte affaffes, da Naaden og Sandheden blev aabenbaret i Christo. Men Herrens Betsignelse er ikke bleven affaffet, thi den hører til Naaden, hører til Evangeliet i det gamle Testamente. Da denne Betsignelse første Gang blev udtalt over Israels Folk, da indesluttede den ligesom i en frugtbar Spire alle Guds Forjættelser til sit Folk; og vi kunne sige, at Guds Riges hele Fremtid, den hele tilkommende Naadens og Salighedens Fylde, som Gud havde bestemt for de Troende, den spirede allerede i Dræknens Betsignelse. Derfor kunde denne Betsignelse ikke udtømme sin Rigdom under det gamle Testamente; men i Tidens Fylde maatte den gaae over til det nye Testaments Menighed, for fuldelig at aabenbares og forklares! Og endnu har den ikke udtømt sin Rigdom, skal ikke udtømme den, saalænge som der bedes: Tilkomme dit Rige! Saa lad os da efter den Aabenbaring, som os er givet, betænke Betsignelsens Ord!

Herren velsigne Dig og bevare Dig! Hvor simple, hvor almindelige ere ikke disse Ord! Dog indeslutte de Alt, hvad der stiller vort Væsens, ja stiller Alskabningens dybeste Trang. Thi for den ganske Skabning, for Græsstraaet og for Mennesket, for Kornets Vært og for Menneskets Gjerning, er Betsignelsen den befrugtende, den for-

nyende, den fuldkomnende Kraft, der kommer ned fra Livets Skaberfilde og fra Lysets Viisdomskilde; og for Menneskets Hjerte er det den saliggjørende Kraft, der kommer ned fra Naadens Hjem! Vi siige saa ofte, naar vi tale i denne Verdens Sprog: der hører Lykke til Alting, og uden Lykken kan Intet have Fremgang; og allerede herved erkjende vi en Magt i Livet, der ikke lader sig beregne efter menneskelig Anstrengelse eller efter Naturnødvendighedens Love. Men hvor langt ædlere er dog Betsignelsen, end Lykken! Naar vi nævne Lykken, da nævne vi kun en blind, en tveetydig Magt, som kun hører Jorden og de lavere Egne til; men om Betsignelsen vide vi, at den hører Himlen til og kommer ned fra Lyshenes Fader. Lykken er ustadig og falsk og har skuffet Mauge; Betsignelsen er trofast og bestandig og svigter Ingen, som har sat sin Lid til den! Lykken, selv naar den er Dig gunstig, sørger dog kun for Det, som angaaer dit udvortes Menneske; men Betsignelsen sørger først og fremmest for dit indvortes Menneske, er bekymret for Dig Selv, for din Sjæls Frelse! Lykken tager Afsked med Dig ved Graven, derjom den ikke allerede har gjort det længe tilforn; men Betsignelsen følger Dig gennem Dødens Skyggedal! Og her ville vi fornemmelig dvæle med vor Betragtning, ved den Tanke, at Betsignelsen først og fremmest angaaer vort indvortes Menneske! Vel er Betsignelsen ogsaa i det Udvortes, og vi vide jo saaledes, at Israels Folk ventede aldeles Intet af Lykken, men Alt af Betsignelsen. I alle Ting var det deres Valg-

sprog: Vor Hjælp er hos Herren! Dersom Herren ikke bygger Huset, da arbeide Arbejderne forgjæves! Dersom Herren ikke vil bevare en By, da vaage Bægterne forgjæves! *). Af Herren ventede de Fred i Landet og langt Liv paa Jorden, af Herren ventede de Frugtbarhed for deres Agre og Marker! Men skjøndt nu Velsignelsen ogsaa er i alt Dette, dog lader os aldrig glemme, at det ikke blot er Kjærnen i Aret, men fremfor Alt Kjærnen i Mennesket, Menneskets Sjæl og Menneskets Hjerte, der trænger til at velsignes! Seer til Markerne, sagde vor Herre Jesus Kristus, de hvidne allerede til Høsten! Lader os bede Høstens Herre, at han vil udsende Arbejdere til sin Høst **). For hans Die laae de synlige Marker, men for hans indre Syn laae de usynlige Marker, laae Menneskesjælens vidt- udbredte Rige, hvorover han nedbad den himmelske Faders Velsignelse! Men ligger ikke dette ogsaa, ret forstaaet, i den gamle Velsignelse, naar vi vel agte paa Ordene: Herren velsigne Dig og bevare Dig; ikke blot hvad Dit er og hvad Dig tilhører, men Dig selv, Du Herrens Menighed! Ja naar vi sne ud over en forsamlet Menighed, er den da ikke en saadan aandelig Mark, der skal modnes til Evi- hedens Høst? som derfor stedse trænger til Guds Aands Virkninger, saa vi ogsaa her kunne sige: Du udsender din Aand og de fornyes, Du borttager din Aand og de hens- visne! Du selv, Du Herrens Menighed, er det, som

*) Ps. 127, 1.

**) Joh. 4, 35.

fremfor Alt skal velsignes, og Du, den enkelte Sjæl i Menigheden, Du, som er meget bedre end Villierne paa Marken og end Fuglene under Himlen, thi Dig skabte Herren i sit Billede. Herren velsigne Dig og bevare Dig! Det er kun et Ord som her udtales over Dig, kun et Ord som Kirken udtaler over Dig i Herrens Navn; men bevar Du dette Ord, da skal dette Ord ogsaa bevare Dig! Lad Kirkens Velsignelse ikke synes Dig ringe, fordi den kun er et Ord; thi sandelig, Mennesket lever ikke af Brød alene, men af hvert Ord, som udgaaer af Guds Mund!*)). Jeg veed det vel, at vi Mennesker ofte ere saa lidettroende, at det tykkes os, at en saadan Velsignelse, som kun er i Ord, den er ikke virkelig nok; og det tykkes os, at vi ikke ret modtage Noget, naar vi ikke faae en Velsignelse af Herren, som er i synlige Gaver, eller som strax borttager den Byrde der trykker os. Og altfor ofte ligne vi Israels Børn, der de vare med Moses i Ørken, og flagede mod Moses, naar han ikke kunde skaffe dem Brød og anden timelig Hjælp, hvortil de trængte, flagede, fordi han kun havde Ord og Tilsagn og Forjættelser at give dem, flagede, tvivlede og spurgte ham: Er Herren iblandt os eller er han ikke iblandt os? thi vi see klarligen, at vi Alle snart maae omkomme i denne Ørken! Men dog, chr. Tilh., dog staaer det fast, at Mennesket lever ikke af Brød alene, men af hvert Ord, som udgaaer af Guds Mund! Thi naar

*) Matth. 4, 4.

Du troer Forjættelsen, ikke som et Menneſkes Ord, men som et Guds Ord, ſagt til Dig, ſkulde Du da ikke ogsaa finde en Guds Kraft deri, ſom er mægtig til at holde din Sjæl ilive, Du, hvem Herren ſelv har nævnet ſom ſin Velfignede, Du, ſom har det Tilſagn af Guds Mund, at hvor det end gaaer og hvad der end møder, dog ſkal Du Selv blive bevaret! Saa ringeagt da ikke Forjættelsen, fordi den tykkes Dig ikke at være virkelig nok; og betænk, at det Herligſte, der er aabenbaret paa Jorden, det har fra førſt af kun været til i Forjættelsen, har fra førſt af kun været til i Haabet, i Troens Forventning. Ringeagt da ikke Velfignelsen, fordi den ikke har udvortes Anſeelse; thi din hele Fremtid, dit Livs bedſte Tanke, dit Livs bedſte Stræben, dit Hjertes reneſte Ønſke, det er Altsammen indeſluttet under denne Forjættelse, er Altsammen indeſluttet under dette Ord: Herren velfigne Dig og bevare Dig!

Herren lade lyſe ſit Anſigt over Dig og være Dig naadig! Velfignelsen gjentager, hvad allerede er ſagt, men den taler beſtemtere. Han lade ſit Anſigt lyſe — her ſiges det med klare Ord, at den Gud, fra hvem vi ſkulle vente Velfignelsen, er ikke en ubekjendt, en forborgens Gud, ſom i Hedensſkabet, men Aabenbaringens Gud. Vel veed jeg, at ingenſteds har Gud ladet ſig uden Vidneſbyrd. Himlene fortælle hans Vre og den udſtrakte Befæſtning hans Hænders Gjerning!*). Vel veed jeg,

*) Pf. 19, 1.

at vi ogsaa i Mennekelivets sædvanlige Gang kunne spore den Høiestes Finger; men dog siger jeg, at vi i alt Dette ikke formaae at see hans Ansigt, ikke ham Selv, hans Bøfsens fuldkomne Herlighed. Men i sit aabenbarede Ord taler han Ansigt til Ansigt med os; kun i sit aabenbarede Ord viser han sig for os som han er! Og vel veed jeg, at Gud er allestedsnærværende, er ikke indesluttet i Templer, gjorte af Mennekehænder. Men dog siger jeg med David: Herre, jeg elsker dit Husets Bolig og din Herligheds Tabernakel!*). Thi om jeg end farer op til Himlen og om jeg end farer ned i Afgrunden, for at gribe den Allestedsnærværende, jeg fatter ham dog ikke, naar han ikke selv vil gjøre sig fattelig for mig, ikke selv vil gjøre sig saaledes nærværende for mig, at jeg kan sige: Sandelig Herren er paa dette Sted, her er Guds Hus og Himlens Port!**). Og derfor er den Høieste Dig ingensteds nærmere, end i hans Menighed, den Menighed, som han selv har udvalgt og helliget ved sit Ord, den Menighed, over hvis Alter han selv har nævnet sit Navn! Herren lade lyse sit Ansigt over Dig og være Dig naadig! Da Aaron udtalede disse Ord over Israel, da gav han dem derved det trosterige Tilsagn fra Herren, at han ikke vilde lade dem falde tilbage til Hedenskab, hvorfra han havde udfriet dem, men at han vilde vedblive at lade sin Aabenbarings Lys lyse for dem, vilde vedblive at lade sin Naades Herlighed ud-

*) Ps. 26, 8.

**) 1 Mos. 28, 17.

skinne fra Tabernaklet. Og, chr. Menighed, gives der for Dig en større Betsignelse, end den, at Guds Ord er hos Dig, at hans hellige Evangelium er midt iblandt Dig, at hans Sacramenter, hvori den Høieste skjænker Dig sin allerhelligste Nærværelse, ere i dit Tempel! Tag dette bort, tag Evangeliet, tag Sacramenterne bort, og Guds Ansigt lyser ikke mere for Dig! Derfor bade ogsaa vore fromme Fædre: Ophold os Herre ved dit Ord, og lad dit Evangeliums Lys ikke fordunkles ved Menneskenes Lærdomme! Men, chr. Menighed, de store Gøder, om hvis Bevarelse Du beder, dem tilsiger Herren din Gud Dig i Betsignelsens Ord, tilsiger Dig, at dersom Du vil holde Dig til ham, da vil han vedblive at lade sit Naades Lys brænde paa dit Alter, vil lade sit Ord blive hos Dig, som det hedder hos Profeten: Min Aand, som er over Dig og mine Ord, som jeg haver lagt i din Mund, skal ikke vige fra din Mund og fra dine Børns Mund og fra dine Børnebørns Mund fra nu af og indtil evig Tid!*). See, alt Dette er indsluttet under den Forjættelse, at Herren vil lade sit Ansigt lyse for os! I Tidernes Begyndelse lod han sit Ansigt lyse for Abraham; han lod det lyse for Moses og gennem den trinvisse Aabenbaring afflørede han mere og mere sit Væsens Herlighed; og da han nu mange Gange og paa mange Maader havde talet til Fædrene ved Profeterne, saa talede han i de sidste Dage til os ved Sønnen!**).

*) (Es. 59, 21. **) Hebr. 1, 1.

Da bleve Forjættelserne opfyldte; da faldt Moses Dække fra de Troendes Dine, og de saae Guddomsglandsen i vor Herres Jesu Christi Ansigt, i hans Ansigt, der vidnede om sig selv: Hvo som seer mig, seer Faderen! Og nu, Chr. Menighed! og Du, den enkelte Sjæl i Menigheden, føler Du den hele, den fulde Betydning af de Ord: Herren lade lyse sit Ansigt over Dig og være Dig naadig!? Ja, han lade sit Ansigt lyse over os, vor Herre Jesus Christus, den usynlige Guds Billede, sin Menigheds Herre og Hoved! Hvad ere vi dog, dersom vi tabe ham, lade os føre bort fra ham! Ja, naar jeg tænker, at jeg nogenstunde skulde tabe Dig, Du mit Livs bedste Betsignelse, i hvilket Mørke vilde jeg da synke! Thi først fra den Time, da Du lod dit Ansigt lyse for mig, først fra den Time, da mit Dø blev opladt for din Lysskikkelse, først da fandt jeg Lyset i mig selv, Lys i Menneskelivet trindtromkring mig, Lys i Tiderne, i Fortids Dunkelhed, i Fremtids Gaade! Først fra den Time, da jeg fandt Dig, fandt jeg Livet, fandt jeg en Gud, der vilde være mig naadig, fandt jeg en Ven, der vilde hjælpe mig at bære mit Livs Byrder, fordi han var forsøgt i alle Ting, dog uden Synd! Og naar jeg nu tænker, at den Tid nogenstunde skulde komme, da dit Ansigt ikke mere skulde lyse for mig, ah! at det skulde sig for mig — kristelige Venner! er der Noget iblandt os, der udholder at tænke denne Tanke om sig selv? Saa lader os da Alle gribe Betsignelsens Ord, lader os bevare Herrens Forjættelse, da skal Forjættelsen bevare os, bevare

os under Livets veksende Skjæbner, under Tidernes Storme, under de mennefkelige Meningers Forvirring; bevare os i Livet og i Døden. Ja ogsaa i Døden! Thi veed Du nogen bedre Betsignelse for den Døende, veed Du nogen bedre Betsignelse for din egen Dødsstund, end den: Herren lade lyse sit Ansigt over Dig og være Dig naadig!

Herren løfte sit Ansigt paa dig og give Dig Fred! Betsignelsen gjentager, hvad allerede er sagt, men den taler bestemt. Han give Dig Fred! — her udtales, hvad der er Maalet, hvortil hele Livet stræber, her udtales Fuldbendelsens Tanke, Tanken om den Sabbathshvile, hvilken Herren har beredet for sit Folk. Da Aaron udtalede disse Ord over Israels Børn, da tænkte de vel nærmest paa den Fred, de skulde nyde i det Land, som Herren vilde give dem, paa de Fredens og Lyksalighedens Dage, som Herren vilde lade oprinde for dem efter deres majsommelige Vandring i Orken. Men vi vide, at det Land, der var Maalet for deres Vandring, det var kun en jordisk Betsignelse af det sande Fuldbendelsens Land, en jordisk Betsignelse af den Fred, den foresvævede Apostelen, da han sagde: Jeg holder for, at den nærværende Tids Trængsler ikke ere at agte mod den Herlighed, som skal aabenbares paa os^{*)}. Den nærværende Tids Trængsler, siger Apostelen. Der er henrunden megen Tid, siden Apostelen skrev dette, og dog sigte vi endnu „den nærværende Tids“ Trængsler, og de,

*) Rom. 8, 18.

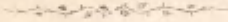
som komme efter os, ville gjentage det. Thi, som allerede en gammel Viis i Israël har sagt: Stor Urolighed er der skabt for hvert Menneske, og der er lagt en tung Byrde paa Adams Børn, fra den Dag de udkomme af Moders Liv indtil den Dag de komme til Alles Moder igjen, fra Den, som sidder paa Grens Throne indtil Den, som er fornedret i Jord og Aske!*) Og vi tilsøie med Apostelen: Selv vi, der have Aandens Førstegrøde, selv vi sukke besværede; thi saalænge vi færdes i denne Timelighed, saalænge begjærer Kjødet imod Aanden og Aanden imod Kjødet; og ikke blot have vi Kamp med Kjød og Blod, men med aandelige Fyrstendømmer og Magter, der røre sig i disse Tiders Mørke; og der er stor Urolighed for os Alle. Herren løfte sit Aashyn paa Dig og give Dig Fred! I dette Ord, Du stridende Kirke! tilsigter Herren din Gud Dig den tilkommende Seier, tilsigter Han Dig, at Du skal indgaae til din Guds Hvile! Og hvor skulde Du ogsaa kunne stride din Strid under Solen, dersom ikke Billedet af den evige Fred foresvævede Dig som Stridens Maal? Dog tilsigter Herren din Gud Dig ikke blot sin Fred efter den nærværende Tids Trængsler, men tilsigter Dig ogsaa sin Fred midt under den nærværende Tids Trængsler, en Fred, vel ikke i nogen af Jordens synlige Egne, men i den Hellig Aand, den Aand, hvilken vor Herre Jesus Christus forjættede Disciplene, der han sagde til dem: Min Fred giver

*) Ei. 40, 1. 2.

jeg Eder, min Fred efterlader jeg Eder, ikke den Fred, som Verden giver. Denne Fred er den stille, usynlige Sabbathshvile, den forborgne Hvile i Herren, som de Troende allerede nyde heneden; men den virkes kun af den Hellig Aand, denne usynlige Trøster, som er inden i os, og som beroliger vore Hjerter, idet den forvisser os om Guds Ords Sandhed. Naar derfor det første Led af Herrens Betsignelse viste os hen til den himmelske Fader, fra hvem alle gode Gaver komme, naar det andet Led af Herrens Betsignelse inde sluttede Forjættelsen om den eenbaarne Søn, vor Herre Jesus Christus, der aabenbarer Faderen: saa inde slutter den sidste Deel af Betsignelsen Forjættelsen om den Hellig Aand, der udgaaer fra Faderen og Sønnen. Kun lidet gavner det os, at vi have Faderen og Sønnen, naar vi ikke tillige have Aanden; kun lidet gavner det Dig, at Du hører Aabenbaringens Tilfagn og Forjættelser, naar der dog er Tvivl og Uro i dit Indre, naar dine Tanker indbyrdes stride med hverandre og ikke ere inde sluttede under den Hellig Aands Fred! Er denne usynlige Talsmand ikke inden i Dig, da gavner al vor Prædiken Intet, thi en Prædiken er dog Intet, naar der ikke siges Amen dertil, det Amen, som ud siges af den usynlige Talsmand, den usynlige Prædikant i dit eget Bryst, som trykker Sandhedens, trykker Virkelighedens Segl paa det Ord, som Du hører, saa Du selv siger: Sandelig, saaledes er det! det skee! nu vil jeg lade alle Tvivl fare og have Fred! Er denne usynlige Talsmand ikke derinde, da tykkes det Dig kun at være en

forældet Talerblomst, naar Du hører, at Mennesket lever ikke af Brød alene, men af hvert Ord, som udgaaer af Guds Mund! O! men bøj Du din Aand til Guds Aand, da vil Guds Aand ogsaa bøie sig til Dig, da vil Herren løfte sit Aasyn paa Dig og give Dig Fred! Ja, han løfte sit Aasyn paa os Alle og give os Alle sin Fred! Og hermed, chr. Tith., ville vi slutte, og atter begive os paa vor Vandring! Men Betsignelsen svæve over os, den gamle Betsignelse, der er kommen til os fra den fjerne Oldtid, men om hvilken vi dog med Sandhed kunne sige, at Kraften er ikke vegen fra den, den Kraft, i hvilken den fordem, som med Ornevinger, svævede over Guds Folk i Orken. Og selv om end Lykken svigter os i denne Verden, om end vort skønneste jordiske Haab brister for os, dog skal Betsignelsen overskygge os med sin Kraft! Mange af Gine, der fordem vandrede med Moses, opnaaede ikke hvad der for dem var det høieste jordiske Ønske, at betræde Canaans Land; thi mange af Israels Børn, og deriblandt ikke blot Ugudelige, men visfelig ogsaa Retfærdige og Fromme, døde i Orken. Dog har Betsignelsen skygget over de Fromme med sine Ornevinger, dog blev Ordet opfyldt paa dem: de skulle indgaae til min Hvile! Selv den Guds Mand Moses saa ikke Opfyldelsen af sit høieste jordiske Haab; thi vi vide jo, at det blev ham nægtet af Herren selv at betræde det Land, til hvis Grændse han nu havde ført sit Folk gjennem saa store Anstrengelser og Kampe; vide jo, at det før hans Død kun forundtes ham

fra Bjerget at skue ind i det Land, som han selv ikke skulde betræde! Men skjøndt det jordiske Duffe blev ham nægtet af Herren, dog opnaaede han i Sandhed Forjættelsen; thi han beholdt sin Guds Venfkab og som Guds Ven indgif han til sin Guds Hvile. Saa være den da ogsaa over os, den Belsignelse, som er bedre end Lykken; den være over os indtil vor Herres Jesu Christi Dag; og maatte vi da befindes i deres Tal, der høre af hans Mund, hvem Faderen har overgivet al Dom: Kommer I, min Faders Belsignede, kommer og arver det Rige, som Eder er beredt for Verdens Grundvold blev lagt! Gaaer ind til Eders Herres Glæde! Amen.



The first part of the book is devoted to a general
 introduction of the subject, and to a description of the
 various methods which have been employed for the
 purpose of determining the true nature of the
 phenomena which are observed. The second part
 is devoted to a detailed description of the
 various experiments which have been performed,
 and to a discussion of the results which have
 been obtained. The third part is devoted to a
 discussion of the various theories which have
 been proposed to explain the phenomena which
 are observed, and to a comparison of the
 results which have been obtained with the
 predictions of these theories. The fourth part
 is devoted to a discussion of the various
 applications of the theory, and to a
 comparison of the results which have been
 obtained with the predictions of the theory.

